

IZVJEŠTAJ REVIZIJE UČINKA

UPRAVLJANJE PROGRAMIMA SUFINANSIRANJA ZAPOŠLJAVANJA

Broj: 01-02-10-14-7-1880-20/18

Sarajevo, septembar 2019. godine

IZVJEŠTAJ REVIZIJE UČINKA

„Upravljanje programima sufinansiranja zapošljavanja“

Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine proveo je reviziju učinka o temi „**Upravljanje programima sufinansiranja zapošljavanja**“. Cilj revizije je bio ispitati da li Federalni zavod za zapošljavanje efikasno upravlja programima sufinansiranja zapošljavanja.

Revizija je provedena u skladu sa odredbama Zakona o reviziji institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“, broj 22/06), Okvirom međunarodnih standarda vrhovnih revizijskih institucija – ISSAI okvir („Službene novine FBiH“, broj 101/18), Principima revizije učinka, Vodičem za reviziju učinka i Vodičem za osiguranje kvaliteta u reviziji učinka VRI u BiH.

Predmet ispitivanja bili su programi sufinansiranja zapošljavanja koje je kreirao i finansirao Federalni zavod za zapošljavanje i koji su se realizovali u saradnji sa kantonalnim službama za zapošljavanje u periodu 2015-2018. godine. Revizijom su obuhvaćene aktivnosti Federalnog zavoda zapošljavanja i pet kantonalnih službi za zapošljavanje, radi ispitivanja njihove uloge u provođenju programa sufinansiranja zapošljavanja.

Uzimajući u obzir izraženi problem nezaposlenosti sa kojim se već dugi niz godina suočava naša zemlja, efikasno upravljanje programima zapošljavanja od iznimne je važnosti, kako bi se uticalo na ublažavanje i rješavanje ovog problema. Trajanje nezaposlenosti i njena učestalost su faktori koji bitno utiču na građane, njihov osjećaj sigurnosti, odnos prema društvu, a s tim u vezi i njihovo ponašanje na tržištu rada. Dugotrajna nezaposlenost izaziva niz negativnih posljedica za pojedinca i stvara prepreke za njegovo uključivanje u normalan život i društveno privređivanje.

Rezultati revizije su pokazali da upravljanje programima sufinansiranja zapošljavanja nije bilo efikasno, niti je izvršena procjena stvarnih efekata utrošenog javnog novca u ove programe u posmatranim godinama revizije. Neprecizno postavljeni ciljevi programa, nedovoljna efikasnost u realizaciji programa, neadekvatno usmjeravanje programa prema ciljanim grupama i nedovoljne aktivnosti praćenja efekata realizovanih programa ukazuju na to da postoji značajan prostor za unapređenje upravljanja ovim programima.

Na osnovu utvrđenih nalaza i zaključaka sačinjen je predmetni Izvještaj revizije učinka i date su preporuke usmjerene na otklanjanje uzroka koji su vezani za nedovoljnu efikasnost upravljanja programima sufinansiranja zapošljavanja.

Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine, u skladu sa odredbama Zakona o reviziji institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine, dostavio je Nacrt predmetnog izvještaja Federalnom zavodu za zapošljavanje i pet kantonalnih službi za zapošljavanje, koje su bile obuhvaćene revizijom, s ciljem da daju svoje komentare. Od ukupno šest subjekata, kojima je Nacrt izvještaja dostavljen, komentare je, u predviđenom roku, dostavio Federalni zavod za zapošljavanje, dok se službe za zapošljavanje nisu očitovale. S dužnom pažnjom razmotreno je dostavljeno očitovanje i argumentovani komentari su uzeti u obzir prilikom sačinjavanja konačnog teksta Izvještaja revizije učinka.

Sarajevo, septembar 2019. godine

ZAMJENIK GENERALNOG REVIZORA

Dragan Kolobarić, dipl. oec.

GENERALNI REVIZOR

Dževad Nekić, dipl. oec.

SADRŽAJ

PREDGOVOR	3
REZIME	5
1. UVOD I DIZAJN REVIZIJE	7
1.1. Indikacije problema i motiv za reviziju.....	7
1.2. Cilj revizije i revizijska pitanja	8
1.3. Obim revizije i ograničenja.....	8
1.4. Kriteriji revizije.....	9
1.5. Izvori podataka i metode	9
2. OPIS OBLASTI	11
2.1. Aktivne politike tržišta rada	11
2.2. Pravni okvir	11
2.3. Institucionalni okvir	12
2.4. Strateški dokumenti u oblasti zapošljavanja.....	14
2.5. Programi sufinansiranja zapošljavanja Federalnog zavoda za zapošljavanje	15
2.5.1. Planiranje programa sufinansiranja zapošljavanja.....	15
2.5.2. Način realizacije programa sufinansiranja zapošljavanja	16
2.5.3. Praćenje efekata programa sufinansiranja zapošljavanja	17
3. NALAZI.....	18
3.1. Ciljevi programa sufinansiranja zapošljavanja	19
3.2. Realizacija programa sufinansiranja zapošljavanja	21
3.2.1. Usmjeravanje programa sufinansiranja zapošljavanja ciljnim grupama nezaposlenih.....	22
3.2.2. Javni poziv za programe sufinansiranja zapošljavanja	23
3.2.3. Učešće poslodavaca u programima	24
3.2.4. Kontrola izvršenja ugovornih obaveza.....	26
3.3. Praćenje efekata programa sufinansiranja zapošljavanja.....	27
3.3.1. Uzroci neadekvatnog praćenja efekata realizovanih programa sufinansiranja zapošljavanja	27
3.4. Neadekvatno upravljanje podacima o programima	30
3.5. Komentari na Nacrt izvještaja	32
4. ZAKLJUČCI.....	34
4.1. Ciljevi programa sufinansiranja zapošljavanja nisu postavljeni na odgovarajući način.....	34
4.2. Realizacija programa sufinansiranja zapošljavanja nije bila efikasna.	34
4.3. Nije osigurano odgovarajuće praćenje efekata programa sufinansiranja zapošljavanja.....	35
5. PREPORUKE	36
P R I L O Z I	39
REFERENCE.....	57

KORIŠTENE SKRAĆENICE

SKRAĆENICE	PUNI NAZIV
BiH	Bosna i Hercegovina
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
Parlament FBiH	Parlament Federacije Bosne i Hercegovine
Vlada FBiH	Vlada Federacije Bosne i Hercegovine
Ured za reviziju	Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine
VRI	Vrhovna revizijska institucija
ISSAI okvir	Okvir Međunarodnih standarda vrhovnih revizijskih institucija
FZZZ	Federalni zavod za zapošljavanje
Porezna uprava	Porezna uprava Federacije BiH
Služba za zapošljavanje	Kantonalna služba za zapošljavanje
KS	Kanton Sarajevo
HNK	Hercegovačko-neretvanski kanton
ZDK	Zeničko-dobojski kanton
USK	Unsko-sanski kanton
TK	Tuzlanski kanton

GRAFIKONI:

Grafikon 1. Nadležnosti organa FZZZ vezano za predmet revizije

Grafikon 2. Poticajne mjere zapošljavanja u periodu 2015-2018.

TABELE:

Tabela 1. Planirana i realizovana sredstva FZZZ-a za programe/mjere sufinansiranja zapošljavanja u periodu 2015-2018. godine

Tabela 2. Realizacija programa sufinansiranja zapošljavanja FZZZ-a kroz više godina

Tabela 3. Omjer utrošenih sredstava za mjeru „Vaučer za posao“ i mjeru „Prilika za sve“ po godinama

Tabela 4. Poslodavci iz javnog sektora kojima je isplaćeno najviše sredstava iz programa u periodu 2015-2018. godine

PRILOZI:

Prilog 1. Pregled programa i mjera zapošljavanja koji su se realizovali u periodu 2015-2018. godine

Prilog 2. Plan i realizacija programa sufinansiranja zapošljavanja FZZZ-a sa podacima o broju korisnika u periodu 2015-2018. godine

Prilog 3. Realizacija pojedinačnih mjera iz programa sufinansiranja zapošljavanja kroz više godina

Prilog 4. Kriteriji za zapošljavanje sufinansirane osobe u programima sufinansiranja zapošljavanja

Prilog 5. Primjerak obrasca „Vaučer za posao“

Prilog 6. Druge prakse u definisanju kriterija za učešće poslodavaca u programima zapošljavanja

Prilog 7. Poslodavci iz privatnog sektora kojima je isplaćen najveći iznos sredstava iz programa sufinansiranja zapošljavanja u periodu 2015-2018. godine

Prilog 8. Odstupanja u podacima o isplaćenom iznosu sredstava

Prilog 9. Status zaposlenja sufinansiranih osoba po poslodavcima iz uzorka za mjeru „Prilika za sve 2016“ u periodu 2016-2019. godine

Prilog 10. Pregled poslodavaca koji su zapošljavali 10 i više osoba u okviru programa sufinansiranja zapošljavanja u periodu 2015-2018. godine

PREDGOVOR

Revizija javnog sektora, koju obavljaju vrhovne revizijske institucije, predstavlja važan faktor u pokretanju promjena u životima građana. Revizija vladinih institucija i organa državne uprave ima pozitivan uticaj na povjerenje u društvu, jer potiče mehanizme odgovornosti, što zauzvrat dovodi do donošenja boljih odluka izvršne i zakonodavne vlasti, kao i dužnosnika koji upravljaju javnim novcem. Nakon što se objave rezultati revizije, građani imaju pravo da traže odgovornost čuvara javnog novca. VRI na ovaj način promoviše efikasnost, odgovornost, efektivnost i transparentnost javne uprave. Neovisna, efektivna i kredibilna VRI je stoga ključna komponenta demokratskog sistema u kojem odgovornost, transparentnost i integritet predstavljaju neodvojivi dio stabilne demokratije.¹

Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu Ured za reviziju), u skladu sa članom 14. Zakona o reviziji institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine² ima pravo izvršiti pregled ili ispitivanje određenog aspekta poslovanja cijele ili dijela institucije, programa ili aktivnosti u pogledu ekonomičnosti, efikasnosti i efektivnosti sa kojima ta institucija koristi svoje resurse i o tome izvještava, na način koji određuje ovaj Zakon. U provođenju revizija primjenjuje se Okvir međunarodnih standarda vrhovnih revizijskih institucija – ISSAI okvir.³

Principi ekonomičnosti, efikasnosti i efektivnosti se u skladu sa ISSAI 300.11⁴ definišu na sljedeći način:

- **Princip ekonomičnosti** podrazumijeva svođenje troškova resursa na najmanju moguću mjeru. Korišteni resursi trebaju biti na raspolaganju pravovremeno, u odgovarajućoj količini i uz odgovarajući kvalitet, te po najboljoj cijeni.
- **Princip efikasnosti** podrazumijeva najbolje moguće iskorištavanje raspoloživih resursa. Veza je za odnos korištenih resursa i izlaznih vrijednosti ostvarenih u pogledu količine, kvaliteta i rokova.
- **Princip efektivnosti** odnosi se na ispunjavanja postavljenih ciljeva i postizanje predviđenih rezultata.

Pored termina revizija učinka, u stručnoj terminologiji i praksi pojavljuju se i drugi termini, kao što su: revizija uspjeha, uspješnosti, revizija 3E (revizija ekonomičnosti, efikasnosti i efektivnosti) i revizija vrijednosti za novac.

Revizija učinka ne samo da pruža inicijativu za unapređenje i bolji učinak, ona promoviše i transparentnost i odgovornost rada javnog sektora. Revizija učinka je način da porezni obveznici, investitori, zakonodavna tijela, mediji, kao i cjelokupna javnost, budu informisani o rukovođenju i rezultatima rada institucija javnog sektora.

Institucije javnog sektora nastoje unaprijediti učinkovitost u izvršavanju svojih funkcija. U tom smislu, sve se više pažnje posvećuje osiguranju kvalitetnijih usluga, uz istovremeno i permanentno iznalaženje ušteda. Tako, u uslovima ograničenih resursa i kada je evidentan jaz između raspoloživih sredstava i potreba, a posebno u uslovima reformskih procesa, u mnogim segmentima javnog sektora revizija učinka dobija poseban značaj.

¹ ISSAI 12 Vrijednost i koristi VRI – pokretanje promjena u životima građana.

² „Službene novine Federacije BiH“, broj 22/06.

³ Okvir međunarodnih standarda vrhovnih revizijskih institucija – ISSAI okvir („Službene novine FBiH“, br. 100/18 i 101/18).

⁴ ISSAI 300.11 Međunarodni standardi vrhovnih revizijskih institucija – Ekonomičnost, efikasnost i efektivnost.

REZIME

Ured za reviziju proveo je reviziju učinka o temi: „**Upravljanje programima sufinansiranja zapošljavanja**“, s ciljem da ispita da li je Federalni zavod za zapošljavanje efikasno upravljao programima sufinansiranja zapošljavanja. Ispitano je da li se ovi programi temelje na odgovarajućim ciljevima, da li je realizacija programa efikasna i da li su sredstva programa usmjerena na ciljane korisnike. Također, ispitano je da li su Federalni zavod za zapošljavanje i kantonalne službe za zapošljavanje osigurale odgovarajuće praćenje efekata programa sufinansiranja zapošljavanja, kako bi se opravdala uložena javna sredstva u ove namjene.

Predmet ispitivanja revizije bili su programi sufinansiranja zapošljavanja koje je kreirao i finansirao FZZZ u periodu 2015-2018. godine. Riječ je o najzastupljenijim programima aktivne politike zapošljavanja koje je FZZZ realizovao u saradnji sa kantonalnim službama za zapošljavanje, s namjerom ublažavanja problema nezaposlenosti s kojim se suočava naša zemlja.

Nalazi revizije ukazuju na to da nije osigurano efikasno upravljanje programima sufinansiranja zapošljavanja koji se realizuju dugi niz godina i u koje su uložena značajna javna sredstva. Tako je FZZZ, u periodu 2015-2018. godine, od ukupno **utrošenih cca 90,1 milion KM za mjere aktivne politike zapošljavanja, sredstva u iznosu od cca 55,3 miliona KM utrošio u programe sufinansiranja zapošljavanja**, koji su bili predmet revizije. Svaki od realizovanih programa imao je veliki broj različitih poticajnih mjera, čija realizacija se prenosila na period od više godina (tri, a nekada i četiri). Federalni zavod za zapošljavanje započinjao je sa realizacijom novih programa, a da prethodno nije završio programe započete u ranijim godinama. Realizacija programa nije bila u skladu sa planiranim finansijskim sredstvima, tako da je do kraja 2018. godine realizovano samo 55% planiranih sredstava za programe iz perioda 2015-2018. godine. Ovakav način planiranja i realizacije programa značajno **otežava kontrolu i praćenje realizacije programa i onemogućava odgovarajuće praćenje efekata programa** koji su realizovani u posmatranim godinama.

Iako su programi sufinansiranja zapošljavanja prevashodno trebali biti namijenjeni zapošljavanju teže zapošljivih i dugoročno nezaposlenih osoba, konstatovano je da programi nisu bili adekvatno ciljani i usmjeravani na zapošljavanje nezaposlenih osoba iz ovih ciljnih grupa. Analizom ciljeva poticajnih mjera u koje je uloženo najviše sredstava konstatovano je da su programi sufinansiranja zapošljavanja bili usmjereni na **kratkoročno zapošljavanje nezaposlenih osoba** (najčešće šest, odnosno 12 mjeseci) bez obzira na dob, period nezaposlenosti i ostale karakteristike nezaposlenih osoba. Tako je u mjere koje nisu imale definisane ciljne grupe („Prilika za sve“, „Sezonsko zapošljavanje“ i slično) u posmatranim godinama **utrošeno cca 31,7 miliona KM, što predstavlja 57% od ukupno utrošenih sredstava u programe sufinansiranja**.

Analizom načina realizacije programa utvrđeno je da su programi bili **više orijentisani na poslodavce nego na nezaposlene osobe**. Naime, na javne pozive za učešće u programima sufinansiranja mogli su se prijaviti samo poslodavci, a ne i nezaposlene osobe, sa izuzetkom mjere „Vaučer za posao“, odnosno „Tražim poslodavca“ iz 2018. godine. Također, poslodavci su većinom samostalno birali koga će zaposliti, tako da službe nisu posredovale kako bi potakle poslodavce da zaposle osobe iz ciljnih grupa kojima je pomoć u zapošljavanju bila najpotrebnija. Nisu uspostavljeni odgovarajući kriteriji za učešće poslodavaca u programima sufinansiranja zapošljavanja, zbog čega se često dešavalo da isti poslodavci iz godine u godinu koriste sredstva programa, bez obaveze da dugoročnije zaposle sufinansiranu osobu.

Podaci o planiranju, realizaciji i efektima programa **nisu precizni, sveobuhvatni i uporedivi**. U ovakvim okolnostima realizacije programa upitno je da li FZZZ i njegovi organi upravljanja imaju odgovarajuću kontrolu nad realizacijom programa i utroškom sredstava.

Iako je u strateškim dokumentima iskazano opredjeljenje za redovno praćenje efekata programa zapošljavanja, **utvrđeno je da FZZZ u posmatranim godinama nije uveo redovnu praksu praćenja efekata svih realizovanih programa sufinansiranja zapošljavanja.** Od pet programa sufinansiranja zapošljavanja iz perioda 2015-2018. godine, koji su sadržavali veći broj pojedinačnih mjera, izvršena je samo evaluacija programa sufinansiranja zapošljavanja iz 2016. godine, i to u okviru Projekta podrške zapošljavanju Svjetske banke. Međutim ni ova **evaluacija ne pruža jasne podatke o stvarnom učinku programa,** kako na nezaposlene osobe tako i na smanjenje ukupne nezaposlenosti. Nisu osigurane ni informacije o tome šta se dešava sa osobama nakon perioda sufinansiranja zapošljavanja.

Na osnovu provedene revizije, Ured za reviziju je zaključio da upravljanje programima sufinansiranja zapošljavanja može i treba biti značajno unaprijeđeno. Provedena revizija je pokazala da nisu poduzete odgovarajuće aktivnosti kako bi se programi sufinansiranja zapošljavanja provodili na efikasan način i bili usmjereni na ciljne grupe dugotrajno i teže zapošljivih nezaposlenih osoba. Također, nije bilo dovoljno aktivnosti posredovanja u zapošljavanju niti dovoljno programa obuke i prekvalifikacije kako bi se omogućila lakša i brža integracija nezaposlenih osoba na tržištu rada.

Uzimajući u obzir stanje u oblasti zapošljavanja, Ured za reviziju institucija u FBiH cijeni potrebnim **da se što hitnije pristupi rješavanju pitanja planiranja, realizacije, kontrole i izvještavanja o programima sufinansiranja zapošljavanja.** U skladu sa utvrđenim nalazima i zaključcima revizije, Ured za reviziju institucija u FBiH dao je preporuke subjektima koji su bili obuhvaćeni revizijom (Poglavlje br. 5. Izvještaja). Određene preporuke usmjerene su zakonodavnoj i izvršnoj vlasti FBiH, s obzirom na njihove nadležnosti u pripremanju, predlaganju i donošenju strateških dokumenata, zakonskih i podzakonskih propisa iz oblasti zapošljavanja.

1. UVOD I DIZAJN REVIZIJE

1.1. Indikacije problema i motiv za reviziju

Problem nezaposlenosti prepoznat je kao jedan od najozbiljnijih ekonomskih i socijalnih izazova sa kojim se već dugi niz godina suočava naša zemlja.⁵ Nezaposlenost negativno utiče na cjelokupno društvo, jer je usko povezana sa općim ekonomskim razvojem, te socijalnom i materijalnom sigurnošću građana. Nezaposlenost prate i veliki ekonomski i socijalni troškovi, zbog čega je rješavanje ovog problema jedan od najvažnijih zadataka države i entiteta.

Prema izvještajima Federalnog zavoda za zapošljavanje za 2017. godinu, prosječan broj evidentiranih nezaposlenih osoba bio je 357.971, što je izrazito mnogo u odnosu na prosječan broj registrovanih zaposlenih osoba od 467.894. Shodno navedenim podacima, stopa tzv. registrovane nezaposlenosti, u 2017. godini je iznosila je cca 43%, što ujedno predstavlja jednu od najvećih stopa nezaposlenosti u zemljama regiona.

Situacija na tržištu rada posebno je usložnjena strukturom nezaposlenih, jer je uglavnom riječ o osobama koje se teže zapošljavaju (dugoročno nezaposleni, osobe sa invaliditetom, osobe bez kvalifikacija, kao i one bez radnog iskustva). U radno sposobnom stanovništvu je veliki broj osoba bez odgovarajućih kvalifikacija, koje se bez programskih i strateških intervencija mogu suočiti sa dugotrajnom nezaposlenošću i smanjenim šansama za zaposlenjem. Također, značajan problem je i što obrazovni sistem nije efikasno povezan sa tržištem rada u pogledu zahtjeva za dodatnim znanjima i vještinama koje poslodavci zahtijevaju od radne snage, imajući u vidu tehnološki razvoj.⁶

Visoka nezaposlenost nameće potrebu za značajnijim intervencijama na tržištu rada u cilju postizanja većeg zapošljavanja i efikasnijeg povezivanja postojeće radne snage i poslodavaca. Stoga su efikasne politike tržišta rada od ključnog značaja za postizanje privrednog razvoja i socijalne uključenosti. Aktivne politike tržišta rada predstavljaju različite mjere kojima se utiče na zapošljavanje nezaposlenih osoba i iste se obično odnose na: informisanje i savjetovanje, pomoć u traženju zaposlenja, posredovanje u zapošljavanju, osposobljavanje i edukaciju nezaposlenih, sufinansiranje zapošljavanja i samozapošljavanja.⁷

U cilju smanjenja nezaposlenosti, FZZZ i kantonalne službe za zapošljavanje realizuju različite programe zapošljavanja. Dostupni podaci ukazuju na to da su programi sufinansiranja zapošljavanja najzastupljeniji programi koje FZZZ i službe za zapošljavanje realizuju već dugi niz godina. Riječ je o programima kojima se pruža finansijska potpora poslodavcima da na određeni period zaposle nezaposlene osobe.

Za realizaciju programa sufinansiranja zapošljavanja FZZZ je u prethodnim godinama ulagao značajna javna sredstva, a dostupni podaci ukazuju na to da se ovaj trend nastavlja i u 2019. godini. Tako je od ukupno 60 miliona KM koje je FZZZ planirao za realizaciju aktivnih mjera zapošljavanja u 2019. godini, 45 miliona KM planirano za realizaciju Programa sufinansiranja zapošljavanja.⁸

S obzirom na veliku stopu nezaposlenosti, kao i na materijalnost sredstava koja se ulažu u programe sufinansiranja zapošljavanja, stručnjaci iz predmetne oblasti ističu kako je važno dokazati opravdanost ove mjere zapošljavanja.⁹ Da bi se ocijenio učinak programa zapošljavanja, potrebno je provoditi monitoring i evaluaciju, uz primjenu odgovarajućih metodoloških rješenja.¹⁰ Bez monitoringa i

⁵ Strategija zapošljavanja BiH 2010-2014, Strategija zapošljavanja FBiH 2009-2013, Strategija jačanja funkcije posredovanja u javnim službama za zapošljavanje u FBiH, 2014. godina, Strateški pravci razvoja karijerne orijentacije u FBiH za period 2015-2020. godine, Strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici 2013-2017. i dr.

⁶ Izvještaji o radu FZZZ.

⁷ Doktrina rada javnih službi za zapošljavanje u FBiH, Federalni zavod za zapošljavanje, 2011.

⁸ Program sufinansiranja zapošljavanja 2019.

⁹ Službe za zapošljavanje pred izazovima tržišnih promjena, Ranko Markuš, decembar 2013. godine.

¹⁰ Programi/planovi rada FZZZ za 2015, 2016, 2017. i 2018. godinu.

evaluacije ne može se procijeniti je li realizacija programa efikasna, jesu li postignuti ciljevi, da li je došlo do napretka, te da li su potrebna poboljšanja i promjene u dizajnu i samoj realizaciji programa.¹¹

Ured za reviziju je, u ranijim izvještajima revizije,¹² ukazivao na nedovoljnu efikasnost FZZZ-a i službi u realizaciji programa zapošljavanja i praćenju efekata realizovanih programa zapošljavanja. Također, izvještaji međunarodnih organizacija i nevladinog sektora¹³ ukazuju na to da je jako malo saznanja o efikasnosti i efektivnosti implementiranih programa zapošljavanja.

U javnosti vlada mišljenje da programi sufinansiranja zapošljavanja ne rješavaju probleme nezaposlenih osoba, te da koristi od ovih programa uglavnom imaju poslodavci koji pomoću programa osiguravaju radnu snagu, koja u velikom procentu nakon isteka programa ostaje nezaposlena. Brojni mediji objavljuju informacije o kontinuiranom odlasku građana BiH iz zemlje¹⁴ upravo zbog nemogućnosti pronalaska zaposlenja.

Navedene indikacije problema motivirale su Ured za reviziju institucija u FBiH da provede reviziju učinka o temi „Upravljanje programima sufinansiranja zapošljavanja“.

1.2. Cilj revizije i revizijska pitanja

Cilj revizije bio je ispitati da li Federalni zavod za zapošljavanje efikasno upravlja programima sufinansiranja zapošljavanja.

U okviru postavljenog cilja revizije, za bolje razumijevanje i analizu problema, definisana su sljedeća revizijska pitanja:

1. Da li se programi sufinansiranja zapošljavanja temelje na odgovarajućim ciljevima?
2. Da li je realizacija programa sufinansiranja efikasna i da li su sredstva programa efikasno usmjeravana na ciljane korisnike programa?
3. Da li je osigurano odgovarajuće praćenje efekata realizovanih programa?

1.3. Obim revizije i ograničenja

Revizija je ispitivala programe sufinansiranja zapošljavanja koje je kreirao i finansirao FZZZ, a koji se realizuju u saradnji sa kantonalnim službama za zapošljavanje. Revizija se opredijelila da ispita programe sufinansiranja zapošljavanja FZZZ-a, uvažavajući kriterij materijalnosti uloženi javnih sredstava u njihovu realizaciju. Ispitane su aktivnosti FZZZ-a u planiranju, realizaciji i praćenju efekata programa sufinansiranja zapošljavanja.

Aktivnosti kantonalnih službi za zapošljavanje ispitane su u dijelu realizacije i praćenja efekata programa sufinansiranja zapošljavanja FZZZ-a. Podaci su prikupljeni od pet kantonalnih službi za zapošljavanje iz Zeničko-dobojskog kantona, Unsko-sanskog kantona, Kantona Sarajevo, Hercegovačko-neretvanskog kantona i Tuzlanskog kantona. Prilikom odabira uzorka kantonalnih službi u obzir su uzeti podaci o broju nezaposlenih osoba po kantonima, kao i iznosi realizovanih sredstava programa sufinansiranja zapošljavanja FZZZ-a po kantonima. Vremenski obuhvat revizije odnosio se na period 2015-2018. godine.

¹¹ Praktični priručnik za monitoring i evaluaciju aktivnih mjera tržišta rada, Federalni zavod za zapošljavanje, Sarajevo, novembar 2010. godina. Monitoring (praćenje) i evaluacija se bave mjerenjem i procjenom učinka kako bi se efikasnije upravljalo ishodima i rezultatima intervencije.

¹² Izvještaj finansijske revizije FZZZ-a za 2017. godinu i Izvještaj revizije učinka „Upravljanje Programom zapošljavanja mladih“, 2012. godina.

¹³ Analiza poticajnih mjera za samozapošljavanje u Federaciji BiH za period 2015/2016. godine, Institut za razvoj mladih KULT.

¹⁴ Prema podacima Unije za održivi povratak i integracije BiH, iz države je u periodu od 2013. do 2017. godine iselilo nešto više od 150 hiljada ljudi.

Revizija je imala kombinovani pristup, usmjeren prema problemu i prema rezultatu. U skladu sa međunarodnim revizijskim standardima,¹⁵ navedeno podrazumijeva ispitivanje, provjeravanje i analiziranje uzroka određenih problema ili odstupanja od utvrđenih kriterija revizije.

Revizija nije ispitivala programe zapošljavanja FZZZ koji nisu bili sastavni dio programa sufinansiranja zapošljavanja. Također, revizija nije ispitivala programe sufinansiranja zapošljavanja koji su se realizovali iz sredstava Budžeta FBiH, budžeta kantona i kantonalnih službi za zapošljavanje, iako saznanja iz predmetne revizije mogu poslužiti i za unapređenje efikasnosti upravljanja ostalim programima zapošljavanja.

Ograničenje u predmetnoj reviziji predstavljalo je kašnjenje u dostavljanju traženih informacija i dokumentacije od FZZZ-a, kao i dostavljanje nesređene dokumentacije i podataka. Zbog neusklađenosti podataka iz planskih i izvještajnih dokumenata, tim za reviziju je imao poteškoća kod utvrđivanja planiranih i utrošenih sredstava u pojedine programe sufinansiranja zapošljavanja, kao i prilikom utvrđivanja podataka o broju osoba i poslodavaca koji su bili obuhvaćeni programima.

1.4. Kriteriji revizije

Opći kriterij revizije zasniva se na iskazanom opredjeljenju FZZZ-a¹⁶ da se mjere aktivne politike zapošljavanja provode radi rješavanja problema nezaposlenosti u FBiH. FZZZ i službe za zapošljavanje, u cilju efikasne realizacije programa zapošljavanja, uspostavile su jak sistem i strategiju provođenja evaluacije pojedinačnih mjera i programa.

Pojedinačni revizijski kriteriji formulisani su za svako revizijsko pitanje na sljedeći način:

- Ciljevi programa sufinansiranja zapošljavanja su jasno definisani i usklađeni sa strateškim opredjeljenjima u oblasti zapošljavanja. Programi sufinansiranja zapošljavanja temelje se na detaljnim analizama potreba tržišta rada.
- Realizacija programa sufinansiranja zapošljavanja je efikasna i provodi se u skladu sa utvrđenim planom. Kriteriji za učešće nezaposlenih osoba i poslodavaca u programima sufinansiranja zapošljavanja usklađeni su sa ciljevima programa i usmjereni su na zapošljavanje dugoročno nezaposlenih i teže zapošljivih kategorija nezaposlenih osoba.
- FZZZ i službe za zapošljavanje vrše redovno praćenje realizacije programa sufinansiranja zapošljavanja i ostvarenih efekata. Provode se sveobuhvatne analize uspješnosti svakog od realizovanih programa, u skladu sa postavljenim ciljevima i indikatorima koje se koriste za unapređenje novih programa zapošljavanja. Rezultati evaluacije programa sufinansiranja zapošljavanja pružaju informacije o stvarnom učinku programa i opravdanosti uloženi javnih sredstava.

1.5. Izvori podataka i metode

Za potrebe revizije prikupljeni su podaci iz više izvora, čime su se osigurali dovoljni, pouzdani i relevantni podaci neophodni za sveobuhvatno i objektivno ispitivanje predmetne revizije. Primarni izvori podataka bili su FZZZ i kantonalne službe za zapošljavanje iz uzorka. Također, korišteni su i sekundarni izvori podataka kako bi se obuhvatile sve relevantne perspektive predmeta revizije. U tom smislu, koristile su se informacije dobivene analizom legislative iz predmetne oblasti, strateških dokumenata i stručnih studija.

Prikupljanje podataka za potrebe revizije izvršeno je kombinovanjem različitih metoda, prvenstveno putem upitnika i intervjua. Revizija je ispitala upravljanje programima sufinansiranja zapošljavanja i

¹⁵ ISSAI 300.26 i 3000.40: Revizionni pristup.

¹⁶ Doktrina rada javnih službi za zapošljavanje u FBiH, Federalni zavod za zapošljavanje, 2011.

aktivnosti koje je provodio FZZZ i službe u realizaciji programa i praćenju efekata programa. U postupku revizije analizirana je dostupna dokumentacija FZZZ-a vezano za planiranje, realizaciju i izvještavanje o programima sufinansiranja zapošljavanja.¹⁷ Analizirani su podaci o poslodavcima kojima je u periodu 2015-2018. godine isplaćen najveći iznos sredstava.¹⁸ Pored toga, za potrebe revizije, putem Upitnika revizije učinka i dostavljene dokumentacije, prikupljeni su relevantni podaci vezani za predmetnu oblast iz pet kantonalnih službi. Izvršene su posjete FZZZ-u i u tri kantonalne službe za zapošljavanje.¹⁹ Radi dobivanja informacija o stavovima poslodavaca o programima sufinansiranja zapošljavanja, izvršena je posjeta i obavljen razgovor sa nadležnim iz Udruženja poslodavaca u FBiH. Obavljeni su i intervjui sa određenim brojem nezaposlenih osoba. S namjerom dobivanja podataka o statusu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba i Strategije zapošljavanja u FBiH, kontaktirani su i predstavnici Federalnog ministarstva rada i socijalne politike.

Potrebni podaci prikupljeni su i od Porezne uprave FBiH, radi analize i provjere informacija o statusu zaposlenosti određenog broja osoba koje su bile obuhvaćene Programom sufinansiranja zapošljavanja iz 2016. godine. Za potrebe provjere statusa zaposlenja osoba, analizirani su podaci o statusu zaposlenja ukupno 408 osoba, koje su bile zaposlene kod 15 poslodavaca iz uzorka po mjeri „Prilika za sve 2016“.

¹⁷ Radi utvrđivanja, komparacije i provjere podataka o isplaćenom iznosu sredstava za sufinansiranje zapošljavanja određenom broju poslodavaca, analizirani su podaci iz analitičkih kartica FZZZ-a i tabelarnih pregleda o korisnicima programa iz baze podataka FZZZ-a.

¹⁸ 21 poslodavac iz privatnog sektora i 11 poslodavaca iz javnog sektora.

¹⁹ Izvršene su posjete FZZZ-u i u tri kantonalne službe za zapošljavanje iz sljedećih kantona: KS, USK i ZDK. Tokom revizije više puta su obavljeni i telefonski intervjui sa nadležnim u FZZZ-u i službama iz uzorka.

2. OPIS OBLASTI

2.1. Aktivne politike tržišta rada

Po uzoru na sve članice Evropske unije, kreatori ekonomskih politika u tranzicijskim zemljama, pa tako i u BiH, radi sprečavanja dugotrajne nezaposlenosti i smanjivanja razlika u nezaposlenosti među pojedinim grupama na tržištu rada, odlučili su se za uvođenje skupine različitih mjera aktivne politike zapošljavanja i za kreiranje institucija na tržištu rada.²⁰

Svrha aktivnih mjera zapošljavanja je da podstiču potražnju za radnom snagom kroz osmišljavanje i realizaciju različitih projekata i programa usmjerenih na otvaranje novih radnih mjesta, prekvalifikacije, dokvalifikacije i stručno osposobljavanje zaposlenih i nezaposlenih osoba, itd. Sve aktivnosti u okviru mjera aktivne politike zapošljavanja trebaju biti usmjerene na stvaranje pretpostavki za poboljšanje kvaliteta i povećanje konkurentnosti ponude na tržištu rada, prije svega **kroz povećanje mogućnosti za osobe u nepovoljnom položaju, odnosno njihovim izjednačavanjem sa onima koji su konkurentni.**²²

Aktivna politika zapošljavanja predstavlja skup mjera za usklađivanje ponude i potražnje na tržištu rada, neposredno usmjerenih na smanjenje problema nezaposlenosti.²¹

U uslovima niske potražnje za radnom snagom poticaji za zapošljavanje mogu biti privlačan instrument za potporu zapošljavanju, a istodobno **mogu pridonijeti povećanju zapošljivosti određenih ranjivih skupina.** Poticaji za zapošljavanje obično uključuju usmjerena, privremena i uvjetovana plaćanja ili smanjenja poreznih/socijalnih doprinosa kojima se poslodavcima smanjuju troškovi radne snage, a istodobno se povećava potražnja za radnom snagom.²³ Međutim, **oprečna su stajališta u pogledu efekata koji se postižu kratkoročnim poticajnim mjerama zapošljavanja.** Prema dostupnoj literaturi iz predmetne oblasti, poticaji za zapošljavanje koji se dodjeljuju preduzećima na tržištu nisu u velikoj mjeri djelotvorni (osim u slučajevima vrlo niske potražnje za radnom snagom) jer se uz njih obično javljaju relativno veliki učinci „mrtvog tereta“.²⁴ Osim toga, postoji i rizik da će poslodavci radnike čiji rad nije subvencioniran zamijeniti radnicima čiji je rad subvencioniran ili će čekati da tražitelji zaposlenja steknu uvjete za primanje subvencija. Ako se radna mjesta otvaraju samo tokom trajanja subvencije, zapošljivost uključenih radnika i dalje se poboljšava, ali je neto socijalna korist znatno ograničena, ili čak negativna. **Trebaju postojati i mehanizmi za pružanje poticaja poslodavcima da zadrže radnike nakon isteka subvencija** ili ih treba kombinirati s drugim mjerama aktivnih politika tržišta rada kako bi se povećala zapošljivost korisnika.²⁵

2.2. Pravni okvir

Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba²⁶ je ključni zakonski akt u Federaciji BiH u sektoru zapošljavanja. Ovim Zakonom,²⁷ između ostalog, uređuju se prava i obaveze Federacije Bosne i Hercegovine u utvrđivanju i provođenju ukupnih mjera kojima se pospešuju i unapređuju uslovi za zapošljavanje, osnovni principi u posredovanju za zapošljavanje, te organizacija i rad Federalnog zavoda za zapošljavanje i javnih službi za zapošljavanje kantona, finansiranje ukupne djelatnosti zapošljavanja i druga pitanja, poštujući nadležnosti kantona i njihove

²⁰ Europska komisija, Tematski informativni članak o Europskom semestru – „Aktivne politike tržišta rada“.

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_active-labour-market-policies_hr.pdf.

²¹ Program rada FZZZ-a za 2016. godinu.

²² http://yep.ba/wp-content/uploads/2016/11/Publikacija-Aktivne-mjere-zapo%C5%A1ljavanja_2017.pdf

²³ Utjecaj aktivnih i pasivnih politika na tržište rada, mr.sc. Alka Obadić, Ekonomski fakultet u Zagrebu.

²⁴ Ipsos Puls iz Zagreba za potrebe Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, „Vanjska evaluacija mjera aktivne politike tržišta rada 2010.-2013.“, Korisnici bi se zaposlili i bez finansijskih poticaja.

²⁵ Europska komisija, Tematski informativni članak o Europskom semestru – „Aktivne politike tržišta rada“.

²⁶ Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba („Službene novine FBiH“, br. 55/00; 41/01; 22/05; 9/08).

²⁷ Član 1. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba.

različitosti.²⁸ Nadležna tijela Federacije, odnosno kantona, utvrđuju mjere za promicanje ostvarivanja i održavanja više stope zaposlenosti i poboljšanje strukture zaposlenih.²⁹

Pravilnik o evidencijama u oblasti zapošljavanja³⁰ propisuje vođenje evidencija u oblasti zapošljavanja u Federaciji Bosne i Hercegovine, način i rokove prijavljivanja nezaposlenih osoba, sredstva³¹ evidencija u oblasti zapošljavanja i druga pitanja u vezi sa vođenjem evidencija.³² Prema Pravilniku, evidencije se dijele na osnovne³³ i posebne.³⁴ U posebne evidencije, između ostalog, unose se podaci: o nezaposlenim osobama koje učestvuju u aktivnostima u pogledu aktivnog traženja posla, o nezaposlenim osobama kojima se ne pružaju savjetodavne usluge, o korisnicima prava na materijalnu i socijalnu sigurnost po osnovu nezaposlenosti, o korisnicima finansijskih i poticajnih mjera u okviru aktivne politike zapošljavanja, o osobama koje su na stručnom osposobljavanju bez zasnivanja radnog odnosa, osobama koje su na prekvalifikaciji, profesionalnoj orijentaciji, obuci i pripremi za rad.

2.3. Institucionalni okvir

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, putem resornih ministarstava nadležnih za pojedine oblasti, ima mogućnost uticati na uspostavljanje pretpostavki za unapređenje zapošljavanja, kroz donošenje i provođenje politike i izvršavanje zakona, kao dio svojih ustavnih nadležnosti. Prema Zakonu o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba, Vlada FBiH ima nadležnost da donese bliže propise, koji, između ostalog, uključuju i utvrđivanje ukupnih mjera kojima se pospješuju i unapređuju uslovi za zapošljavanje.³⁵ Također, Vlada FBiH radi zadovoljavanja potreba u oblasti zapošljavanja, te praćenja kretanja na tržištu rada, u skladu sa zakonom i drugim propisima, osniva Federalni zavod za zapošljavanje³⁶ i imenuje i razrješava članove Upravnog odbora, kao i direktora FZZZ-a.³⁷

Federalni zavod za zapošljavanje i kantonalne službe za zapošljavanje su identifikovane kao ključne institucije na tržištu rada koje posreduju između nezaposlenih osoba i poslodavaca, te **pružaju pomoć nezaposlenima da u što kraćem roku nađu posao i prilagode svoje kvalifikacije i vještine zahtjevima na tržištu rada**. One pružaju usluge poslodavcima u smislu osiguranja odgovarajućih kadrova potrebnih za poslovanje. Od službi se očekuje da budu partner koji bi trebao uticati na podizanje stopa zaposlenosti i razvoja programa zapošljavanja.³⁸

Federalni zavod za zapošljavanje je izvanbudžetski fond osnovan Odlukom³⁹ Vlade Federacije, na osnovu Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba.⁴⁰ Federalni zavod za zapošljavanje je nadležan da prati i osigura provođenje utvrđene politike i mjera u oblasti rada i zapošljavanja na teritoriji FBiH i o tome obavještava nadležna tijela FBiH. FZZZ je, između ostalog, nadležan da upravlja sredstvima za osiguranje materijalne sigurnosti za vrijeme nezaposlenosti, pruža pomoć u realizovanju programa profesionalne orijentacije, obuke i prekvalifikacije za nezaposlene osobe i njihovo ponovno upošljavanje na odgovarajućim poslovima. **Federalni zavod za zapošljavanje**

²⁸ Kanton Sarajevo i Hercegbosanska županija su donijeli i svoje (kantonalne) zakone o posredovanju u zapošljavanju.

²⁹ Član 21. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba („Službene novine FBiH“, br. 55/00; 41/01; 22/05; 9/08).

³⁰ Pravilnik o evidencijama u oblasti zapošljavanja („Službene novine FBiH“ br. 74/18).

³¹ Član 22. Pravilnika o evidencijama u oblasti zapošljavanja: Sve evidencije propisane ovim Pravilnikom vode se na propisanim sredstvima (obraci, evidencijski listovi, registri), u knjigama evidencije pisano i/ili u elektronskom obliku. Vođenje evidencija u elektronskom obliku obezbijedit će se kroz informacijski sistem u oblasti zapošljavanja.

³² Član 1. Pravilnika o evidencijama u oblasti zapošljavanja.

³³ Osnovne evidencije u oblasti zapošljavanja u Federaciji su: o nezaposlenim osobama – obrazac E-1, o osobama koje traže promjenu zaposlenja – obrazac E-2, i o poslodavcima koji koriste usluge javnih službi za zapošljavanje u Federaciji – obrazac E-3.

³⁴ Član 4. Pravilnika o evidencijama u oblasti zapošljavanja

³⁵ Član 1, stav 2. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba.

³⁶ Član 4. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba.

³⁷ Član 4a. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba.

³⁸ Strategija jačanja funkcije posredovanja u javnim službama za zapošljavanje FBiH, 2014, str. 20 i 21.

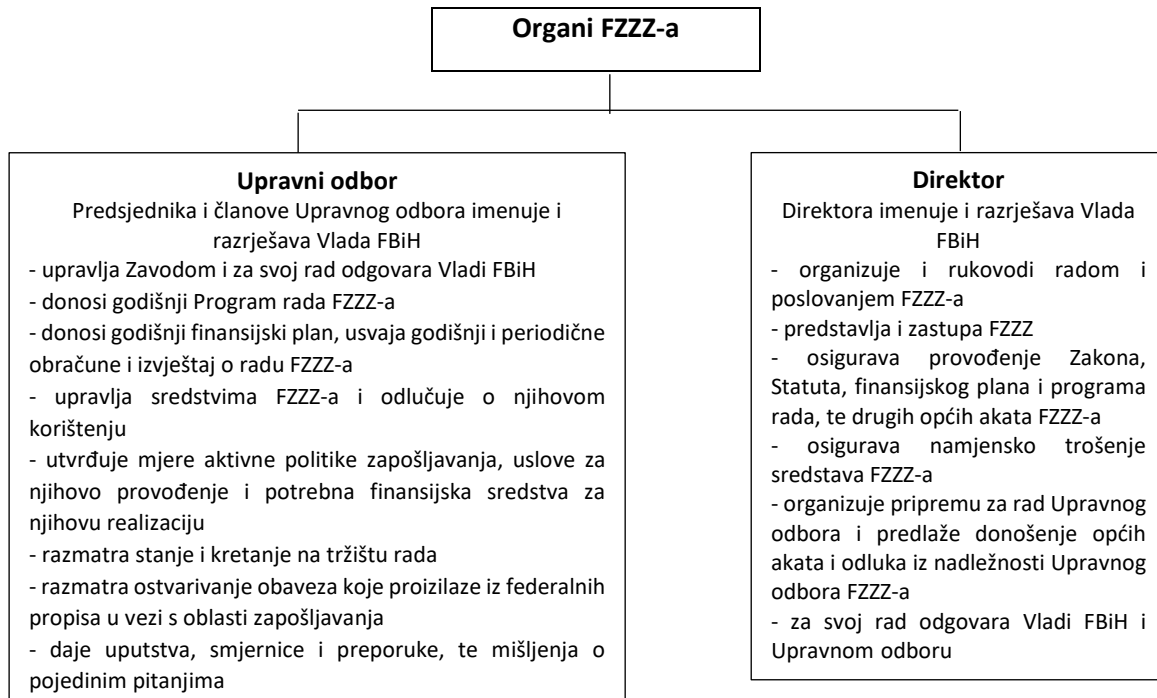
³⁹ Odluka o početku rada Federalnog zavoda za zapošljavanje („Službene novine FBiH“, br. 21/01).

⁴⁰ Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba.

Zakonom je obavezan da prati, koordinira i usklađuje rad svih kantonalnih službi i ima ovlasti provoditi ocjenjivanje poslovanja službi za zapošljavanje.⁴¹

Organizacija i način rada Federalnog zavoda za zapošljavanje uređeni su Zakonom i Statutom. Organi Federalnog zavoda za zapošljavanje⁴² su: Upravni odbor i direktor. Ključne nadležnosti organa FZZZ-a, vezane za predmet revizije, prezentirane su u narednom grafičkom prikazu:

Grafikon 1. Nadležnosti organa FZZZ-a vezano za predmet revizije⁴³

*Savjetodavna komisija nije nikada imenovana.⁴⁴

U skladu sa Zakonom o posredovanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba, FZZZ podnosi godišnji Izvještaj o radu Parlamentu FBiH i objedinjene godišnje finansijske planove FZZZ-a i kantonalnih službi za zapošljavanje podnosi federalnom ministarstvu nadležnom za poslove rada. Također, FZZZ svaka tri mjeseca podnosi Izvještaj o radu Federalnom ministarstvu sa podacima o finansijskom poslovanju.

Kantonalne službe za zapošljavanje⁴⁵ nadležne su, između ostalog, za posredovanje u zapošljavanju, prikupljanje i dostavljanje podataka o nezaposlenim osobama FZZZ-u, informisanje o mogućnosti zapošljavanja, saradnju sa obrazovnim ustanovama radi usklađivanja obrazovnih programa sa kadrovskim potrebama poslodavaca, te donošenje i **provođenje programa mjera za brže zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih osoba čije zapošljavanje je otežano**. Službe za zapošljavanje dužne su međusobno saradivati, koordinirati rad i razmjenjivati informacije o kojima vode službenu evidenciju. Službe za zapošljavanje u skladu sa Zakonom treba da podnose mjesečne izvještaje o radu Federalnom zavodu.⁴⁶ U okviru kantonalnih službi za zapošljavanje su i općinski biroji za zapošljavanje.

⁴¹ Član 53. Zakona o posredovanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba („Službene novine FBiH“, br. 55/00; 41/01; 22/05; 9/08).

⁴² Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba, Statut FZZZ-a i izmjene Statuta FZZZ-a od 28. 12. 2015. godine.

⁴³ Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba i Statut FZZZ-a.

⁴⁴ Savjetodavna komisija je nadležna da Upravnom odboru daje mišljenja u vezi sa razmatranjem politike zapošljavanja i socijalnog osiguranja, kao i preporuke u vezi sa programom zapošljavanja i socijalnog osiguranja i dr. Komisiju čini sedam članova (po dva predstavnika sindikata i poslodavaca, po jedan predstavnik Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, Federalnog zavoda i Privredne komore FBiH).

⁴⁵ Članovi 8-12. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba.

⁴⁶ Član 52. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba.

U skladu sa Zakonom o posredovanju, sredstva za zadovoljavanje potreba iz domena zapošljavanja, te za rad FZZZ-a i službi za zapošljavanje osiguravaju se iz sljedećih izvora:⁴⁷

- doprinosa koje uplaćuju poslodavci i zaposlenici, u skladu sa Zakonom;
- kamata ili prihoda od uloga koje vrše FZZZ i službe za zapošljavanje;
- prihoda od pokretne ili nepokretne imovine koju FZZZ i službe za zapošljavanje kupe ili steknu u skladu sa zakonom.

Osnovni izvor finansiranja rada FZZZ-a i službi osigurava se iz doprinosa koje uplaćuju poslodavci i zaposlenici na teritoriji FBiH. Sredstva od doprinosa, koje uplaćuju poslodavci i zaposlenici, usmjeravaju se FZZZ-u u visini od 30%, a službama za zapošljavanje u visini od 70%. Ova sredstva se mogu koristiti za pokrivanje administrativnih troškova FZZZ-a i službi za zapošljavanje, a utvrđuju se godišnjim finansijskim planovima.⁴⁸ Iz ovih sredstava se pokrivaju administrativni troškovi FZZZ-a i službi, ostvarivanje materijalne i socijalne sigurnosti nezaposlenih osoba, a **ostatak sredstava, ukoliko se raspoláže istim, koristi se za aktivne mjere tržišta rada.**

2.4. Strateški dokumenti u oblasti zapošljavanja

Unapređenje zapošljavanja kroz programe finansiranja i sufinansiranja, osim Zakonom o posredovanju, određeno je u strateškim dokumentima vezanim za oblast zapošljavanja.⁴⁹ U FBiH od 2014. godine ne postoji Strategija zapošljavanja.⁵⁰ Vlada FBiH je prihvatila i Parlamentu FBiH uputila Strategiju zapošljavanja u Federaciji BiH za period od 2018. do 2021. godine na razmatranje i usvajanje, ali je neizvjesno kada će biti donesena.⁵¹

Doktrina rada javnih službi za zapošljavanje, koju je izradio FZZZ 2011. godine, objašnjava aktivne politike zapošljavanja, koje trebaju provoditi FZZZ i službe za zapošljavanje, u cilju smanjenja nezaposlenosti i unapređenja integracije nezaposlenih osoba na tržištu rada. **Prema Doktrini, osnovni ciljevi mjera aktivne politike zapošljavanja su: smanjivati nezaposlenost, obučavati i osposobljavati nezaposlene osobe, razvijati nove djelatnosti, kreirati nova radna mjesta, podsticati razvoj mobilnosti radne snage, razvijati mjere koje će omogućiti dodatno osposobljavanje pojedinaca za zapošljavanje i dr.**⁵² Vezano za efekte realizovanih programa zapošljavanja, ističe se značaj monitoringa i evaluacije kao bitnih faktora za osiguranje informacija za prilagođavanje programa potrebama tržišta rada i nezaposlenim osobama. Također, **ističe se značaj osiguranja adekvatnih evidencija o aktivnim tražiocima posla,** te komunikacije sa poslodavcima u cilju utvrđivanja njihovih potreba za radnom snagom.⁵³

Strategija jačanja funkcije posredovanja u javnim službama za zapošljavanje FBiH navodi da je jedan od ključnih izazova koji stoji pred javnim službama za zapošljavanje u FBiH u narednom periodu **efikasna integracija nezaposlenih osoba na tržište rada.** To se namjerava postići realizacijom određenih prioritetnih ciljeva poput: osiguravanja adekvatnog intenziteta savjetovanja i optimiziranje procedure trijaže, razvoja efikasnih aktivnih mjera zapošljavanja i intenziviranje saradnje sa poslodavcima i drugim institucijama.⁵⁴ **Jedan od strateških ciljeva, koji su FZZZ i službe za zapošljavanje bile u obavezi realizovati u 2015. godini, odnosi se na „Sistem praćenja učinaka, usmjeren na efekte, što omogućava da se postizanje glavnog cilja mjeri direktno“.**⁵⁵

⁴⁷ Član 45. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba.

⁴⁸ Član 51. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba.

⁴⁹ Strategija zapošljavanja FBiH 2009-2013, Doktrina rada javnih službi za zapošljavanje u FBiH (2011. godina), Strategija jačanja funkcije posredovanja u javnim službama za zapošljavanje FBiH (2014), Ažurirani plan za realizaciju Reformske agende FBiH 2015-2018. i dr.

⁵⁰ Glavni cilj Strategije je povećanje formalnog zapošljavanja u privatnom sektoru i osiguravanje prilika za dostojanstvena radna mjesta, s naglaskom na građane u nepovoljnom položaju. Međutim, ovaj strateški dokument još uvijek nije usvojio Parlament FBiH. Revizija je također utvrdila da programi sufinansiranja zapošljavanja u periodu 2015-2018. godine nisu bili predmetom tematske sjednice Parlamenta FBiH.

⁵¹ Saopćenje o radu Vlade FBiH, 150. sjednica održana u Sarajevu, 12. 7. 2018.

⁵² Doktrina rada javnih službi za zapošljavanje u FBiH (2011), str. 256

⁵³ Doktrina rada javnih službi za zapošljavanje u FBiH (2011), str. 109.

⁵⁴ Strategija jačanja funkcije posredovanja u javnim službama za zapošljavanje FBiH, 2014 – Okvirni akcioni plan, str. 109-112.

⁵⁵ Strategija jačanja funkcije posredovanja u javnim službama za zapošljavanje u FBiH, 2014. godina.

Strateški pravci razvoja karijerne orijentacije u FBiH za period 2015-2020. godine navode da se karijernom orijentacijom u FBiH bave i javne službe za zapošljavanje. Ciljna grupa su nezaposlene osobe, kojima se kroz savjetovanja, radionice o aktivnom traženju posla, te sufinansiranje obuke i sticanje radnog iskustva pokušava omogućiti lakša integracija na tržište rada. Također, u dokumentu je istaknuto da se kroz uspostavljen efikasan sistem karijerne orijentacije u Federaciji postižu veće stope zaposlenosti i produktivnosti radno sposobnog stanovništva.⁵⁶

Reformskom agendom za BiH za period 2015-2018. tržište rada je prepoznato kao jedna od šest prioritetnih oblasti u kojima je potrebno provesti suštinske reforme. Donesen je Ažurirani akcioni plan za realizaciju Reformske agende (AAP) u kojem je **jedan od ciljeva bio da se razdvoji obavezno zdravstveno osiguranje od funkcije posredovanja u zapošljavanju.** Za ove aktivnosti bili su zaduženi Vlada FBiH i Federalni zavod za zapošljavanje i navedeno je da će aktivnosti provoditi „kontinuirano“. Provođenjem ovih aktivnosti cilj je bio omogućiti zavodima za zapošljavanje da se bave posredovanjem u zapošljavanju i provođenjem aktivnih mjera zapošljavanja.

2.5. Programi sufinansiranja zapošljavanja Federalnog zavoda za zapošljavanje

Federalni zavod za zapošljavanje u okvirima svojih nadležnosti i finansijskih mogućnosti u programima rada⁵⁷ svake godine u okviru mjera aktivne politike zapošljavanja utvrđuje programe zapošljavanja. Programi se provode kroz različite oblike podrške zapošljavanju, kao što su: „Program sufinansiranja zapošljavanja i sufinansiranje prvog radnog iskustva“, „Program sufinansiranja samozapošljavanja – Start up“, „Program pripreme za rad kroz obuku, stručno osposobljavanje i usavršavanje“, „Program zapošljavanja Roma“ i dr. Programi zapošljavanja se trebaju prilagođavati potrebama i zahtjevima tržišta rada i usklađivati sa strateškim dokumentima u oblasti rada i zapošljavanja u FBiH.

2.5.1. Planiranje programa sufinansiranja zapošljavanja

Programi sufinansiranja zapošljavanja planiraju se za svaku godinu u okviru Programa rada i Finansijskog plana FZZZ-a.⁵⁸ Nakon donošenja ovih planskih dokumenata, FZZZ kreira **pojedinačne programe sufinansiranja zapošljavanja.** Pojedinačni programi se kreiraju u skladu sa Zakonom o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba, donesenim strateškim dokumentima vezanim za oblast zapošljavanja, politikama i planovima koji se odnose na određeni period⁵⁹ i ciljevima predviđenih u programu rada Federalnog zavoda za zapošljavanje. Prilikom kreiranja pojedinačnih programa sufinansiranja zapošljavanja predviđeno je da se definiše sljedeće: predviđena sredstva za realizaciju programa, ukupan broj osoba koji se planira zaposliti sa evidencije nezaposlenih, korisnici programa (poslodavci i nezaposlene osobe), poticajne mjere i ciljna grupa, način finansiranja, raspodjela predviđenih sredstva za realizaciju programa, priprema za realizaciju programa, praćenje i kontrola i indikatori učinka.⁶⁰ U okviru svakog programa sufinansiranja zapošljavanja određeno je više poticajnih mjera, što je prikazano u sljedećem grafikonu:

⁵⁶ Strateški pravci razvoja karijerne orijentacije u FBiH za period 2015-2020. godine. Mostar, novembar 2014. godine

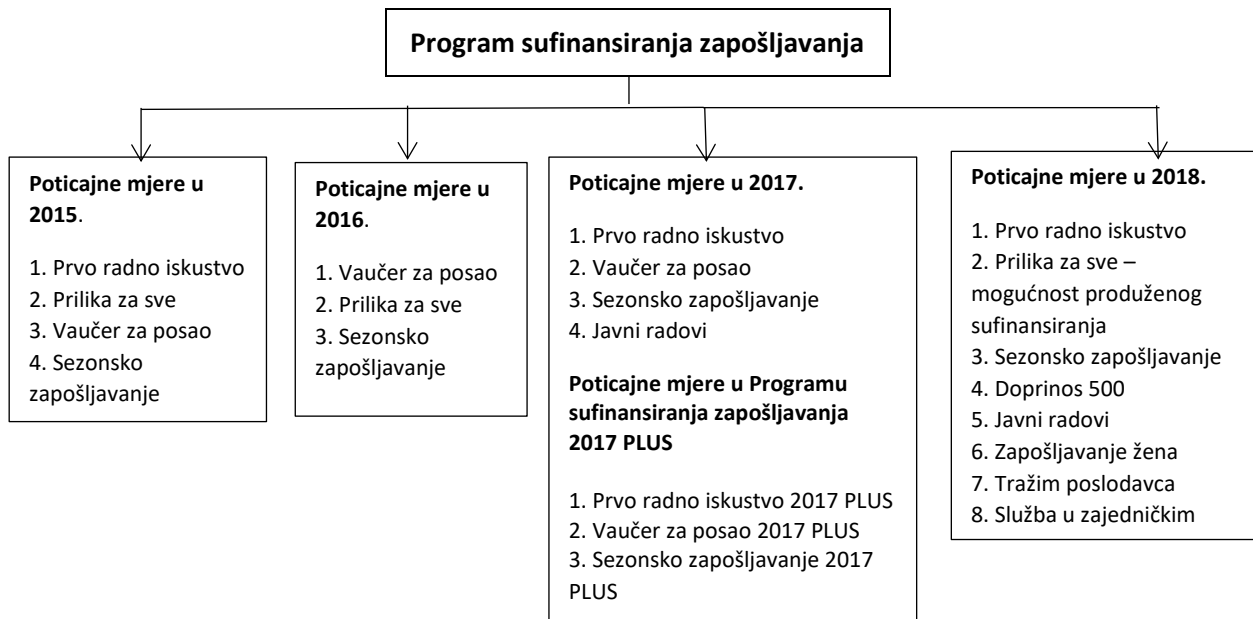
⁵⁷ Program rada FZZZ-a usvaja Upravni odbor Federalnog zavoda za zapošljavanje, a zatim Vlada FBiH daje saglasnost.

⁵⁸ Član 51. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba – Federalni zavod za zapošljavanje izrađuje finansijski plan na način i po postupku predviđenom Zakonom o budžetima u FBiH.

⁵⁹ Doktrina rada javnih službi za zapošljavanje u FBiH, 2011, Strategija zapošljavanja u FBiH 2009-2013, Strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici 2013-2017. i dr.

⁶⁰ Program sufinansiranja zapošljavanja Federalnog zavoda za zapošljavanje za: 2015, 2016, 2017. i 2018. godinu.

Grafikon br. 2: Poticajne mjere zapošljavanja u periodu 2015-2018. godine

Korisnici programa su poslodavci registrovani u FBiH i nezaposlene osobe prijavljene na evidenciju nezaposlenih kod službi za zapošljavanje u FBiH.⁶³

U programima sufinansiranja zapošljavanja definisani su uslovi za prijavu korisnika na programe. Uslovi koje moraju ispunjavati poslodavci su: da redovno izmiruju obaveze po osnovu poreza i doprinosa ili imaju potpisan sporazum sa Poreznom upravom FBiH o izmirenju duga po osnovu doprinosa, kao i oni na koje se odnosi Zakon o finansijskoj konsolidaciji. Također, **korisnici programa su nezaposlene osobe** definisane ciljnim grupama u programima, prijavljene na evidenciju nezaposlenih osoba. Ciljne grupe u programima, u zavisnosti od poticajnih mjera,⁶⁴ mogu biti različite kategorije nezaposlenih osoba.

Poslodavac je fizička ili pravna osoba koja zaposleniku daje posao, te mu za obavljene radne zadatke isplaćuje plaću i izvršava druge obaveze u skladu sa zakonskim propisima.⁶¹ **Nezaposlenom osobom** se smatra osoba: koja nije zaposlena, sposobna je za rad, može se zaposliti prema propisima o radu, aktivno traži zaposlenje, evidentirana je u službi za zapošljavanje kao tražilac zaposlenja, ne obavlja samostalnu djelatnost i nije redovan učenik, student ili umirovljenik. Nezaposlene osobe možemo kategorizirati u grupu nezaposlenih osoba bez teškoća u zapošljavanju i grupu nezaposlenih osoba s teškoćama u zapošljavanju (teže zapošljive osobe).⁶²

2.5.2. Način realizacije programa sufinansiranja zapošljavanja

Programe sufinansiranja zapošljavanja FZZZ realizuje u saradnji sa kantonalnim službama za zapošljavanje.⁶⁵ U fazi pripreme za realizaciju programa FZZZ je dužan da informiše javnost o Programu prije objave Javnog poziva putem sredstava javnog informisanja i web-portala, izrađuje obrasce ugovora i izvještaje o plaćanju, izrađuje softversku aplikaciju za prijavu na javni poziv, kao i softversku aplikaciju (bazu) za unos podatka, potpisuje sa službama za zapošljavanje **Sporazum o međusobnoj**

⁶¹ Doktrina rada javnih službi za zapošljavanje u FBiH, 2011. godina, str.153.

⁶² Član 3. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i Doktrina rada javnih službi za zapošljavanje u FBiH, 2011. godina, str.151.

⁶³ Prema Programu sufinansiranja zapošljavanja 2018, korisnik sredstava po mjeri „Služba u zajedničkim projektima 2018“ su kantonalne službe za zapošljavanje.

⁶⁴ Npr. mjera „Jačanje konkurentnosti na tržištu rada – Prvo radno iskustvo“ – mlade osobe nezaposlene u dobi do 30 godina prijavljene na evidenciju službi prije dana podnošenja prijave poslodavca na javni poziv.

⁶⁵ Program sufinansiranja zapošljavanja Federalnog zavoda za zapošljavanje za: 2015, 2016.i 2017.godinu.

saradnji o finansiranju i realizaciji programa.⁶⁶ Programi, odnosno poticajne mjere unutar programa realizuju se na osnovu zaključenih ugovora o sufinansiranju zapošljavanja koje potpisuje Federalni zavod, kantonalne službe za zapošljavanje i poslodavci. Kantonalne službe tokom perioda sufinansiranja FZZZ-u dostavljaju Izveštaj o ispunjavanju uslova za isplatu, na osnovu kojeg FZZZ isplaćuje/refundira poslodavcu iznos sredstava za protekli mjesec.

2.5.3. Praćenje efekata programa sufinansiranja zapošljavanja

Prema Praktičnom priručniku za monitoring i evaluaciju aktivnih mjera tržišta rada, praćenje efekata programa zapošljavanja obično uključuje sljedeći niz koraka:

- utvrđivanje/potvrđivanje ciljeva programa;
- razvijanje indikatora učinka koji odgovaraju ciljevima programa (u dogovoru sa značajnim interesnim grupama);
- prikupljanje podataka koji se tiču indikatora;
- analiza podataka;
- predstavljanje informacija na odgovarajući način;
- korištenje informacija u cilju poboljšanja aktivnosti.⁶⁷

Izveštaji Evropske komisije ističu značaj evaluacije i praćenja efekata ovih programa, te ukazuju na rizike ukoliko programi nisu dobro ciljani na odgovarajuće skupine nezaposlenih osoba i potrebe tržišta rada, kao i posljedice nedovoljnog praćenja efekata ovih programa.⁶⁸

Nakon završetka realizacije Programa, FZZZ i službe za zapošljavanje imaju obavezu da vrše monitoring i evaluaciju realizacije Programa sufinansiranja zapošljavanja i o tome sačinjavaju izvještaje.⁶⁹ FZZZ i službe za zapošljavanje imaju obavezu da prate realizaciju ugovorenih obaveza provjerom dokumentacije koju poslodavac redovno dostavlja radi pravdanja odobrenih sredstava, provjerom podataka na portalu Porezne uprave FBiH i prema potrebi kontrolom provođenja ugovorenih obaveza neposredno kod poslodavca.⁷⁰ Kod pravdanja isplate ugovorenih sredstava, poslodavac ima obavezu da Službi dostavi dokumentaciju o ispunjenim uslovima⁷¹ na osnovu koje FZZZ vrši refundaciju ugovorenog iznosa sredstava za sufinansiranu osobu za protekli mjesec. Službe vrše provjeru i obradu ulazne dokumentacije i pripremaju i dostavljaju FZZZ-u izvještaj o ispunjenju uslova za isplatu sredstava. **Ukoliko poslodavac ne ispunjava ugovorene obaveze, FZZZ može pokrenuti postupak raskida ugovora.**⁷²

⁶⁶ Sporazumom se definišu prava i obaveze potpisnika Sporazuma u vezi sa finansiranjem i realizacijom programa sufinansiranja zapošljavanja, obaveze Federalnog zavoda za zapošljavanje i obaveze službi za zapošljavanje.

⁶⁷ Praktični priručnik za monitoring i evaluaciju aktivnih mjera tržišta rada, YEP, 2010.

⁶⁸ Evropska komisija – Generalna direkcija za zapošljavanje, socijalna pitanja i inkluziju Jedinica G4 — Evaluacija i procjena uticaja ESF Ex-post evaluacija, Sintaza 2007-2013.

⁶⁹ Sporazumi o finansiranju i realizaciji programa sufinansiranja zapošljavanja, potpisani između FZZZ-a i kantonalnih službi za zapošljavanje.

⁷⁰ Programi sufinansiranja zapošljavanja FZZZ-a i sporazumi o finansiranju i realizaciji programa potpisanih između FZZZ-a i službi za zapošljavanje.

⁷¹ Dokaz o uplaćenim obaveznim porezima i doprinosima, specifikaciju uz isplatu plaća zaposlenika u radnom odnosu kod pravnih i fizičkih lica, ovjerenu u Poreznoj upravi Federacije BiH i kopiju izvoda iz banke iz kojih je vidljiva isplata pojedinačne plaće za sufinansiranu osobu.

⁷² Programi sufinansiranja zapošljavanja – kontrola i praćenje izvršavanja ugovorenih obaveza.

3. NALAZI

Nalazi koji se prezentiraju u ovom poglavlju povezani su sa revizijskim pitanjima i predstavljaju odstupanja u odnosu na utvrđene kriterije revizije.

U periodu 2015-2018. godine FZZZ je od ukupno **utrošenih sredstava za mjere aktivne politike zapošljavanja u iznosu od cca 90,1 milion KM** u programe sufinansiranja zapošljavanja, koji su bili predmet revizije, utrošio **cca 55,3 miliona KM**. Svaki od programa sufinansiranja zapošljavanja sadržavao je veći broj poticajnih mjera. **Sredstva za realizaciju programa FZZZ je planirao u okviru pojedinačnih programa sufinansiranja zapošljavanja, ali u programima nisu planirani iznosi za pojedinačne mjere iz programa. Konstatovano je da je FZZZ sredstva za pojedinačne mjere iz programa planirao samo u operativnim finansijskim planovima, i to tek u fazi realizacije programa.**

Tabela 1. Planirana i realizovana sredstva FZZZ-a za programe/mjere sufinansiranja zapošljavanja u periodu 2015-2018. godine

Red. br.	Naziv programa/mjere	Planirana sredstva u pojedinačnom programu sufinansiranja zapošljavanja	Operativni finansijski plan	Ukupno izvršenje u periodu 2015-2018. godine (KM '000)
	PROGRAM SUFINANSIRANJA ZAPOŠLJAVANJA 2015	18.000*	28.000**	15.910
1.	Prvo radno iskustvo 2015	Nije planirano	Nije planirano	5.328
2.	Prilika za sve 2015			8.654
3.	Vaučer za posao 2015			1.082
4.	Sezonsko zapošljavanje 2015			846
	PROGRAM SUFINANSIRANJA ZAPOŠLJAVANJA 2016	10.000	9.838	8.840
5.	Vaučer za posao 2016	Nije planirano	1.554	1.304
6.	Prilika za sve 2016		6.982	6.998
7.	Sezonsko zapošljavanje 2016		1.302	538
	PROGRAM SUFINANSIRANJA ZAPOŠLJAVANJA 2017	18.000	16.850	13.728
8.	Prvo radno iskustvo 2017	Nije planirano	8.000	3.570
9.	Vaučer za posao 2017		2.000	4.770
10.	Periodično zapošljavanje 2017		5.850	5.269
11.	Javni radovi 2017		1.000	119
	PROGRAM SUFINANSIRANJA ZAPOŠLJAVANJA 2017 PLUS	14.000	8.047	7.304
12.	Prvo radno iskustvo 2017 PLUS	Nije planirano	2.700	1.934
13.	Vaučer za posao 2017 PLUS		2.661	1.673
14.	Periodično zapošljavanje 2017 PLUS		2.530	3.600
15.	Javni radovi 2017 PLUS		156	97
	PROGRAM SUFINANSIRANJA ZAPOŠLJAVANJA 2018	40.000	33.000	9.545
16.	Prvo radno iskustvo 2018	Nije planirano	6.000	773
17.	Prilika za sve 2018-mogućnost produženog sufinansiranja zapošljavanja		5.800	4.210
18.	Periodično zapošljavanje 2018		5.000	1.243
19.	Doprinos 500 – 2018		1.200	158
20.	Javni radovi 2018		1.000	137
21.	Zapošljavanje žena 2018		5.000	1.566
22.	Tražim poslodavca 2018		3.000	516
23.	Služba u zajedničkim projektima 2018		6.000	942
	UKUPNO:	100.000	95.735	55.327

Izvor: Kompilacija podataka iz dokumentacije dostavljene od FZZZ-a

*Dio sredstava odnosi se na prenesene obaveze iz 2014. godine koje dopijevaju na naplatu u 2015. godini, i to za mjere: „Prilika za sve“, „Prvo radno iskustvo“, „Vaučer za posao“ i „Sezonsko zapošljavanje“.

**Prema informaciji FZZZ-a, za 2015. godinu nije donesen Operativni plan u formi kao za druge tri godine. Također, prema pismenoj izjavi iz FZZZ-a nije bilo izmjene iznosa sredstava za programe sufinansiranja zapošljavanja iz 2016, 2017, i 2018. godine.

U posmatranim godinama revizije FZZZ je samo dio poticajnih mjera klasificirao unutar programa sufinansiranja zapošljavanja koji su prezentirani u prethodnoj tabeli, dok je dio mjera koje su se, također, odnosile na sufinansiranje zapošljavanja provodio kao posebne programe, odnosno mjere zapošljavanja.⁷³ Primjera radi, mjera zapošljavanja „Javni radovi“ u 2015. godini je planirana i realizovana kao poseban program, dok je u ostalim godinama bila jedna od mjera programa sufinansiranja zapošljavanja. **Postojeći način planiranja i realizacije programa značajno otežava kontrolu i praćenje realizacije programa i onemogućava odgovarajuće praćenje efekata programa** koji su realizovani u posmatranim godinama. (*Pregled programa i mjera zapošljavanja koji su se realizovali u periodu 2015-2018. godine dat je u Prilogu 1*).

3.1. Ciljevi programa sufinansiranja zapošljavanja

U planskim dokumentima FZZZ-a navedeno je da se programi zapošljavanja planiraju na osnovu postojećih strateških dokumenata.⁷⁴ Važno je naglasiti da temeljni **strateški dokument „Strategija zapošljavanja u FBiH“ već dugi niz godina nije donesen**, a posljednja na koju se FZZZ pozivao⁷⁵ je iz perioda 2009-2013. godine.

U programima rada FZZZ-a istaknuto je da se programi sufinansiranja provode kako bi se omogućila lakša i brža integracija nezaposlenih osoba na tržištu rada, a naročito onih u nepovoljnom položaju. Međutim, **analizom utvrđenih ciljeva programa i mjera unutar programa, konstatovano je da programi sufinansiranja zapošljavanja FZZZ-a nisu bili u dovoljnoj mjeri usmjereni na zapošljavanje teže zapošljivih kategorija nezaposlenih osoba i dugoročno nezaposlenih,**⁷⁶ kojima su **prevashodno trebali biti namijenjeni**. Također, kada je u pitanju lakša i brža integracija nezaposlenih osoba na tržište rada, utvrđeno je da programi nisu bili u dovoljnoj mjeri usmjereni na programe obuke i dokvalifikacije, kako bi se povećala konkurentnost nezaposlenih osoba na tržištu rada.

Ciljevi programa bili su uopšteni, široko postavljeni i nisu usmjeravani na konkretne ciljne grupe nezaposlenih osoba. Ilustracije radi, u nastavku se prezentira cilj Programa sufinansiranja zapošljavanja za 2016. godinu, uz napomenu da su ciljevi programa sufinansiranja zapošljavanja iz ostalih posmatranih godina gotovo isti:

Program se realizuje s ciljem sufinansiranja zapošljavanja određenog broja osoba sa evidencije nezaposlenih u FBiH, bez obzira na dob, stručnu spremu i radno iskustvo, posebno cijeneći socijalnu, rodnu i drugu osjetljivost, radi jačanja njihove konkurentnosti na tržištu rada, sprečavanja dugotrajne nezaposlenosti, te očuvanja i unapređenja radnih sposobnosti.⁷⁷

Iako je u ciljevima programa istaknuto da će se „posebno cijeliti socijalna, rodna i druga osjetljivost nezaposlenih osoba“, utvrđeno je da većina mjera, a posebno onih za koje su planirana i utrošena najznačajnija finansijska sredstva, nije bila usmjerena na ove ciljne grupe. Ciljevi većine mjera unutar programa sufinansiranja zapošljavanja bili su, također, generalno postavljeni i usmjereni na kratkoročno zapošljavanje svih nezaposlenih osoba, bez adekvatnog utvrđivanja ciljnih grupa kojima je pomoć u zapošljavanju bila najpotrebnija.

⁷³ Zapošljavanje Roma, Javni radovi 2015, programi sufinansiranja samozapošljavanja, programi obuke, programi pripreme za rad, zajednički projekti s drugim organizacijama i institucijama.

⁷⁴ Strategija jačanja funkcije posredovanja u javnim službama za zapošljavanje u Federaciji BiH, Strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici 2013-2017, Nacrt Strategije zapošljavanja u Federaciji BiH 2018-2021, Strateški pravci razvoja karijerne orijentacije u Federaciji BiH za period 2015-2020. godina, Doktrina rada javnih službi za zapošljavanje u Federaciji BiH, Akcioni plan Bosne i Hercegovine za rješavanje problema Roma u oblasti zapošljavanja i dr.

⁷⁵ Program rada FZZZ-a za 2015. godinu, Aktivna politika zapošljavanja, str. 9.

⁷⁶ Prema programima sufinansiranja zapošljavanja FZZZ-a – Dugoročno nezaposlene osobe su osobe koje su na evidenciji nezaposlenih prijavljene duže od 12 mjeseci.

⁷⁷ Program sufinansiranja zapošljavanja 2016.

U nastavku se prezentiraju cilj i kriteriji mjera iz programa sufinansiranja zapošljavanja za koje je, u posmatranim godinama, ulagano najviše finansijskih sredstava:

Cilj i kriterij poticajne mjere „Prilika za sve“

„Zapošljavanje nezaposlenih osoba, bez obzira na radno iskustvo, dob i stepen obrazovanja, prijavljenih na evidenciju nezaposlenih osoba **prije dana podnošenja prijave poslodavca** na Javni poziv, uz zasnivanje radnog odnosa **na period od šest (6) mjeseci**. Cilj mjere je da se što većem broju nezaposlenih osoba olakša integracija na tržištu rada i spriječi prelazak u dugotrajnu nezaposlenost.“⁷⁸

Cilj i kriterij poticajne mjere „Sufinansiranje periodičnog/sezonskog zapošljavanja“

„Zapošljavanje nezaposlenih osoba bez obzira na radno iskustvo, dob i stepen obrazovanja, prijavljenih na evidenciju nezaposlenih osoba **prije dana podnošenja prijave poslodavca** na Javni poziv, uz zasnivanje radnog odnosa **na period od šest (6) mjeseci**. Cilj mjere je da se nezaposlenim osobama olakša integracija na tržištu rada i spriječi prelazak u dugotrajnu nezaposlenost, te da se poslodavcima osigura radna snaga u skladu sa njihovim potrebama.“

Pregledom ciljeva i kriterija poticajnih mjera, utvrđeno je da je u **većini poticajnih mjera bilo dovoljno da je nezaposlena osoba prijavljena na biro samo dan prije objavljivanja javnog poziva, što ukazuje na to da mjere nisu bile usmjerene na posebne ciljne grupe dugoročno nezaposlenih osoba, koje su već godinama prijavljene na biro za zapošljavanje.**

Nadležni iz FZZZ-a utvrđeni kriterij, prema kojem je dovoljno da je nezaposlena osoba prijavljena na evidenciju samo jedan dan prije prijave poslodavca na javni poziv, objašnjavaju time da je ostavljena mogućnost da se što veći broj nezaposlenih uključi u program. Smatraju da i dugoročno nezaposlene osobe imaju mogućnost i mogu same kontaktirati poslodavca, kako bi dogovorile da ih zaposli putem programa,⁸⁰ što je, kako su naveli, bila uobičajena praksa u prethodnim godinama. Konstatovano je da je ova praksa u **suprotnosti sa Doktrinom rada javnih službi za zapošljavanje u FBiH u kojoj je navedeno: „Najvažnije za javne službe za zapošljavanje je da dodjeljuju subvencije za one ciljne grupe koje su u određeno vrijeme najproblematičnije. Isto tako treba se pobrinuti da službe upućuju poslodavcu osobe za koju poslodavac dobiva subvenciju. Cilj svih subvencija je zapošljavanje onih ciljnih grupa koje se ne bi mogle zaposliti, izuzev ako se za njihovo zapošljavanje ne odobre posebna poticajna sredstva.“**⁸¹

Posredovanje u zapošljavanju se definira kao skup procesa pomoću kojih službe omogućavaju osobama koje traže posao da dođu do radnog mjesta, a poslodavcima da popune slobodna radna mjesta.⁷⁹

Mjera „Vaučer za posao“

Važno je istaknuti da su nezaposlene osobe sa kojima je tim za reviziju obavio razgovor iskazale nezadovoljstvo ovom mjerom, s obzirom na to da se mjera realizuje na način da osoba (koja je iz kategorije teže zapošljivih) sama pronalazi poslodavca koji je spreman da je zaposli. Uzimajući u obzir da se radi o dugotrajno nezaposlenim osobama, posebnih kategorija, koje same teško mogu pronaći poslodavca, nezaposlene osobe smatraju da su im službe putem posredovanja trebale pružiti adekvatniju pomoć u pronalaženju posla. (Ilustracija obrasca za mjeru „Vaučer za posao“ u kojem se navode ciljne grupe nezaposlenih, data je u Prilogu 5. Izvještaja).

Analizom pojedinačnih mjera, utvrđeno je da je manji broj mjera imao konkretnije definisane ciljne grupe, kao što su: „Vaučer za posao“, „Prvo radno iskustvo“, „Zapošljavanje žena 2018“. Ostale pojedinačne mjere, u koje je uloženo značajno više sredstava, nisu bile vezane za određenu ciljnu grupu nezaposlenih osoba sa socijalnom, rodnom i drugom osjetljivošću. U pojedinim mjerama iz

⁷⁸ Program sufinansiranja zapošljavanja 2016.

⁷⁹ Doktrina rada javnih službi za zapošljavanje u FBiH, 2011, str 149.

⁸⁰ Izvor: Informacije iz intervjua sa nadležnim iz FZZZ-a, održanog 20. 6. 2019. godine.

⁸¹ Doktrina rada javnih službi za zapošljavanje u FBiH, str. 275.

programa sufinansiranja zapošljavanja bilo je predviđeno da se osnovni iznos sufinansiranja poveća za 10% za osjetljive kategorije nezaposlenih osoba. U ovakvim okolnostima poslodavcima je ostavljena mogućnost da sami odluče o tome da li će zaposliti osobu iz osjetljive kategorije nezaposlenih osoba, a time i ostvariti dodatnih 10% sredstava za sufinansiranje zapošljavanja. (Kriteriji za zapošljavanje sufinansirane osobe u programima sufinansiranja zapošljavanja, Prilog 4. Izvještaja).

- **Usmjeravanje programa prema potrebama tržišta rada**

Nalazi revizije ukazuju na to da, prilikom planiranja programa zapošljavanja, nije posvećeno dovoljno pažnje dugogodišnjem problemu strukturalne nezaposlenosti. Ovaj problem se ogleda u neusklađenosti ponude i potražnje na tržištu rada i potrebi da se velikom broju nezaposlenih osoba pruži podrška u vidu dodatne obuke ili dokvalifikacije, kako bi se prilagodili potrebama tržišta rada. U odgovoru na pitanje revizije zašto u posmatranom periodu nije planirano više programa obuke i dokvalifikacije, sagovornici iz FZZZ-a su odgovorili da poslodavci nisu iskazivali značajniji interes za ovom vrstom programa. Međutim, **stav nadležnih iz Udruženja poslodavaca FBiH je drugačiji i mišljenja su da postojeći programi zapošljavanja nisu adekvatno usmjereni na potrebe poslodavaca.** Smatraju da bi programe sufinansiranja trebalo usmjeravati samo na zapošljavanje teže zapošljivih nezaposlenih osoba, dok bi za dugoročno nezaposlene osobe, a i poslodavce, mnogo korisniji bili programi obuke i prekvalifikacije. **Mišljenja su da poslodavcima nije potrebno sufinansirati zapošljavanje osoba koje bi i bez sufinansiranja zaposlili.**

3.2. Realizacija programa sufinansiranja zapošljavanja

Prilikom planiranja programa sufinansiranja zapošljavanja FZZZ nije određivao period u kojem će se realizovati program, što je imalo za posljedicu da su se programi realizovali kroz više godina (tri, a nekada i četiri godine). **Utvrđeno je da se svake godine započinjalo sa realizacijom novog programa sufinansiranja zapošljavanja, iako programi iz prethodnih godina nisu završeni. Na ovaj način kontinuirano su planirani i realizovani novi programi, a da prethodno nije potvrđena opravdanost ulaganja u ranije započete, a nezavršene programe.**

U narednoj tabeli daje se prikaz realizacije programa sufinansiranja zapošljavanja iz perioda 2015-2018. godine, koji su realizovani kroz više godina:

Tabela 2. Realizacija programa sufinansiranja zapošljavanja FZZZ-a kroz više godina (u KM '000)

Programi sufinansiranja zapošljavanja	Planirani iznos sredstava	Izvršenje u 2015. godini	Izvršenje u 2016. godini	Izvršenje u 2017. godini	Izvršenje u 2018. godini	Ukupno izvršenje 2015-2018.
Program sufinansiranja zapošljavanja 2015	18.000 ⁸²	4.569	10.607	703	30	15.910
Program sufinansiranja zapošljavanja 2016	10.000		4.922	3.644	274	8.840
Program sufinansiranja zapošljavanja 2017	18.000			7.568	6.160	13.728
Program sufinansiranja zapošljavanja 2017 PLUS*	14.000			32	7.273	7.304
Program sufinansiranja zapošljavanja 2018	40.000				9.545	9.545
Ukupno:	100.000	4.569	15.529	11.947	23.282	55.327

*Program nije bio predviđen Planom rada FZZZ-a za 2017. godinu⁸³

⁸² Odluka Upravnog odbora o izmjenama i dopunama Programa sufinansiranja zapošljavanja 2015 (01/1-49-3257/15 od 08.05. 2015. godine).

⁸³ U 2017. godini u toku realizacije planiranog Programa sufinansiranja zapošljavanja, FZZZ je započeo realizaciju dodatnog programa – Program sufinansiranja zapošljavanja 2017 PLUS, koji nije bio planiran Programom rada FZZZ-a za 2017. godinu. Sredstva za realizaciju ovog Programa naknadno su osigurana na osnovu Odluke Upravnog odbora FZZZ-a o preraspodjeli dijela sredstava FZZZ-a, koja su deponovana u Razvojnoj banci FBiH, na koju je saglasnost dala Vlada FBiH.

Prema podacima prezentiranim u prethodnoj tabeli, evidentno je da **nijedan od programa sufinansiranja zapošljavanja iz posmatranog perioda nije realizovan u planiranom iznosu**. Tako je **od ukupno planiranih cca 100 miliona KM do kraja 2018. godine realizovano cca 55 miliona KM**, odnosno 55% planiranih sredstava. Značajno je naglasiti da do kraja 2018. godine nije okončan ni program koji je započeo još u 2015. godini. (*Prilog 2 – Plan i realizacija programa sufinansiranja zapošljavanja FZZZ-a sa podacima o broju korisnika u periodu 2015-2018. i Prilog 3 – Realizacija pojedinačnih mjera iz programa sufinansiranja zapošljavanja kroz više godina*).

Prema izjavama nadležnih iz FZZZ-a i kantonalnih službi, realizacija programa kroz više godina uzrokovana je činjenicom da se na objavljene javne pozive prijavljuje prevelik broj poslodavaca. U kantonalnim službama također navode da dostavljanjem dokumentacije poslodavaca, po više javnih poziva u toku godine, imaju previše posla oko administriranja dokumentacije koju dostavljaju poslodavci. Uvidom u raspoloživu dokumentaciju, konstatovano je da je bilo kašnjenja u dostavljanju dokumentacije od poslodavaca, provjeri dokumentacije od strane službi i prolongiranja u potpisivanju ugovora,⁸⁴ što utiče na efikasnost realizacije programa. Uzrok tome je i prevelik broj javnih poziva u toku jedne godine i činjenica **da se javni pozivi raspisuju i na samom kraju godine za koju je program planiran, što prolongira realizaciju programa u naredne godine**.

Nadležni iz FZZZ-a su potvrdili da je u posmatranom periodu bilo određenih propusta u pogledu nepoštivanja rokova za potpisivanje ugovora i pravdanja ugovornih obaveza. Naveli su da **nije bila praksa da se raskidaju ugovori sa poslodavcima koji duži period nisu poštovali ugovorne obaveze**, te se čekalo da poslodavac izmiri svoje obaveze kako bi se programi realizovali u što većem iznosu, ne vodeći računa o periodu realizacije programa. Uvidom u primjerke tripartitnih ugovora o sufinansiranju zapošljavanja, koje su potpisali FZZZ, služba i poslodavac, utvrđeno je da **ugovorima nije definisan krajnji rok službama za obradu dokumentacije koju dostave poslodavci, niti rok za realizaciju tripartitnog ugovora**. Sagovornici revizije iz FZZZ-a su naveli da su u 2019. godini pokrenuli određene aktivnosti u pogledu intenzivnije kontrole ugovornih obaveza i raskidanja ugovora u slučaju njihovog nepoštivanja.

3.2.1. Usmjeravanje programa sufinansiranja zapošljavanja ciljnim grupama nezaposlenih

Primarni cilj svakog od programa sufinansiranja zapošljavanja bio je zapošljavanje nezaposlenih osoba. Međutim, **analizom načina implementacije programa ustanovljeno je da su programi bili više orijentisani na poslodavce nego na nezaposlene osobe**. Naime, poslodavci su u najvećem broju slučajeva sami određivali koju će osobu zaposliti u okviru programa,⁸⁵ dok se nezaposlene osobe za najveći broj mjera nisu mogle samostalno prijaviti na javni poziv. Također, **poslodavcima je ostavljena mogućnost da se izjasne da li žele ili ne posredovanje službi**.⁸⁶ Konstatovano je da su poslodavci vrlo rijetko tražili posredovanje službi.⁸⁷ Uvidom u ugovore o sufinansiranju, utvrđeno je da su poslodavci najčešće odmah po prijavi na javni poziv zaključivali ugovor sa nezaposlenom osobom, a da služba i FZZZ nisu imali podatke o tome sa kojom je osobom poslodavac potpisao ugovor, koliko dugo je osoba bila nezaposlena i da li pripada nekoj ciljnoj grupi.

⁸⁴ Poslodavci sa svakom osobom koju zapošljavaju u okviru Programa/mjere potpisuju pojedinačni ugovor o radu na određeni vremenski period. Tripartitni ugovor o sufinansiranju se potpisuje između Službe za zapošljavanje, poslodavca i FZZZ-a.

⁸⁵ Prema programima sufinansiranja zapošljavanja, poslodavac u prijavi na javni poziv upisuje svoje podatke i podatke o osobi koju namjerava zaposliti (broj, stručna sprema, mjesto prijave na evidenciju nezaposlene osobe i dr.).

⁸⁶ Na obrascu prijave koju je izradio FZZZ ponuđena je opcija „potrebno posredovanje i oglašavanje“ na koju poslodavac odgovara sa „Da“ ili „Ne“. U slučaju kad poslodavac traži posredovanje u zapošljavanju, dužan je navedenu dokumentaciju za zaključenje ugovora o sufinansiranju zapošljavanja dostaviti u roku od 15 dana od dana dovršenog posredovanja u zapošljavanju, odnosno najdalje 90 dana od podnošenja prijave. Poslodavac koji ispunjava uvjete predviđene Programom, a ne traži posredovanje u zapošljavanju od Službe, treba odmah po prijavi, a najkasnije u roku od 30 dana od dana prijave (a za poslodavce u slučaju prijema radnika putem Agencije za državnu službu u roku od 90 dana od dana prijave) radi zaključenja ugovora Službi dostaviti traženu dokumentaciju (Program sufinansiranja zapošljavanja 2018).

⁸⁷ Odgovori FZZZ-a i službi na Upitnik revizije učinka.

Kad poslodavci dostave kompletnu dokumentaciju službi na provjeru, tek tada se vidi sa kojom je osobom poslodavac zaključio ugovor o radu.

- **Usmjeravanje sredstava u neadekvatno ciljane mjere**

Analizom podataka o utrošenim sredstvima iz programa sufinansiranja zapošljavanja 2015-2018. godine⁸⁸ revizija je utvrdila da je u pojedinačne mjere, koje nisu bile usmjerene konkretnim ciljnim grupama nezaposlenih osoba, utrošeno najviše sredstava. Tako je u mjere „Prilika za sve“, „Periodično/sezonsko zapošljavanje“, „Doprinos 500“, „Javni radovi 2018.“ utrošeno **cca 31,7 miliona KM** ili cca 57% od ukupno utrošenih sredstava u programe sufinansiranja. Ove mjere su se odnosile na zapošljavanje nezaposlenih osoba, bez obzira na radno iskustvo, period nezaposlenosti, dob i stepen obrazovanja, kao i druge karakteristike nezaposlenih osoba. Jedini uslov je bio da je osoba prijavljena na evidenciju nezaposlenih, a kriterij je dozvoljavao, kako je već navedeno, da je osoba na evidenciji prijavljena samo jedan dan.

Upoređujući kriterije utvrđene u programima sufinansiranja zapošljavanja iz vremena prije obuhvata revizije sa kriterijima za nezaposlene iz programa sufinansiranja zapošljavanja iz perioda 2015-2018. godine, uočeno je da su kriteriji iz ranijih godina bili više usmjereni na zapošljavanje dugotrajno nezaposlenih i teže zapošljivih osoba.

Analizom planskih dokumenta FZZZ-a nije bilo moguće utvrditi zašto se u mjere, koje nisu bile na odgovarajući način ciljane, ulagalo najviše sredstava. Primjera radi, u mjeru „Prilika za sve“ u periodu 2015-2018. godine, uloženo je **cca 19,9 miliona KM**. S druge strane, u mjere koje su bile usmjerene na ciljne grupe (npr. teže zapošljive osobe) i za programe obuke i prekvalifikacije, ulagano je mnogo manje sredstava. Tako je za mjeru „Vaučer za posao“, koja se dijelom odnosila na zapošljavanje teže zapošljivih osoba, FZZZ u periodu 2015-2018. godine utrošio sredstva u iznosu od cca **8,8 miliona KM**.

Ilustracije radi, u narednoj tabeli prikazuje se omjer utrošenih sredstava FZZZ-a u mjeru „Vaučer za posao“ u odnosu na mjeru „Prilika za sve“ iz programa sufinansiranja 2015-2018. godine:

Tabela 3. Omjer utrošenih sredstava za mjeru „Vaučer za posao“ i mjeru „Prilika za sve“ po godinama (u KM '000)

Godina	Utrošena sredstva FZZZ-a u mjeru „Vaučer za posao“	Utrošena sredstva u mjeru „Prilika za sve“
2015.	540	2.684
2016.	1.341	9.578
2017.	3.348	3.107
2018.*	3.600	4.493
Ukupno	8.829	19.862

Izvor: Izvještaji o izvršenju finansijskog plana i dostavljeni podaci od FZZZ-a

*Podaci se odnose na utrošena sredstva za mjeru „Vaučer za posao“ iz „Programa sufinansiranja zapošljavanja 2017 PLUS“

Nadležni iz FZZZ-a su, u komentarima na Nacrt izvještaja, naveli da su u mjerama koje nisu bile posebno ciljane u znatnom omjeru učestvovali i teže zapošljive osobe. Međutim, FZZZ nije dostavio dokaze kojima potvrđuje svoje navode, niti podatke o tome koliki broj teže zapošljivih osoba je učestvovao u mjerama koje nisu bile konkretno ciljane.

3.2.2. Javni poziv za programe sufinansiranja zapošljavanja

Programi sufinansiranja zapošljavanja realizovani su na način da se na Javni poziv prijavljuju poslodavci putem web-stranice FZZZ-a. Programima je predviđeno da Javni poziv ostaje otvoren do „**utroška**“⁸⁹ planiranih sredstava za pojedinačne javne pozive. Međutim, javni pozivi su se zatvarali nakon što su poslodavci koji su se najbrže prijavili „rezervisali“ planirana sredstva. Dostupne informacije ukazuju na to da su se javni pozivi često zatvarali za samo nekoliko minuta od njihove objave, zbog čega nije bilo

⁸⁸ Podaci o realizaciji programa zapošljavanja u periodu 2015-2018. godine, dostavljeni od FZZZ-a.

⁸⁹ Javni poziv ostaje otvoren do utroška sredstava, tj. do potpisivanja ugovora u vrijednosti raspoloživih sredstava utvrđenih po kantonima, s tim da, ako se 31. 12. 2015. godine ne utroše sredstva po pojedinim mjerama, u određenim kantonima se na zahtjev Službe, a uz saglasnost direktora FZZZ-a mogu prerasporediti na druge programe u kojima ima više zahtjeva poslodavaca od raspoloživih sredstava. U 2018. godini Programom je utvrđeno da Javni poziv traje najdalje do 31. 12. 2018. godine i objavljivat će se najmanje tri puta u okviru ukupno predviđenih sredstava za Program, uz eventualno pridruživanje neugovorenih sredstava iz prethodnih objava i programa.

omogućeno svim zainteresovanim poslodavcima da se prijave na Javni poziv i učestvuju u programima sufinansiranja. Ovakvim načinom „rezervacije“ sredstava uskraćena je mogućnost da se od svih zainteresovanih poslodavaca (i onih koji nisu uspjeli aplicirati na Javni poziv) kvalitativnim odabirom izaberu oni poslodavci koji su spremni dugoročnije zaposliti nezaposlenu osobu iz ciljne grupe. Utvrđeno je da se, nakon provjere prijave i dokumentacije poslodavaca, **dešavalo da FZZZ i službe konstatuju da prijavljeni poslodavac ne ispunjava programom definisane uslove, iako je „rezervisao“ sredstva programa.** Također, FZZZ je u komentarima na Nacrt izvještaja naveo da je bilo slučajeva da poslodavci, koji su se prijavili na Javni poziv, nisu mogli pronaći adekvatne radnike, što prema navodima FZZZ-a ukazuje na hroničan problem na tržištu rada. Sredstva koja su bila „rezervisana“ po Javnom pozivu za koja se nisu potpisali ugovori, ponovo su se stavljala na raspolaganje poslodavcima kroz objavljivanje drugih javnih poziva,⁹⁰ što je uticalo na efikasnost realizacije programa.

3.2.3. Učešće poslodavaca u programima

Analizom definisanih uslova za učešće poslodavaca u programima sufinansiranja zapošljavanja⁹¹ utvrđeno je da FZZZ nije definisao odgovarajuće kriterije za odabir poslodavaca u programe. Sredstva programa odobravana su poslodavcima neovisno o tome da li su zapošljavali teže zapošljivu osobu, da li su povećavali broj zaposlenih ili su prethodno otpustili radnike, a na njihovo mjesto primili sufinansirane osobe. Nisu utvrđeni ni kriteriji kojima bi se odredilo da poslodavac koji po ranijim programima nije zadržao nijednu sufinansiranu osobu ne može ponovo učestvovati u programu. Nešto konkretniji kriteriji usmjereni na povećanje broja zaposlenih definisani su u programima sufinansiranja koje provode pojedine službe iz vlastitih sredstava, kao i u programima koji se finansiraju iz Budžeta FBiH (*detaljnije u Prilogu 6. Izvještaja*).

Prema odgovorima na Upitnik revizije, od pet službi iz uzorka⁹² četiri službe⁹³ nisu iskazale neslaganje sa postojećim uslovima za učešće poslodavaca u programima sufinansiranja FZZZ-a, jer smatraju da je omogućeno svim zainteresovanim poslodavcima da apliciraju na javni poziv. Suprotno ovom stavu, nadležni iz Službe za zapošljavanje Kantona Sarajevo izrazili su neslaganje sa postojećim načinom odabira poslodavaca. U odgovoru na Upitnik revizije naveli su „da kriterijima nije utvrđeno koji poslodavci imaju prednost, nego je učešće u programima omogućeno samo poslodavcima koji imaju sreće da se konektuju i popune elektronsku aplikaciju do njenog zatvaranja, koja u slučaju Kantona Sarajevo bude zatvorena za par minuta.“⁹⁴

Prema informacijama dobivenim iz intervjua sa predstavnicima Udruženja poslodavaca FBiH, kao i prema njihovim izjavama u medijima,⁹⁵ može se konstatovati da poslodavci, također, nisu zadovoljni načinom prijavljivanja na javni poziv. Istakli su da je veliki broj poslodavaca prestao računati na programe upravo zbog brzog zatvaranja javnog poziva.⁹⁶

- **Kontinuirano učešće istih poslodavaca u programima sufinansiranja**

U nedostatku adekvatnih kriterija za odabir poslodavaca za učešće u programima sufinansiranja zapošljavanja u periodu 2015-2018. godine, dešavalo se da **isti poslodavci iz godine u godinu koriste sredstva po više mjera⁹⁷ bez obaveze da zadrže sufinansiranu osobu određeni period nakon isteka ugovora o sufinansiranju.**

⁹⁰ Prema informaciji nadležnih iz FZZZ-a.

⁹¹ U programima nisu mogli učestvovati: poslodavci koji su koristili kreditna ili bespovratna sredstva iz poticajnih mjera Zavoda/službe, a nisu ispoštovali obaveze u skladu sa zaključenim ugovorima, odnosno nisu zaposlili predviđeni broj radnika ili ne vraćaju redovno dobivena sredstva; poslodavci koji ne izmiruju redovno obaveze po osnovu poreza i doprinosa; poslodavci evidentirani u Registar novčanih kazni zbog duga neplaćenih novčanih kazni i troškova postupka, jer sa zaposlenikom nisu zaključili ugovor o radu.

⁹² Službe za zapošljavanje ZDK, USK, TK, HNK i KS.

⁹³ Službe za zapošljavanje ZDK, USK, TK i HNK.

⁹⁴ U komentarima FZZZ-a na Nacrt izvještaja navedeno je da drugi ili treći poziv traje znatno duže, pa je tako i drugi poziv u 2019. godini za Kanton Sarajevo otvoren već dva mjeseca. Napominje se da 2019. godina nije bila u obuhvatu predmetne revizije.

⁹⁵ <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/bih-kako-je-poziv-za-zaposljavanje-traio-dvije-minute>

⁹⁶ Izjava sa intervjua u Udruženju poslodavaca FBiH.

⁹⁷ Prilog 10. Izvještaja.

Analizom podataka koje je dostavio FZZZ o poslodavcima koji su koristili sredstva programa sufinansiranja zapošljavanja, utvrđeno je da su određeni poslodavci ponovo koristili sredstva programa sufinansiranja, iako po prethodno realizovanim programima nisu zadržali nijednu osobu nakon isteka perioda sufinansiranja. Također, pojedini poslodavci su koristili sredstva po više poticajnih mjera i više javnih poziva u toku jedne godine, tako da su putem programa kontinuirano zapošljavali značajan broj radnika. Utvrđeno je da je bilo i slučajeva da je poslodavac kroz godine smanjio broj uposlenih, a da je istovremeno koristio sredstva programa sufinansiranja.

Detaljnijom analizom tabelarnih prikaza iz baze podataka o poslodavcima koje je dostavio FZZZ, konstatovano je da tabele za određeni broj poslodavaca nisu sadržavale podatke o broju zaposlenih kod poslodavca⁹⁸ niti precizne podatke o nazivu poslodavca i njegovom sjedištu. Uzimajući u obzir da podaci koje je dostavio FZZZ u tabelarnim prikazima nisu bili precizni i potpuni, revizijom se nije moglo potvrditi da je poštovan propisani uslov da poslodavac ne može putem programa zaposliti istu osobu koju je već zapošljavao (koristeći/ne koristeći sredstva programa).

Također, dostupni podaci pokazuju da su određenim poslodavcima u promatranom periodu isplaćena značajna finansijska sredstva za sufinansiranje zapošljavanja. **Pojedini poslodavci su kontinuiranim učešćem samo po programima sufinansiranja zapošljavanja u periodu 2015-2018. godine osigurali više stotina hiljada KM iz sredstva FZZZ-a.** Podaci o poslodavcima iz privatnog sektora, kojima je iz programa sufinansiranja zapošljavanja FZZZ-a isplaćen najveći iznos sredstava, prikazani su u *Prilogu 7. Izvještaja*.

- **Učešće poslodavaca iz javnog sektora u programima sufinansiranja**

Revizija je utvrdila da su u programima sufinansiranja zapošljavanja FZZZ-a u posmatranim godinama u velikoj mjeri učestvovali i poslodavci iz javnog sektora. Naime, neki **poslodavci iz javnog sektora vrlo često su, a pojedini čak svake godine, vršili zapošljavanje koristeći sredstva programa sufinansiranja zapošljavanja**, iako su u reformskim dokumentima FBiH iskazana opredjeljenja da se racionalizira zapošljavanje u javnom sektoru.⁹⁹ FZZZ ni u svojim izvještajima nije posebno navodio da u programima sufinansiranja značajno učešće imaju i poslodavci iz javnog sektora. **Čak je u Izvještaju o realizaciji programa sufinansiranja zapošljavanja koji se odnosio na 2016. godinu navedeno da su svi ugovori potpisani isključivo sa poslodavcima iz privatnog sektora, što ne potvrđuje dokumentacija koju je revizija imala na raspolaganju.**¹⁰⁰ Podaci o poslodavcima iz javnog sektora, kojima je u periodu revizije iz programa sufinansiranja zapošljavanja FZZZ-a isplaćen najveći iznos sredstava, prezentiraju se u narednoj tabeli:

Tabela 4. Poslodavci iz javnog sektora kojima je isplaćeno najviše sredstva iz programa u periodu 2015-2018.

R. br.	Naziv poslodavca	Ugovorena vrijednost prema podacima FZZZ-a u periodu 2015-2018.	Isplaćeno u periodu 2015-2018. prema pregledanim analitičkim karticama
1.	Vlada Hercegovačko-neretvanskog kantona	853.733	807.949
2.	Općina Čapljina	361.883	291.659
3.	Općina Konjic	320.623	234.223
4.	Unis Ginex d.d.	318.149	306.059
5.	Klinički centar Univerziteta u Tuzli	307.584	294.555
6.	Federalni zavod PIO/MIO	307.074	225.389
7.	Igman Konjic d.d.	305.783	302.049
8.	Zavod zdravstvenog osiguranja ZDK	264.110	256.299
9.	Vlada Županije Zapadnohercegovačke	151.020	80.424
10.	Općina Posušje	148.272	128.328
11.	Općina Vareš	104.676	55.482
	UKUPNO	3.442.907	2.982.416

Izvor: Dostavljeni podaci iz FZZZ-a o ugovorenim sredstvima i podaci o iznosu isplaćenih sredstava prema analitičkim karticama

⁹⁸ Pregledom dostavljenih baza podataka konstatovano je da su podaci nesređeni: nepotpuni su nazivi poslodavaca/firmi, sjedište, djelatnost, broj zaposlenih kod poslodavca, period sufinansiranja, stručna sprema osobe koja se zapošljava i dr.

⁹⁹ Ažurirani akcioni plan za realizaciju Reformske agende FBiH 2015-2018.

¹⁰⁰ Detaljnom analizom podataka koje je FZZZ dostavio u tabelama utvrđeno je da su poslodavci iz javnog sektora putem „Programa sufinansiranja zapošljavanja 2016“ realizovali zapošljavanje za: javna komunalna preduzeća, šumarska preduzeća, zdravstvene ustanove (bolnice i domovi zdravlja), javne ustanove iz oblasti kulture i obrazovanja, kazneno-popravne zavode, agencije za vodno područje i dr., pa i kantonalne službe za zapošljavanje.

Prikazani podaci u prethodnoj tabeli samo su dio sredstava utrošenih u sufinansiranje zapošljavanja u javnom sektoru. Međutim, zbog nesređenih podataka koje je FZZZ dostavio, revizija nije mogla sagledati cjelokupna ulaganja u sufinansiranje zapošljavanja u javnom sektoru.

3.2.4. Kontrola izvršenja ugovornih obaveza

Shodno programima sufinansiranja zapošljavanja, FZZZ i službe su trebale kontinuirano pratiti realizaciju ugovorenih obaveza poslodavaca, koja podrazumijeva: provjeru dokumentacije koju poslodavac redovno dostavlja radi pravljanja odobrenih sredstava; provjeru podataka na portalu Porezne uprave FBiH i, prema potrebi, kontrolu provođenja ugovorenih obaveza neposredno kod poslodavca.

Konstatovano je da **FZZZ nije vršio kontrolu dostavljene dokumentacije poslodavaca na osnovu koje su kantonalne službe sačinjavale izvještaj (Obrazac PRI 2). Ovaj obrazac je predstavljao osnov za doznačavanje sredstava poslodavcima, iako FZZZ nije imao uvid u dokumentaciju koju su dostavljali poslodavci.** Prema izjavi sagovornika iz FZZZ-a, tek u 2019. godini poduzete su određene aktivnosti na unapređenju kontrole dokumentacije na osnovu koje se vrši plaćanje poslodavcima. Službe su za dio poslodavaca dostavljale FZZZ-u skeniranu dokumentaciju, međutim i dalje nije osigurano da FZZZ prilikom isplate (refundacije) sredstava poslodavcima raspolaže adekvatnim dokazima da je poslodavac ispoštovao sve ugovorne obaveze.

Kada je u pitanju provjera poslodavaca putem portala Porezne uprave, prema izjavama pojedinih službi ova kontrola se nije vršila kontinuirano, nego samo na početku programa, kako bi se provjerilo da li je poslodavac prethodno zapošljavao istu osobu za koju ponovo traži sredstva za sufinansiranje zapošljavanja. **Službe su vrlo rijetko provodile kontrolu neposredno kod poslodavaca, iako je ovaj način kontrole određen programima sufinansiranja zapošljavanja.** Sagovornici u službama su naveli da za ovaj vid kontrole nemaju dovoljno ljudskih resursa.¹⁰¹

Prema izjavama nadležnih u službama,¹⁰² dešavalo se da **poslodavci nisu redovno dostavljali potrebne dokaze o izmirenju poreskih obaveza, što je zahtijevalo dodatne provjere i uzrokovalo kašnjenje realizacije programa.** Bilo je i slučajeva¹⁰³ da **poslodavci dostave pravdanje odjednom za tri prethodna mjeseca, što je suprotno obavezama iz tripartitnog ugovora.** Iako je bilo dosta kašnjenja, **službe za zapošljavanje nisu vodile ni posebne evidencije o poslodavcima koji nisu ispunjavali ugovorne obaveze u pogledu pravovremenog dostavljanja dokaza o uplaćenim porezima i doprinosima i isplati plaće osobama zaposlenim u okviru programa.**¹⁰⁴ Iako je programima bilo propisano da će se sa poslodavcima koji ne ispunjavaju ugovorene obaveze pokrenuti postupak raskida ugovora, iz FZZZ-a i službi su naveli da to u posmatranim godinama revizije nije bila redovna praksa.

Iz odgovora na Upitnik i prema izjavama nadležnih u FZZZ-u, **posebne procedure za vršenje nadzora nad realizacijom programa sufinansiranja zapošljavanja do sada nisu izrađene.** Kako su naveli, pokrenute su aktivnosti na poboljšanju procesa kontrole, a u toku je i izrada posebnih procedura kojima bi se trebala unaprijediti kontrola ugovornih obaveza. U 2018. godini FZZZ je uspostavio Jedinicu za internu reviziju, koja je započela aktivnosti na provođenju interne revizije programa zapošljavanja.

¹⁰¹ Izjave nadležnih prilikom održanih sastanaka u službama ZDK, KS i USK.

¹⁰² Izjave nadležnih u službama ZDK, KS, USK.

¹⁰³ Izjava nadležnih iz FZZZ-a i Službe ZDK.

¹⁰⁴ Nadležni u službama ZDK, KS i USK naveli su da FZZZ nije tražio da se sačinjavaju posebne evidencije o poslodavcima koji redovno ne izmiruju obaveze.

3.3. Praćenje efekata programa sufinansiranja zapošljavanja

Provedena revizija je pokazala da **nije osigurano odgovarajuće praćenje efekata programa sufinansiranja zapošljavanja FZZZ-a**. Iako je u strateškim dokumentima iskazano opredjeljenje za redovno praćenje efekata, utvrđeno je da FZZZ u posmatranim godinama nije uveo redovnu praksu praćenja efekata svih realizovanih programa sufinansiranja zapošljavanja.

Federalni zavod je za programe sufinansiranja zapošljavanja iz perioda 2015-2018. godine **proveo samo evaluaciju programa sufinansiranja zapošljavanja iz 2016. godine, u sklopu Projekta podrške zapošljavanju Svjetske banke**. Prema dobivenim informacijama, FZZZ je proveo evaluaciju samostalno putem portala Porezne uprave, i to pregledom statusa zaposlenosti osoba koje su bile uključene u program sufinansiranja. **Prilikom vršenja evaluacije FZZZ nije kontaktirao ni osobe ni poslodavce koji su učestvovali u Programu**, kako bi dobio informacije o njihovoj procjeni uspješnosti Programa. Službe za zapošljavanje nisu učestvovala u provođenju evaluacije ovog programa. O navedenoj evaluaciji sačinjena su dva izvještaja o realizaciji Programa.¹⁰⁵ Poređenjem navedenih izvještaja primijećena su određena odstupanja u iskazanim statističkim podacima, za koja su nadležni iz FZZZ-a obrazložili da su nastala kao rezultat ažuriranja podataka o realizovanim ugovorima.

U Drugom izvještaju o realizaciji Programa navedeno je da je od ukupno 4.422 osobe koje su bile obuhvaćene Programom iz 2016. godine, 2.179 osoba ostalo zaposleno 12 mjeseci nakon završetka programa. Uvidom u Tabelu o zaposlenosti osoba, koju je u okviru predmetne evaluacije izradio FZZZ, konstatovano je da u Tabeli nisu navedeni podaci o tome kod kojeg poslodavca je bila zaposlena osoba. Iz prezentiranih podataka nije moguće utvrditi da li je osoba za koju se navodi da je zaposlena nakon šest, odnosno 12 mjeseci ostala zaposlena kod istog poslodavca, da li se zaposlila kod drugog poslodavca ili je uključena u novi program sufinansiranja zapošljavanja. Utvrđeno je da je određeni broj istih osoba, koje su bile obuhvaćene u Programu sufinansiranja zapošljavanja iz 2016. godine, ponovo radno angažovan u programima iz 2018. godine, tako da se ne može potvrditi da je status zaposlenja 2.179 osoba rezultat Programa iz 2016. godine. Važno je napomenuti da FZZZ u izvještajima o evaluaciji nije precizirao informacije o tome na koji datum je vršio provjeru statusa zaposlenosti osoba. Uvidom u podatke Porezne uprave o statusu zaposlenja određenog broja osoba, šest i 12 mjeseci nakon potpisivanja ugovora, konstatovano je da podaci nisu bili istovjetni sa podacima dobivenim od FZZZ-a. **Iako je indikatorima učinka u predmetnom Programu predviđeno da se učinak prati i nakon 18 mjeseci, ova evaluacija još uvijek nije izvršena.**

Prema navodima nadležnih iz FZZZ-a, u 2018. godini uspostavljena je Jedinica za analizu tržišta rada, statistiku, monitoring i evaluaciju, koja je započela određene aktivnosti vezane za monitoring, evaluaciju i izvještavanje o efektima programa, te se očekuje da će se unaprijediti mjerenje učinka programa sufinansiranja zapošljavanja.

3.3.1. Uzroci neadekvatnog praćenja efekata realizovanih programa sufinansiranja zapošljavanja

Revizija je prepoznala neke od uzroka zbog kojih nije osigurano odgovarajuće praćenje efekata realizovanih programa sufinansiranja, koji se ogledaju u sljedećem:

- Neadekvatne evidencije o nezaposlenim osobama,
- Nedostatak procedura za praćenje efekata programa,
- Neadekvatni indikatori za ocjenu uspješnosti programa.

Izvršena je analiza navedenih uzroka koji su uticali na nedovoljno praćenje efekata programa sufinansiranja zapošljavanja FZZZ-a, što se prezentira u nastavku nalaza.

¹⁰⁵ Prvi Izvještaj o realizaciji Programa sufinansiranja zapošljavanja, septembar 2018. i Drugi Izvještaj o realizaciji Programa sufinansiranja zapošljavanja, oktobar 2018.

- **Neadekvatne evidencije o nezaposlenim osobama**

Konstatovano je da FZZZ i službe još uvijek nemaju uspostavljene odgovarajuće evidencije o nezaposlenim osobama, zbog činjenice da **ne raspolažu uređenim podacima o aktivnim tražiocima posla, niti vode posebne evidencije o teže zapošljivim nezaposlenim osobama.**¹⁰⁶

U odgovorima na Upitnik revizije, svih pet službi iz uzorka revizije su naveli da nisu uspostavili posebne evidencije aktivnih tražilaca posla.¹⁰⁷ **Ovaj dugogodišnji problem uzrokovao je neadekvatno usmjeravanje programa sufinansiranja zapošljavanja, izostanak odgovarajućeg praćenja osoba nakon isteka perioda sufinansiranja i izostanak mjerenja učinka provedenih programa.**

Službe su još od 2001. godine imale zakonsku obavezu¹⁰⁸ da vode neophodne evidencije o nezaposlenim osobama.¹⁰⁹ Također, Pravilnikom o evidencijama u oblasti zapošljavanja¹¹⁰ iz 2006. godine utvrđena je obaveza vođenja evidencija u oblasti zapošljavanja u kojima su službe, između ostalog, trebale evidentirati podatke o tome da li nezaposlena osoba aktivno traži posao, što nije učinjeno ni do 2018. godine, kada je donesen novi Pravilnik o evidencijama u oblasti zapošljavanja. Novi Pravilnik utvrđuje i obavezu uspostave osnovnih i posebnih evidencija u oblasti zapošljavanja, u kojem je **definirano da se ove aktivnosti završe u septembru 2019. godine.** Prema izjavama nadležnih u službama, aktivnosti na uspostavljanju evidencija, u skladu sa novim Pravilnikom, još uvijek su u toku.

Prema saznanjima revizije, već dugi niz godina u pripremi su izmjene Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba, koji treba adekvatnije urediti obavezu vođenja evidencija o nezaposlenim. Nadležni iz Federalnog ministarstva rada i socijalne politike su izjavili da se već izvjesno vrijeme predmetni Zakon nalazi u fazi prednacrtu, te da je neizvjesno kada će biti upućen u parlamentarnu proceduru.

- **Nedostatak procedura za praćenje efekata programa**

Programima sufinansiranja zapošljavanja određeno je da FZZZ i službe trebaju provoditi monitoring i evaluaciju programa sufinansiranja zapošljavanja. Pitanje provođenja monitoringa realizacije programa okvirno je uređeno u programima sufinansiranja zapošljavanja i sporazumima o finansiranju i realizaciji programa između FZZZ-a i službi za zapošljavanje. Međutim, **kada je u pitanju praćenje i evaluacija efekata programa, konstatovano je da nije jasno propisano ko, na koji način, kada i kako provodi evaluaciju.**

U odgovorima na Upitnik revizije učinka FZZZ je naveo da se monitoring i evaluacija programa provode uz korištenje Praktičnog priručnika za monitoring i evaluaciju aktivnih mjera tržišta rada¹¹¹ i druge dostupne literature.¹¹² Uvidom u Priručnik za monitoring i evaluaciju aktivnih mjera tržišta rada, konstatovano je da Priručnik sadrži kvalitetne inpute za uređenje sistema praćenja efekata programa, koji nisu iskorišteni kako bi se izradile odgovarajuće procedure za praćenje efekata programa sufinansiranja zapošljavanja.

¹⁰⁶ Član 3.a Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju i član 5. Pravilnika o evidencijama u oblasti zapošljavanja (2006): Zakonom o posredovanju je propisano da službe vode evidencije o osobama koje traže posao, odnosno o osobama koje su prema Pravilniku o evidencijama u oblasti zapošljavanja definisane kao osobe koje poduzimaju aktivnosti na aktivnom traženju posla. Smatra se da nezaposlena osoba aktivno traži posao ako se redovno javlja službi za zapošljavanje, podnosi molbe poslodavcima ili daje oglase i javlja se na oglase i konkurse, pridržava se programa profesionalne orijentacije, obuke i prekvalifikacije.

¹⁰⁷ Članovi 4. i 5. Pravilnika o evidencijama u oblasti zapošljavanja: U evidenciju o nezaposlenim osobama službe unose podatke o aktivnom traženju posla i dostupnosti nezaposlene osobe; podaci o aktivnom traženju *posla vode se uz karton nezaposlene osobe.*

¹⁰⁸ Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba („Službene novine FBiH“, br. 41/01); Zakon o izmjenama Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba („Službene novine FBiH“, br. 22/05).

¹⁰⁹ Ured za reviziju je i u proteklim godinama u izvještajima ukazivao na potrebu uspostave sveobuhvatnih evidencija o nezaposlenim osobama koje aktivno traže posao.

¹¹⁰ Članovi 4. i 10. Pravilnika o evidencijama u oblasti zapošljavanja (2006): Pravilnikom je, između ostalog, bio propisan način uspostave evidencija o nezaposlenima koje su trebale sadržavati i podatke o osobama koje aktivno traže posao i njihove raspoloživosti za rad.

¹¹¹ Praktični priručnik za monitoring i evaluaciju aktivnih mjera tržišta rada, FZZZ, 2010. U Priručniku je navedeno da se bez monitoringa i evaluacije ne može procijeniti da li su postignuti ciljevi, da li je došlo do napretka, da li je postignut uspjeh, te da li su potrebna poboljšanja i promjene.

¹¹² Odgovori FZZZ-a na pitanja iz Upitnika revizije učinka.

U nedostatku procedura za provođenje odgovarajućeg praćenja efekata programa, službe za zapošljavanje imaju različite prakse u pogledu praćenja statusa osoba koje su bile obuhvaćena programom sufinansiranja. Primjera radi, Služba TK provjeru statusa osobe obuhvaćene programom FZZZ-a vrši na kraju godine, Služba KS-a 30 dana nakon realizacije programa, dok Služba ZDK provjerava da li je osoba ostala u radnom odnosu minimalno dva dana nakon završetka perioda sufinansiranja. Služba USK je izjavila da ove podatke ne provjerava.¹¹³ Nadležni iz pojedinih službi su istakli da, u postojećim okolnostima, kada se istovremeno realiziraju programi iz tekuće godine i programi iz prethodnih godina, nije moguće adekvatno provoditi monitoring, posebno kada se ima u vidu činjenica da nije izrađena jedinstvena metodologija za praćenje efekata.

Prema raspoloživim podacima, većina službi za zapošljavanje nije izrađivala izvještaje o efektima realizovanih programa, a prema izjavama službi, FZZZ od njih nije tražio da dostavljaju posebne izvještaje o provedenoj evaluaciji, kao ni podatke o efektima realizovanih programa. Jedino je Služba za zapošljavanje Tuzlanskog kantona izrađivala određene informacije o učinku aktivnih mjera zapošljavanja, realizovanih u ovom kantonu u periodu 2015-2018. godine. U dostavljenim informacijama, između ostalog, prikazani su podaci o broju osoba koje su ostale u radnom odnosu nakon perioda sufinansiranja. U službi za zapošljavanje ZDK i KS su naveli da su pratili efekte programa koje su finansirali iz vlastitih sredstava i sredstava kantonalnih budžeta, ali da nisu dovoljno pratili efekte programa koji su finansirani iz sredstava FZZZ-a. Nadležni u službama smatraju potrebnim da **FZZZ izradi jedinstvenu metodologiju i obrasce za provođenje monitoringa i evaluacije, koji bi bili jedinstveni za sve službe u Federaciji BiH**, kao i da bi FZZZ trebao provoditi evaluaciju efekata programa sufinansiranja zapošljavanja.¹¹⁴

- **Indikatori za ocjenu uspješnosti programa**

Provedena revizija je pokazala da nisu uspostavljeni adekvatni indikatori za ocjenu uspješnosti programa sufinansiranja zapošljavanja, s obzirom na to da utvrđeni indikatori ne omogućavaju praćenje efekata svake pojedinačne mjere unutar programa. Generalno postavljeni indikatori definisani su na nivou cjelokupnog programa sufinansiranja zapošljavanja, dok **za pojedinačne poticajne mjere unutar programa indikatori za mjerenje učinka nisu definisani**. FZZZ nije utvrdio indikatore na osnovu kojih bi se vršila procjena efekata programa u odnosu na broj zaposlenih osoba iz ciljne grupe dugotrajno nezaposlenih i/ili teže zapošljivih kategorija nezaposlenih osoba. Uzrok neadekvatno postavljenih indikatora može se prepoznati u činjenici da ciljevi programa i pojedinačnih mjera nisu bili jasno definisani i precizno usmjereni na ciljne grupe nezaposlenih osoba, što je u konačnici onemogućilo odgovarajuće mjerenje učinka programa.

Pregled indikatora za procjenu efekata koje je FZZZ odredio u okviru programa sufinansiranja zapošljavanja u periodu 2015-2018. godine prezentira se u nastavku:

Indikatori uspješnosti/učinka iz 2015.
<i>Broj osoba koje su ostale u radnom odnosu nakon isteka ugovorenog perioda sufinansiranja, a najduže u periodu koji odgovara periodu sufinansiranja</i>
<i>Broj osoba koje su stekle radno iskustvo</i>
Indikatori uspješnosti/učinak iz 2016.
<i>Broj poslodavaca koji su ispoštovali ugovorenu obavezu</i>
<i>Broj osoba koje su zadržale zaposlenje šest, 12 mjeseci, odnosno 18 mjeseci nakon isteka ugovora o sufinansiranju</i>
Indikatori uspješnosti/učinak iz 2017. i 2018.
<i>Broj osoba koje su ostale u radnom odnosu šest, odnosno 12 mjeseci nakon isteka ugovorenog perioda sufinansiranja i neto učinak programa</i>

Izvor: Programi sufinansiranja zapošljavanja FZZZ-a u periodu 2015-2018. godine

¹¹³ Odgovori službi za zapošljavanje na Upitnik revizije učinka.

¹¹⁴ Odgovori službi za zapošljavanje KS, HNK i ZDK na Upitnik revizije i izjave nadležnih u Službi USK.

Detaljnijom analizom navedenih indikatora učinka i njihovim poređenjem sa ciljevima pojedinačnih mjera unutar programa, konstatovano je da utvrđeni **indikatoru nisu odgovarajući za mjerenje učinka svake pojedinačne mjere unutar programa**. Primjera radi, nije jasno kako se postavljenim indikatorima može izmjeriti uspješnost mjere „Sezonsko zapošljavanje“, ili „Prvo radno iskustvo“, ali ni ostalih mjera koje nisu imale za cilj dugoročnije zapošljavanje nezaposlenih osoba. Programima nije propisano šta se tačno podrazumijeva pod indikatorom „neto učinak programa“.

Osim utvrđenih nedostataka u indikatorima za mjerenje učinka programa, konstatovano je da nisu osigurane ni osnovne pretpostavke za adekvatno evidentiranje ulaznih podataka neophodnih za mjerenje učinka. Naime, upitna je pouzdanost temeljnog „ulaznog podatka“ koji je FZZZ definisao za mjerenje učinka: „broj nezaposlenih osoba prijavljenih na evidenciju nezaposlenih osoba koje pripadaju ciljnoj grupi“, uzimajući u obzir činjenicu da **ne postoje središnje evidencije** iz kojih je vidljivo kojoj ciljnoj grupi pripada nezaposlena osoba.

3.4. Neadekvatno upravljanje podacima o programima

Detaljnijom analizom obimne dokumentacije FZZZ-a utvrđeno je da **podaci o planiranju, realizaciji i efektima programa nisu bili precizni, sveobuhvatni i uporedivi**. Naime, iz dostupnih planskih i izvještajnih dokumenata FZZZ-a, tabelarnih pregleda iz baze podataka, analitičkih kartica iz računovodstva, kao i prateće dokumentacije o realizaciji programa sufinansiranja zapošljavanja, bilo je gotovo nemoguće utvrditi precizne podatke, izvršiti njihovu provjeru i upoređivanje. Nesređeni podaci o programima velikim dijelom su uzrokovani činjenicom da je FZZZ u posmatranim godinama istovremeno realizovao veliki broj različitih programa i mjera, te da je naprimjer u 2018. godini vršio isplate sredstava po različitim programima i mjerama iz 2014, 2015, 2016, 2017. i 2018. godine. **Identifikovani nedostaci posljedično su uticali na transparentnost informacija o planiranim i utrošenim sredstvima, kao i o postignutom učinku realizovanih programa.**

Podatke o programima sufinansiranja zapošljavanja FZZZ je prikazivao u različitim planskim i izvještajnim dokumentima.¹¹⁵ Kada su u pitanju podaci o planiranju programa, utvrđeno je da FZZZ u programima rada nije prikazivao planirani iznos sredstava za realizaciju programa sufinansiranja zapošljavanja na godišnjem nivou, već je u planirani iznos sredstava bio uključen ukupni iznos sredstava i za druge programe, kao i iznos ugovorenih, a nerealizovanih obaveza za programe sufinansiranja zapošljavanja iz prethodnih godina.¹¹⁶ Također, u finansijskom planu i u programima sufinansiranja zapošljavanja nisu prikazani podaci o planiranim iznosima sredstava po pojedinačnim mjerama unutar programa. Ovi podaci jedino su dati u operativnim finansijskim planovima, koji su se izrađivali tek u fazi realizacije programa.

Kada je u pitanju izvještavanje o realizovanim programima sufinansiranja zapošljavanja, konstatovano je da **FZZZ nije sačinjavao izvještaje o realizaciji pojedinačnih programa sufinansiranja zapošljavanja, kako bi se za svaki program sufinansiranja zapošljavanja transparentno prikazali sveobuhvatni i precizni podaci o utrošenim sredstvima u ove programe, broju osoba čije je zapošljavanje sufinansirano, broju poslodavaca obuhvaćenih programima i ostvarenim efektima.**

Djelimične podatke o realizaciji programa sufinansiranja zapošljavanja FZZZ je prikazivao u godišnjim izvještajima o radu i izvještajima o izvršenju finansijskog plana. *U izvještajima o radu* uglavnom su navedeni podaci o broju zaključenih ugovora i njihovoj novčanoj vrijednosti, međutim, nisu navedeni podaci o broju realizovanih ugovora, odnosno o stvarnom broju sufinansiranih osoba, niti o utrošenim sredstvima na godišnjem nivou.¹¹⁷ *U izvještajima o izvršenju finansijskog plana* nisu posebno

¹¹⁵ Programi rada, pojedinačni programi sufinansiranja zapošljavanja, finansijski planovi, izvještaji o radu i izvještaji o izvršenju finansijskog plana FZZZ-a.

¹¹⁶ Planirana sredstva za Program sufinansiranja zapošljavanja bilo je moguće vidjeti samo u pojedinačnom programu sufinansiranja.

¹¹⁷ Podaci o isplaćenim sredstvima na godišnjem nivou prikazani u Izvještaju o radu FZZZ-a iz 2015. godine.

prikazivani podaci o utrošenim sredstvima za programe sufinansiranja zapošljavanja u odnosu na planirana sredstva. Ovi podaci su prikazivani zajedno sa podacima o planiranim i utrošenim sredstvima za druge vrste programa sufinansiranja zapošljavanja (program samozapošljavanja i program pripreme za rad), tako da nije moguće utvrditi kolika je realizacija programa sufinansiranja u odnosu na plan. **Revizija napominje da je ovako sačinjene godišnje programe rada¹¹⁸ i izvještaje o radu FZZZ-a, kao i izvještaje o izvršenju finansijskog plana, svake godine usvajao Upravni odbor FZZZ-a.¹¹⁹**

- **Odstupanja u podacima o isplaćenim sredstvima iz programa sufinansiranja**

Detaljnou analizom dostavljene dokumentacije iz FZZZ-a utvrđeno je da postoje odstupanja između podataka o isplatama sredstava pojedinačnim poslodavcima, koji su prikazani u analitičkim karticama, bazama podataka FZZZ-a, kao i podataka koje je u tabelarnim pregledima dostavljao FZZZ. Podaci analitičkih i sintetičkih evidencija FZZZ-a nisu podudarni, tj. postoje značajna odstupanja, a analitičke kartice nisu razdvojene za svaki program i svakog poslodavca pojedinačno. **Identifikovani nedostaci ukazuju na neadekvatan sistem internih kontrola, što može imati za posljedicu nenamjensko i netransparentno trošenje sredstava za programe sufinansiranja zapošljavanja.** Nadležni iz FZZZ-a su izjavili da imaju problem u neusklađenosti podataka u informacionom sistemu aktivne politike zapošljavanja i podataka u računovodstvu zbog neblagovremenog ažuriranja podataka, te da namjeravaju u narednom periodu poduzeti mjere na otklanjanju ovog problema. (U Prilogu 8. dat je tabelarni pregled odstupanja u podacima o isplaćenom iznosu sredstava za 21 poslodavca kojem je u posmatranom periodu isplaćen najveći iznos sredstava prema podacima dostavljenim od FZZZ-a, iz baze podataka FZZZ-a i iz analitičkih kartica).

- **Analiza uzorka revizije**

Uzimajući u obzir da je mjera „Prilika za sve“ predstavljala mjeru sufinansiranja zapošljavanja u koju su u posmatranim godinama ulagani najveći iznosi sredstava, revizija je detaljnije sagledala i analizirala podatke o korisnicima ove mjere i podatke o statusu zaposlenja sufinansiranih osoba nakon perioda sufinansiranja. Analiza je izvršena na određenom broju poslodavaca i sufinansiranih osoba koje su bile korisnice mjere „Prilika za sve“ iz 2016. godine. Uzorkom su obuhvaćene osobe koje su bile zaposlene kod 15 poslodavaca¹²⁰ koji su u posmatranim godinama revizije učestalo koristili sredstva iz programa sufinansiranja zapošljavanja. Za analizu su prikupljeni podaci iz Porezne uprave FBiH.

Analizirajući uzorke revizije utvrđeno je da je posmatranih 15 poslodavaca kroz mjeru „Prilika za sve 2016“ zaposlilo 408 osoba na period sufinansiranja od šest mjeseci. Podaci pokazuju da je 87% posmatranih poslodavaca kroz predmetnu mjeru zaposlilo preko deset osoba, dok je 47% posmatranih poslodavaca zaposlilo preko 20 osoba. Pojedini poslodavci su zaposlili veći broj osoba, čak i do 71 osobu. (Status sufinansiranih osoba po poslodavcima u periodu 2016-2019. godine daje se u Prilogu 9. Izvještaja).

Daljom analizom revizija je provjerila status zaposlenja 408 osoba nakon perioda sufinansiranja. Prema podacima iz Porezne uprave FBiH, evidentno je da je određenom broju osoba prestao radni angažman u toku perioda sufinansiranja i neposredno nakon tog perioda, odnosno nakon šest mjeseci. Određeni broj osoba je ostao zaposlen kod poslodavca, određeni broj se zaposlio kod drugog poslodavca, određeni broj osoba je ponovo evidentiran na evidencijama nezaposlenih, a za jedan broj osoba nema nikakvih podataka jer se ne vode na evidencijama Porezne uprave.¹²¹ Za osobe koje su nakon perioda sufinansiranja ponovo zaposlene kod drugih poslodavaca iz podataka Poreske uprave FBiH nije moguće

¹¹⁸ U skladu sa Zakonom Vlada FBiH daje saglasnost na Program rada FZZZ-a, a svojim zaključkom prihvata Godišnji izvještaj o radu FZZZ-a.

¹¹⁹ Nadležni iz FZZZ-a su na traženje revizije dostavili Informaciju o realizaciji programa sufinansiranja za 2018. godinu, koja je izrađena dana 30. 10. 2018. godine.

¹²⁰ Poslodavci koji su putem programa sufinansiranja zapošljavanja u periodu 2015-2018. godine, dobili najveći iznos sredstava.

¹²¹ Na evidencijama Porezne uprave vode se samo nezaposlene osobe koje ostvaruju pravo na zdravstveno osiguranje za vrijeme nezaposlenosti.

vidjeti da li su ove osobe zaposlene u okviru drugog programa sufinansiranja zapošljavanja ili su samostalno našle zaposlenje.

Podaci pokazuju da je od ukupno 408 osoba u periodu od 2016. do polovine 2019. godine kod posmatranih 15 poslodavaca prestalo da radi 277 osoba ili 68%. Najveći broj osoba, njih 202 ili 50%, prestalo je raditi u periodu 2016-2017. godine, a 75 osoba ili 18% ostalo je raditi u periodu 2018-2019. godine. Prema podacima Porezne uprave, do polovine 2019. godine ukupno 131 osoba ili 32% ostalo je zaposleno kod poslodavaca. Posmatrajući podatke o statusu zaposlenja osoba pojedinačno po poslodavcima, konstatovano je da je kod određenih poslodavaca koji su zaposlili najveći broj osoba **većina osoba prestala raditi do polovine 2019. godine**. Dva poslodavca nisu zadržala niti jednu od sufinansiranih osoba (ukupno 45 osoba), a samo jedan poslodavac je zadržao sve sufinansirane osobe u radnom odnosu do polovine 2019. godine (ukupno dvije osobe).

Na osnovu rezultata predmetne analize može se konstatovati da mjera sufinansiranja zapošljavanja „Prilika za sve 2016“ nije rezultirala dugoročnijim zapošljavanjem većeg broja osoba koje su bile uključene u ovu mjeru. Akcentira se da prema uslovima koje je FZZZ postavio za mjeru „Prilika za sve 2016“, kao i za ostale mjere u posmatranom periodu, poslodavci nisu ni imali obavezu da zadrže osobu nakon perioda sufinansiranja, koji je najčešće trajao šest, odnosno 12 mjeseci. Nadležni iz FZZZ-a su, obrazlažući kratkoročnost ove mjere, kao i drugih mjera iz programa, naveli da se realizacijom programa sufinansiranja nastojalo poslodavcima pružiti podrška u zapošljavanju što većeg broja osoba, a nezaposlenim osobama da barem kratkoročno budu zaposlene. Smatraju da je, u kontekstu postojećeg stanja na tržištu rada i visokih nameta koji opterećuju poslodavce, ovakav način subvencioniranja zapošljavanja predstavljao značajan poticaj poslodavcima da zapošljavaju nove radnike. **S obzirom na dosadašnji način realizacije programa sufinansiranja zapošljavanja, revizijom je konstatovano da je teško utvrditi benefite programa, rezultate provedenih mjera i njihov učinak na nezaposlene osobe i ukupnu nezaposlenost.**

Procjena unapređenja efikasnosti programa

*Uzimajući u obzir prezentirane podatke o realizaciji finansijskih sredstava za programe sufinansiranja zapošljavanja, u odnosu na planirana sredstva za ove programe, kao i dostupne podatke o broju obuhvaćenih osoba programima, Ured za reviziju cijeni da se efikasnijom realizacijom programa moglo osigurati zapošljavanje značajno većeg broja nezaposlenih osoba. U posmatranom periodu potpisani su ugovori¹²² za zapošljavanje **cca 26.700 osoba** i utrošena sredstva u iznosu **cca 55 miliona KM**. Ako se uzme u obzir prosječan iznos sufinansiranja po osobi,¹²³ procjenjuje se da je bilo moguće programima obuhvatiti dodatno **cca 21.800 osoba**, odnosno ukupno **cca 48.500 osoba**, da su se efikasno realizovala sva planirana sredstva u iznosu od **100 miliona KM**. S druge strane, ukoliko bi se napravila detaljnija analiza utroška ovih sredstava samo za potrebe subvencioniranja doprinosa poslodavcima, izvjesno je da bi broj zaposlenih bio i veći, a smanjilo bi se i administriranje u realizaciji programa.*

3.5. Komentari na Nacrt izvještaja

Od ukupno šest subjekata kojima je Nacrt izvještaja dostavljen na očitovanje¹²⁴ komentare na Nacrt izvještaja dostavio je samo FZZZ.¹²⁵ Kantonalne službe za zapošljavanje¹²⁶ nisu dostavile komentare na Nacrt izvještaja u ostavljenom roku.

¹²² S obzirom na to da FZZZ ne raspolaže decidnim i provjerljivim podacima koliko je stvarno realizovano ugovora, revizija je prilikom procjene uzela u obzir podatak iz izvještaja o radu FZZZ-a o potpisanim ugovorima, uz pretpostavku da su svi potpisani ugovori zaista i realizovani. Iako je FZZZ u komentarima na Nacrt naveo da je broj osoba koje su bile obuhvaćene programima veći, nije dostavio podatke za ove tvrdnje, niti dokaze kojima se potvrđuje da je broj osoba veći od onoga koji je prikazan u izvještajima o radu FZZZ-a.

¹²³ Prosječni iznos sredstava za sufinansiranje osobe cca 2.060 KM.

¹²⁴ U skladu sa članom 15. Zakona o reviziji institucija u FBiH („Službene novine FBiH“, br. 22/06).

¹²⁵ Broj: 08-49-10073/19 od 05.08. 2019. godine.

¹²⁶ Kantonalne službe za zapošljavanje ZDK, USK, TK, KS, HNK.

Ured za reviziju detaljno je razmotrio komentare FZZZ-a na Nacrt izvještaja revizije učinka. Komentari su se uglavnom odnosili na davanje pojašnjenja za pojedine navode u Nacrtu, ali bez dostavljanja dokumentacije koja potkrepljuje navode u komentarima. Uzimajući u obzir navode FZZZ-a koje je revizija iz raspoložive dokumentacije mogla dodatno provjeriti, izvršene su korekcije u Prilogu 9. Nacrta izvještaja i pripadajućem tekstu u okviru „Analize uzorka revizije“. Kod dva poslodavca iz uzorka korigovani su podaci o broju osoba koje su ostale/nisu ostale u radnom odnosu kod ovih poslodavaca.¹²⁷

Revizija nije mogla prihvatiti komentare FZZZ-a koji se odnose na sljedeće:

- komentar¹²⁸ koji se odnosio na „Procjenu unapređenja efikasnosti programa“, u kojem je navedeno „da su podaci o broju zaposlenih i broju ugovora po pojedinim programima znatno veći...“ nije se mogao uvažiti zbog toga što su podaci prezentirani u Nacrtu izvještaja preuzeti iz zvaničnih izvještaja FZZZ-a,¹²⁹ a u komentarima FZZZ nije dostavio podatke niti dokaze kojima potvrđuje da je broj osoba veći u odnosu na podatke prikazane u Nacrtu izvještaja.
- komentar¹³⁰ koji se odnosio na „Odstupanja u podacima o isplaćenim sredstvima iz programa sufinansiranja“ revizija nije mogla prihvatiti zbog toga što FZZZ nije dostavio pouzdane i relevantne podatke kojima bi dokazao da su podaci u analitičkim karticama, sintetičkim evidencijama i bazi podataka FZZZ-a usklađeni. Napominje se da je u toku provođenja revizije nadležnima u FZZZ-u skrenuta pažnja na odstupanja u dostavljenim podacima, te je u više navrata traženo da se dostave pouzdani i sinhronizovani podaci.

Ostali navodi u komentarima, koji su se odnosili na broj javnih poziva, programe obuke, kriterije za poslodavce, dugoročnost zapošljavanja, period realizacije programa i precizno definisanje trajanja realizacije programa, nisu iziskivali izmjene u tekstu nalaza, zaključaka i preporuka, s obzirom na to da su detaljno objašnjeni u pripadajućim dijelovima Nacrta izvještaja.

¹²⁷ Do odstupanja je došlo zbog toga što je jedan poslodavac, u periodu u kojem je posmatran status zaposlenja osoba, izvršio preregistraciju firme, tako da je konstatovano da je kod ovog poslodavca ostalo raditi pet osoba više od prvobitno prikazanih. Kod drugog poslodavca, konstatovano je da u posmatranom periodu, 13 osoba nije prestalo raditi, nego su preraspoređene u druge poslovne jedinice kod istog poslodavca.

¹²⁸ Komentar FZZZ-a, citat: „U uokvirenom tekstu pod naslovom Procjena unapređenja efikasnosti programa, nije prezentiran tačan podatak o broju zaposlenih na osnovu predmetnih programa. Naime, prema obrazloženju u Prilogu 2 u fus noti je navedeno da je podatak o broju zaposlenih preuzet iz izvještaja o radu u kojima su dati podaci o broju zaposlenih i broju ugovora po pojedinim programima na dan 31.12. izvještajne godine (osim za Program sufinansiranja zapošljavanja 2016). Navedeni podatak je znatno veći, jer se realizacija programa nastavlja i u narednoj godini. Ovo se posebno odnosi na programe iz 2017. i 2018. godine, te smo stajališta da taj podatak obavezno treba korigovati“.

¹²⁹ Izvršen ponovni uvid u izvještaje o radu i izvještaje o izvršenju finansijskog plana FZZZ-a iz perioda 2015-2018. i potvrđeni raniji navodi u Nacrtu izvještaja.

¹³⁰ Komentar FZZZ-a, citat: „Vezano za poglavlje 3.4. ističemo da je razlog različitosti predmetnih podataka što se podaci iz analitičkih kartica odnose na period od 1. 1. 2015. do 31. 12. 2018. godine, dok su u bazi podataka putem koje se prati realizacija programa sufinansiranja zapošljavanja prikazani podaci na dan dostavljanja istih Uredu za reviziju (juni 2019. godine). Dakle, oba podatka su tačna ali prikazuju vrijednosti u različitim periodima.“

4. ZAKLJUČCI

Generalni zaključak revizije je da postoji značajan prostor za unapređenje upravljanja programima sufinansiranja zapošljavanja Federalnog zavoda za zapošljavanje. Naime, neprecizno postavljeni ciljevi programa i mjera, neadekvatno usmjeravanje programa prema ciljnim grupama, neefikasna realizacija i nedovoljne aktivnosti praćenja efekata programa sufinansiranja zapošljavanja ukazuju na nedovoljnu efikasnost upravljanja programima.

Provedeno istraživanje dodaje novu vrijednost zbog činjenice da podaci, prikazani u ovom Izvještaju, predstavljaju kvalitetan input nadležnim institucijama da preispitaju postojeći način i svrsishodnost plasiranja javnih sredstava u programe sufinansiranja zapošljavanja i preduzmu odgovarajuće aktivnosti na poboljšanju stanja u oblasti zapošljavanja. Ured za reviziju uvažava činjenicu da se nezaposlenost, kao jedan od najozbiljnijih društvenih problema, ne može riješiti kratkoročnim zapošljavanjem nezaposlenih osoba u okviru programa sufinansiranja zapošljavanja. Rješavanje ovog dugogodišnjeg problema zahtijeva cjelovitu reformu u oblasti zapošljavanja, koja uključuje potrebu uređivanja zakonske i podzakonske regulative iz oblasti zapošljavanja, socijalne sigurnosti nezaposlenih osoba i poreske politike. Također, posebnu pažnju treba posvetiti adekvatnom planiranju obrazovanja, kao i provođenju programa stručnog usavršavanja i prekvalifikacija, kako bi se uskladila ponuda i potražnja na tržištu rada.

Na osnovu provedene revizije i utvrđenih nalaza, izvedeni su sljedeći zaključci revizije:

4.1. Ciljevi programa sufinansiranja zapošljavanja nisu postavljeni na odgovarajući način.

Zaključeno je da su programi sufinansiranja zapošljavanja bili ciljani na kratkoročno zapošljavanje nezaposlenih osoba, a ne na dugoročnije rješavanje problema nezaposlenih osoba. Provođenju drugih mjera aktivne politike zapošljavanja, kojima bi se moglo uticati na smanjenje ukupne nezaposlenosti, nije se posvetila dovoljna pažnja.

Iako su programi sufinansiranja zapošljavanja prevashodno trebali biti ciljani na zapošljavanje teže zapošljivih i dugoročno nezaposlenih osoba, većina poticajnih mjera nije bila usmjerena na ove ciljne grupe. Naime, programi su bili usmjereni na zapošljavanje svih nezaposlenih osoba, bez obzira na dob, stručnu spremu, radno iskustvo i vremenski period nezaposlenosti. Ciljevi većine poticajnih mjera unutar programa nisu dali prednost nezaposlenim osobama kojima je pomoć u zapošljavanju bila najpotrebnija, kao i osobama koje su godinama na birou.

4.2. Realizacija programa sufinansiranja zapošljavanja nije bila efikasna.

Zaključeno je da nije osigurana efikasna realizacija programa sufinansiranja zapošljavanja, zbog činjenice da se svaki od posmatranih programa provodio kroz dugi niz godina, te da nijedan od programa nije realizovan u planiranom iznosu. Federalni zavod za zapošljavanje započinjao je sa realizacijom novih programa, a da prethodno nije završio ranije započete programe. Zbog prenošenja realizacije programa iz godine u godinu, teško je utvrditi zbog čega se istovremeno provodi veliki broj različitih programa i mjera, u čemu se razlikuju, koja im je svrha, koliko korisnika je obuhvaćeno i koliko je sredstava planirano i utrošeno. U ovakvim okolnostima realizacije programa upitno je da li FZZZ i njegovi organi upravljanja imaju odgovarajuću kontrolu nad realizacijom programa i utroškom sredstava.

Nije osigurano ni efikasno usmjeravanje sredstava programa ciljanim korisnicima programa, s obzirom na to da je najviše sredstava bilo usmjereno na mjere zapošljavanja koje nisu imale definisanu ciljnu grupu nezaposlenih osoba. Također, nedovoljna efikasnost je prepoznata i kod objava i realizacije javnih poziva poslodavcima za učešće u programima, jer su javni pozivi najčešće ostajali otvoreni vrlo kratko i samo najbržim poslodavcima je bilo omogućeno da se prijave na javne pozive, a time i „rezervišu“ sredstva. U nedostatku odgovarajućih kvalitativnih kriterija za odabir poslodavaca, često

se dešavalo da isti poslodavci iz godine u godinu koriste sredstva programa, bez obaveze da dugoročnije zaposle sufinansiranu osobu.

4.3. Nije osigurano odgovarajuće praćenje efekata programa sufinansiranja zapošljavanja.

Federalni zavod za zapošljavanje nije vršio odgovarajuće praćenje efekata i vrednovanje provedenih programa sufinansiranja zapošljavanja, kako bi se dokazala opravdanost ulaganja javnog novca u predmetne programe i unaprijedila efikasnost i efektivnost programa. Uzroci zbog kojih nije osigurano odgovarajuće praćenje efekata programa ogledaju se u neadekvatnim evidencijama o nezaposlenim osobama, nedostatku procedura za praćenje efekata i neadekvatnim indikatorima za ocjenu uspješnosti programa.

Dostupni podaci o planiranim i realizovanim programima ne pružaju javnosti transparentne i pouzdane informacije o efektima uloženi javnih sredstva, odnosno njihovom uticaju na smanjenje nezaposlenosti. Također, nije poznato šta se događa sa osobama nakon isteka programa sufinansiranja zapošljavanja, tako da je upitan učinak ovih programa. **Uzimajući u obzir da su u programe uložena značajna javna sredstva, Ured za reviziju cijeni da je potrebno dokazati da su realizovani programi i mjere zapošljavanja proizveli željene efekte, odnosno da su stvarno uticali na to da se određeni broj osoba dugoročnije zaposli.**

5. PREPORUKE

U skladu sa nalazima i zaključcima revizije, daju se preporuke koje mogu doprinijeti unapređenju upravljanja programima sufinansiranja zapošljavanja.

Preporuka za Parlament Federacije Bosne i Hercegovine

- ***Donijeti Strategiju zapošljavanja u FBiH.***

Donošenjem nedostajuće Strategije zapošljavanja u FBiH stvorit će se pretpostavke i dati smjernice za plansko i sistemsko rješavanje problema nezaposlenosti u FBiH, kao i bolje planiranje programa zapošljavanja, odnosno učinkovitije politike zapošljavanja.

Preporuka za Parlament i Vladu Federacije Bosne i Hercegovine

- ***Izraditi i donijeti Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba.***

Za realizaciju ove preporuke potrebno je da Vlada FBiH putem Federalnog ministarstva rada i socijalne politike okonča dugogodišnje aktivnosti na izradi prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba i uputi ga Parlamentu FBiH na razmatranje i donošenje. Ovim Zakonom, između ostalog, uređuju se prava i obaveze Federacije Bosne i Hercegovine u utvrđivanju i provođenju ukupnih mjera kojima se pospješuju i unapređuju uslovi za zapošljavanje i osnovni principi posredovanja u zapošljavanju.

Preporuka za Vladu FBiH

- ***Uspostaviti odgovarajući nadzor nad realizacijom programa sufinansiranja zapošljavanja i utroškom javnih sredstava za realizaciju programa.***

Vlada FBiH, putem Upravnog odbora FZZZ-a i nadležnih tijela Vlade FBiH, treba osigurati da se redovno vrši nadzor nad realizacijom programa i utroškom javnih sredstava po svakom programu i svakoj mjeri sufinansiranja zapošljavanja.

Preporuke za Federalni zavod za zapošljavanje i kantonalne službe za zapošljavanje

- ***Uspostaviti kvalitetne evidencije o nezaposlenim osobama.***

FZZZ i službe za zapošljavanje trebaju ubrzati aktivnosti usklađivanja i ažuriranja podataka o nezaposlenim osobama sa evidencija službi za zapošljavanje, kako bi se prioritetno uspostavile evidencije o nezaposlenim osobama koje aktivno traže posao. Uspostavljene evidencije je potrebno kontinuirano ažurirati, kako bi se imali pouzdani podaci o stvarnom broju nezaposlenih aktivnih tražilaca posla. Evidencije su neophodan preduslov za realizaciju svih programa/mjera zapošljavanja i učinkovitijeg posredovanja službi u zapošljavanju.

- ***Osigurati aktivnije posredovanje službi između nezaposlenih osoba i poslodavaca prilikom realizacije programa sufinansiranja zapošljavanja.***

Kantonalne službe za zapošljavanje trebaju, u skladu sa zakonskim nadležnostima, unaprijediti posredovanje u zapošljavanju, s ciljem povezivanja nezaposlene osobe koja traži zaposlenje sa poslodavcem kojem je potreban zaposlenik.

Preporuke za Federalni zavod za zapošljavanje

- ***Precizno definisati period trajanja programa sufinansiranja zapošljavanja i osigurati efikasnu realizaciju programa, u skladu sa finansijskim planom.***

Kako bi se programi realizovali u skladu sa finansijskim planom, potrebno je da FZZZ precizno definiše početak i završetak realizacije programa. Razmotriti mogućnost da se javnim pozivom za učešće u programima sufinansiranja zapošljavanja na raspolaganje stavi ukupan iznos planiranih sredstava i javni poziv ostavi otvorenim do utroška planiranih sredstava. Sa poslodavcima koji blagovremeno ne ispunjavaju ugovorne obaveze raskinuti ugovor o sufinansiranju, u skladu sa rokom propisanim u ugovoru.

- ***Jasno definisati ciljeve programa sufinansiranja zapošljavanja i ciljne grupe, a period sufinansiranja prilagoditi potrebama nezaposlenih osoba kojima je program namijenjen.***

Konkretizirati ciljeve pojedinačnih programa i usmjeriti ih na precizno definisane ciljne grupe kojima je pomoć u zapošljavanju najpotrebnija. Preispitati dosadašnju praksu planiranja i realizacije više poticajnih mjera unutar jednog Programa sufinansiranja zapošljavanja i procijeniti efikasnost ovakvog načina realizacije programa. Razmotriti mogućnost prilagođavanja perioda sufinansiranja zapošljavanja stvarnim potrebama pojedinih ciljnih grupa nezaposlenih osoba, kako bi se osiguralo njihovo dugoročnije zapošljavanje. Dati prednost osobama koje su duži vremenski period prijavljene na evidencijama nezaposlenih.

- ***Sredstva za sufinansiranje zapošljavanja dodjeljivati poslodavcima koji povećavaju broj zaposlenih i dugoročnije zapošljavaju sufinansiranu osobu iz ciljne grupe.***

Vršiti kvalitativni odabir poslodavaca koji su se prijavili na Javni poziv. Odrediti obavezu poslodavcima da određeni period, nakon isteka ugovora o sufinansiranju, zadrže u radnom odnosu sufinansiranu osobu. Vršiti redovnu kontrolu poslodavaca, kako bi se spriječilo da se sredstva programa ponovo dodjeljuju poslodavcima koji prethodno nisu poštovali ugovorne obaveze.

- ***Izraditi procedure za praćenje efekata programa sufinansiranja zapošljavanja i analizirati efekte svakog pojedinačnog programa.***

Procedurama treba jasno definisati aktivnosti, izvršioce, period provođenja i način izvještavanja o praćenju efekata programa sufinansiranja. Prilikom praćenja efekata svakog pojedinačnog programa kontaktirati i osobe i poslodavce koji su bili uključeni u program, kako bi se prikupile informacije o stvarnom uticaju programa na njegove korisnike, odnosno ispitati prednosti i nedostatke realizovanog programa. Indikatore za mjerenje učinka prilagoditi ciljevima programa.

Informacije o efektima programa sufinansiranja dostavljati Upravnom odboru FZZZ-a, Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike, odnosno Vladi FBiH, u cilju donošenja konstruktivnih odluka za buduće programe sufinansiranja zapošljavanja.

- ***Ojačati sistem internih kontrola kako bi se osiguralo efikasno, efektivno i transparentno upravljanje sredstvima programa sufinansiranja zapošljavanja, te kontrola utroška sredstava.***

Kontinuirano pratiti realizaciju programa sufinansiranja zapošljavanja radi kontrole utroška javnih sredstava u programe sufinansiranja. Potrebno je unapređivati informacijski sistem koji će omogućiti uvezivanje svih evidencija vezanih za realizaciju programa, kako bi se podaci mogli blagovremeno i na adekvatan način pratiti, analizirati i preduzimati aktivnosti na prevazilaženju uočenih nedostataka.

- ***Osigurati precizne i transparentne podatke i informacije o planiranju i realizaciji programa sufinansiranja zapošljavanja.***

Potrebno je da FZZZ sačinjava transparentne planove i izvještaje o realizaciji svakog pojedinačnog programa sufinansiranja zapošljavanja. Izvještaji trebaju sadržavati pouzdane kvalitativne i kvantitativne podatke o tome koliko je sredstava planirano, koliko je ugovoreno, kolika je realizacija u odnosu na plan i koji efekti su postignuti. Izvještaji se trebaju redovno dostavljati Upravnom odboru FZZZ-a, Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike, odnosno Vladi FBiH, te javno objavljivati, kako bi informacije bile dostupne javnosti.

Koordinator u Sektoru za reviziju učinka

Aida Đozić

Viši revizor za poslove upravljanja kvalitetom
za reviziju učinka

Zineta Redžepagić

Tim za reviziju:

Mirsada Čengiđ, vođa tima

Rasema Žerić, član tima

Irena Vuković, član tima

PRILOZI

PRILOG 1. Pregled programa i mjera zapošljavanja koji su se realizovali u periodu 2015-2018. godine

Red. br.	Naziv mjere	Izvršenje u 2015. godini	Izvršenje u 2016. godini	Izvršenje u 2017. godini	Izvršenje u 2018. godini
1	Prvo radno iskustvo 2013	2.071.069,00	187.543,00		
2	Program sufinansiranja zapošljavanja Roma 2013	45.763,00			
3	Prvo radno iskustvo 2014	4.450.542,00	1.095.478,00	53.121,14	2.642,05
4	Prilika za sve 2014	6.685.627,00	664.854,00	6.235,74	
5	Program sufinansiranja zapošljavanja Roma 2014	388.250,00	63.333,00		
6	Javni radovi 2014		568,00		
7	Sezonsko zapošljavanje 2014	103.140,00	7.229,00		
8	Učešće u zajedničkim projektima 2014	357.419,00	173.266,00		
9	Program pripreme za rad 2014	601.063,00	257.406,00		
10	Vaučer za posao 2014	667.380,00	53.160,00		
11	Program sufinansiranja zapošljavanja Roma 2015		151.533,00	110.066,49	
12	Program sufinansiranja samozapošljavanja - Start up 2015	515.408,00	1.498.415,00	206.790,66	1.039,16
13	Prvo radno iskustvo 2015	1.058.000,00	3.845.994,00	418.404,74	5.420,17
14	Prilika za sve 2015	2.684.006,00	5.700.781,00	243.886,65	24.855,11
15	Program Javni radovi 2015	859.428,00	123.114,00		
16	Vaučer za posao 2015	540.433,00	530.354,00	10.923,00	
17	Sezonsko zapošljavanje 2015	286.556,00	530.354,00	29.574,68	
18	Učešće u zajedničkim projektima 2015	228.698,00	20.000,00		
19	Program zapošljavanja u poljoprivredi		616.719,00	641.232,60	639.300,13
20	Program sufinansiranja zapošljavanja Roma 2016			335.700,00	179.004,54
21	Vaučer za posao 2016		810.964,00	477.383,39	15.561,00
22	Prilika za sve 2016		3.877.637,00	2.862.735,84	257.614,50
23	Sezonsko zapošljavanje 2016		233.486,00	304.249,00	
24	Učešće u zajedničkim projektima 2016		373.102,00	291.737,35	25.000,00
25	Program pripreme za rad 2016		223.944,00	340.211,78	
26	Prvo radno iskustvo 2017			1.394.339,60	2.176.111,80
27	Vaučer za posao 2017			2.840.851,77	1.929.401,58
28	Periodično zapošljavanje 2017			3.217.884,30	2.050.816,50
29	Javni radovi 2017			115.253,33	4.000,00
30	Program sufinansiranja samozapošljavanja - Start up 2017			912.540,00	1.140.599,96
31	Program sufinansiranja zapošljavanja Roma 2017				214.228,56
32	Učešće u zajedničkim projektima 2017			930.011,00	1.010.999,51
33	Program pripreme za rad 2017			214.971,17	611.488,00
34	Prvo radno iskustvo 2017 PLUS			7.179,00	1.926.956,40
35	Vaučer za posao 2017 PLUS			18.400,00	1.655.093,39
36	Periodično zapošljavanje 2017 PLUS			5.610,00	3.594.494,45
37	Javni radovi 2017 PLUS			400,00	96.146,56
38	Program sufinansiranja samozapošljavanja- Start up 2017 PLUS			7.000,00	1.726.499,00
39	Prvo radno iskustvo 2018				773.125,00
40	Prilika za sve 2018-mogućnost produženog sufinansiranja zapošljavanja				4.210.052,00
41	Periodično zapošljavanje 2018				1.243.052,85
42	Doprinosi 500 – 2018				158.266,00
43	Javni radovi 2018				136.370,00
44	Zapošljavanje žena 2018				1.566.372,92
45	Tražim poslodavca 2018				515.983,46
46	Poduzetništvo za mlade 2018				530.326,00
47	Poduzetništvo za žene 2018				376.986,00
48	Poduzetništvo za sve 2018				920.405,00
49	Obukom do zaposlenja 2018				14.064,00
50	Služba u zajedničkim projektima 2018				942.125,00
51	Učešće u zajedničkim projektima 2018				864.896,58
	UKUPNO:	21.542.782,00	21.039.234,00	15.996.693,23	31.539.297,18
	UKUPNO ZA SVE PROGRAME I MJERE:		90.118.006,41		

Izvor: Federalni zavod za zapošljavanje

PRILOG 2. Plan i realizacija programa sufinansiranja zapošljavanja FZZZ sa podacima o broju korisnika u periodu 2015-2018. godine

Naziv programa	Planirani iznos sredstava za realizaciju pojedinačnih programa (KM)	Ukupno izvršenje programa u periodu 2015-2018. godine (KM)	Broj zaključenih ugovora sa poslodavcima	Broj osoba za koje su zaključeni ugovori o sufinansiranju
Program sufinansiranja zapošljavanja 2015	18.000.000*	15.909.542,35	2.726	5.918
1. Prvo radno iskustvo 2015		5.327.818,91	684	1.090
2. Prilika za sve 2015		8.653.528,76	1.657	3.980
3. Periodično/sezonsko zapošljavanje 2015		1.081.710,00	120	505
4. Vaučer za posao 2015		846.484,68	265	343
Program sufinansiranja zapošljavanja 2016	10.000.000**	8.839.630,73	1.613	4.422
1. Prilika za sve 2016		1.303.908,39	1.190	3.594
2. Periodično/sezonsko zapošljavanje 2016		6.997.987,34	91	314
3. Vaučer za posao 2016		537.735,00	332	514
Program sufinansiranja zapošljavanja 2017	18.000.000	13.728.658,88	2.424	5.824
1. Prvo radno iskustvo 2017		3.570.451,40	568	1.010
2. Vaučer za posao 2017		4.770.253,35	900	1.999
3. Periodično/sezonsko zapošljavanje 2017		5.268.700,80	936	2.707
4. Javni radovi 2017		119.253,33	20	108
Program sufinansiranja zapošljavanja 2017 PLUS	14.000.000	7.304.279,80	661	1.110
1. Prvo radno iskustvo 2017 PLUS		1.934.135,40	239	301
2. Vaučer za posao 2017 PLUS		1.673.493,39	240	407
3. Periodično zapošljavanje 2017 PLUS		3.600.104,45	172	353
4. Javni radovi 2017 PLUS		96.546,56	10	49
Program sufinansiranja zapošljavanja 2018	40.000.000	9.545.347,23	4.337	9.436
1. Prvo radno iskustvo 2018		773.125,00	394	637
2. Zapošljavanje žena 2018		4.210.052,00	690	1.160
3. Prilika za sve 2018– mogućnost produženog sufinansiranja zapošljavanja		1.243.052,85	1.921	4.441
4. Doprinos 500 – 2018		158.266,00	51	92
5. Periodično zapošljavanje 2018		136.370,00	936	1.455
6. Javni radovi 2018		1.566.372,92	35	138
7. Tražim poslodavca 2018		515.983,46	310	357
8. Služba u zajedničkim projektima 2018		942.125,00	-	1.156
UKUPNO :	100.000.000	55.327.458,99	11.761	26.710

Izvor podataka: Podaci o broju zaključenih ugovora, broju zaposlenih osoba i vrijednost zaključenih ugovora preuzeti iz izvještaja o radu FZZZ-a. Za „Program sufinansiranja 2016“ podaci o broju zaposlenih osoba preuzeti su iz Drugog Izvještaja o realizaciji Programa sufinansiranja zapošljavanja 2016. i odgovora na Upitnik revizije učinka.

* U Programu sufinansiranja zapošljavanja 2015 prvobitno je bilo planirano 10.944.744,34 KM za realizaciju programa. Međutim, taj iznos je izmjenama i dopunama Programa sufinansiranja zapošljavanja 2015 povećan na 18.000.000 KM.

** U pojedinačnom Programu sufinansiranja zapošljavanja 2016 planirano je 10.000.000 KM za realizaciju programa, dok je u Izvještaju u radu za 2016. godinu navedeno da je FZZZ osigurao finansijska sredstva u iznosu od 10.350.000 KM za realizaciju programa.

**PRILOG 3. Realizacija pojedinačnih mjera iz programa sufinansiranja zapošljavanja kroz više godina
(u KM)**

R/ br.	Naziv programa/mjere	Izvršenje u 2015. godini	Izvršenje u 2016. godini	Izvršenje u 2017. godini	Izvršenje u 2018. godini
	Program sufinansiranja zapošljavanja 2015	4.568.995,00	10.607.483,00	702.789,07	30.275,28
1.	Prvo radno iskustvo 2015	1.058.000,00	3.845.994,00	418.404,74	5.420,17
2.	Prilika za sve 2015	2.684.006,00	5.700.781,00	243.886,65	24.855,11
3.	Vaučer za posao 2015	540.433,00	530.354,00	10.923,00	
4.	Sezonsko zapošljavanje 2015	286.556,00	530.354,00	29.574,68	
	Program sufinansiranja zapošljavanja 2016		4.922.087,00	3.644.368,23	273.175,50
1.	Vaučer za posao 2016		810.964,00	477.383,39	15.561,00
2.	Prilika za sve 2016		3.877.637,00	2.862.735,84	257.614,50
3.	Sezonsko/periodično zapošljavanje 2016		233.486,00	304.249,00	
	Program sufinansiranja zapošljavanja 2017			7.568.329,00	6.160.329,88
1.	Prvo radno iskustvo 2017			1.394.339,60	2.176.111,80
2.	Vaučer za posao 2017			2.840.851,77	1.929.401,58
3.	Sezonsko/periodično zapošljavanje 2017			3.217.884,30	2.050.816,50
4.	Javni radovi 2017			115.253,33	4.000,00
	Program sufinansiranja zapošljavanja 2017 PLUS			31.589,00	7.272.690,80
1.	Prvo radno iskustvo 2017 PLUS			7.179,00	1.926.956,40
2.	Vaučer za posao 2017 PLUS			18.400,00	1.655.093,39
3.	Periodično zapošljavanje 2017 PLUS			5.610,00	3.594.494,45
4.	Javni radovi 2017 PLUS			400,00	96.146,56
	Program sufinansiranja zapošljavanja 2018				9.545.347,23
1.	Prvo radno iskustvo 2018				773.125,00
2.	Prilika za sve 2018- mogućnost produženog sufinansiranja zapošljavanja				4.210.052,00
3.	Sezonsko/periodično zapošljavanje 2018				1.243.052,85
4.	Doprinos 500 – 2018				158.266,00
5.	Javni radovi 2018				136.370,00
6.	Zapošljavanje žena 2018				1.566.372,92
7.	Tražim poslodavca 2018				515.983,46
8.	Služba u zajedničkim projektima 2018				942.125,00
	Ukupan iznos sredstava (u KM) utrošen u programe po godinama:	4.568.995,00	15.529.570,00	11.947.075,30	23.281.818,69
	UKUPNO U PERIODU 2015-2018:			55.327.458,99	

Izvor: Kompilacija podataka koje je dostavio Federalni zavod za zapošljavanje

PRILOG 4. Kriteriji za zapošljavanje sufinansirane osobe u programima sufinansiranja zapošljavanja FZZZ u 2015, 2016, 2017. i 2018. godini**Kriteriji za zapošljavanje sufinansirane osobe po poticajnim mjerama za 2015. godinu**

Naziv mjere	Kriterij za sufinansiranje nezaposlene osobe	Period sufinansiranja	Iznos sufinansiranja po osobi za jedan mjesec
1	2	3	4
1. Jačanje konkurentnosti na tržištu rada- Prvo radno iskustvo 2015	Mlade nezaposlene osobe dobi do 30 godina, te izuzetno osobe dobi do 35 godina, ukoliko su prijavljene na evidenciju nezaposlenih duže od 12. mjeseci: -osobe sa SSS – (III i IV stepen) -osobe sa VŠS (VI stepen) i VSS (VII stepen obrazovanja)	šest mjeseci 12 mjeseci	573,00 KM
2. Prilika za sve 2015	Nezaposlene osobe, bez obzira na radno iskustvo, dob i stepen obrazovanja, koje se nalaze na evidenciji službi za zapošljavanje prije dana apliciranja poslodavca na Javni poziv za učešće u realizaciji Programa.	šest mjeseci	573,00 KM
3. Periodično/sezonsko zapošljavanje 2015	Nezaposlene osobe, bez obzira na radno iskustvo, dob i stepen obrazovanja, koje se nalaze na evidenciji službi za zapošljavanje prije dana apliciranja poslodavca na Javni poziv za učešće u realizaciji Programa.	šest mjeseci	573,00 KM
4. Sufinansiranje zapošljavanja teško zapošljivih osoba- Vaučer za posao 2015	Nezaposlene osobe dobi preko 40 godina, bez obzira na radno iskustvo i stepen obrazovanja, prijavljenih na evidenciju nezaposlenih najmanje 24 mjeseca prije dana apliciranja poslodavca na Javni poziv.	šest mjeseci	487,00 KM

Kriteriji za zapošljavanje sufinansirane osobe po poticajnim mjerama za 2016. godinu

Naziv mjere	Kriterij za sufinansiranje nezaposlene osobe	Period sufinansiranja	Iznos sufinansiranja po osobi za jedan mjesec
1	2	3	4
1. Prilika za sve 2016	Nezaposlene osobe, bez obzira na radno iskustvo, dob i stepen obrazovanja, prijavljenih na evidenciju nezaposlenih osoba prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv.	šest mjeseci	330,00 KM
2. Periodično/sezonsko zapošljavanje 2016	Nezaposlene osobe, bez obzira na radno iskustvo, dob i stepen obrazovanja prijavljenih na evidenciju nezaposlenih osoba prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv.	šest mjeseci	330,00 KM
3. Sufinansiranje zapošljavanja teško zapošljivih osoba- Vaučer za posao 2016	Nezaposlene osobe, bez obzira na radno iskustvo i stepen obrazovanja i dob, prijavljenih na evidenciju nezaposlenih najmanje 60 mjeseci, prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv. Nezaposleni u dobi preko 40 godina, prijavljenih na evidenciju nezaposlenih najmanje 24 mjeseca, prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv, osobe sa invaliditetom, kao i radno sposobne osobe sa lakom i umjerenom retardacijom, članovi šehidskih porodica, ili porodica poginulih branitelja, djeca nezaposlenih demobilisanih branitelja, djeca i supružnici osoba sa invaliditetom od 60% i više, članovi domaćinstva u kojem ni jedan član nije zaposlen, Romi, samohrani roditelji, staratelji i hranitelji i njihova djeca, roditelji djeteta sa posebnim potrebama, žrtve nasilja, liječenih ovisnika, bivši štitičenika doma za nezbrinutu djecu.	šest mjeseci	440,00 KM

Kriteriji za zapošljavanje sufinansirane osobe po poticajnim mjerama za 2017. godinu

Naziv mjere	Kriterij za sufinansiranje nezaposlene osobe	Period sufinansiranja	Iznos po osobi za jedan mjesec
1	2	3	4
1. Prvo radno iskustvo 2017 -Jačanje konkurentnosti na tržištu rada.	Mlade nezaposlene osobe dobi do 30 godina: -sa SSS (III i IV stepen), prijavljene na evidenciju prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv, bez obzira na dužinu trajanja nezaposlenosti. -za osobe sa VSS (VI stepen) i VSS (VII stepen), prijavljene na evidenciju prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv.	šest mjeseci 12 mjeseci	330,00 KM 360,00 KM

2.Periodično/sezonsko zapošljavanje 2017	Nezaposlene osobe, bez obzira na radno iskustvo, dob i stepen obrazovanja prijavljenih na evidenciju nezaposlenih osoba prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv.	Šest mjeseci	330,00 KM
3.Sufinansiranje zapošljavanja teško zapošljivih osoba- Vaučer za posao 2017	Teže zapošljive nezaposlene osobe: -u dobi preko 40 godina, prijavljenih na evidenciju nezaposlenih najmanje šest mjeseci, prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv, -žene u dobi od 30 do 40 godina prijavljene na evidenciju nezaposlenih najmanje šest mjeseci, prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv, -dugotrajno nezaposlene osobe u dobi od 30 do 40 godina prijavljenih na evidenciju nezaposlenih najmanje 12 mjeseci, prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv. <u>Posebna kategorija</u> nezaposlenih osoba bez obzira na period trajanja nezaposlenosti, osobe sa SSS (III i IV stepen) i nižih kvalifikacija, osobe sa invaliditetom, kao i radno sposobne osobe sa lakom i umjerenom retardacijom, članovi šehidskih porodica ili porodica poginulih branitelja, nezaposleni demobilisani branitelji, djeca nezaposlenih demobilisanih branitelja, djeca i supružnici osoba sa invaliditetom od 60% i više, članovi domaćinstva u kojem ni jedan član nije zaposlen, Romi, samohrani roditelji, staratelji i hranitelji, njihova djeca, roditelji djeteta sa posebnim potrebama i roditelji teško bolesne djece, žrtve nasilja: civilne žrtve rata i žrtve nasilja u porodici, liječeni ovisnici, bivši štićenici doma za nezbrinutu djecu.	Šest mjeseci	400,00 KM
4.Javni radovi 2017	Nezaposlene osobe, bez obzira na radno iskustvo, dob i stepen obrazovanja, prijavljenih na evidenciju nezaposlenih osoba duže od šest (6) mjeseci prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv.	Tri mjeseca	400,00 KM

Kriteriji za zapošljavanje sufinansirane osobe po poticajnim mjerama po programu sufinansiranja zapošljavanja 2017 PLUS

Naziv mjere	Kriterij za sufinansiranje nezaposlene osobe	Period sufinansiranja	Iznos po osobi za jedan mjesec
1	2	3	4
1.Prvo radno iskustvo 2017 PLUS -Jačanje konkurentnosti na tržištu rada	Mlade nezaposlene osobe dobi do 30 godina: - sa SSS (III i IV stepen), prijavljene na evidenciju prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv, - za osobe sa VŠS (VI stepen) i VSS (VII stepen), prijavljene na evidenciju prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv.	Šest mjeseci	330,00 KM
		12 mjeseci	360,00 KM
2. Javni radovi 2017 PLUS	Zapošljavanje nezaposlenih osoba, bez obzira na radno iskustvo, dob i stepen obrazovanja, prijavljenih na evidenciju nezaposlenih osoba prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv,	Tri mjeseca	400,00 KM
3.Sufinansiranje zapošljavanja teško zapošljivih osoba- Vaučer za posao 2017 PLUS	Zapošljavanje teže zapošljivih nezaposlenih osobe: -u dobi preko 40 godina, prijavljenih na evidenciju nezaposlenih najmanje šest mjeseci, prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv, -žene u dobi od 30 do 40 godina prijavljene na evidenciju nezaposlenih najmanje šest mjeseci, prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv, -dugotrajno nezaposlene osobe u dobi od 30 do 40 godina prijavljenih na evidenciju nezaposlenih najmanje 12 mjeseci, prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv. <u>Posebna kategorija</u> nezaposlenih osoba bez obzira na period trajanja nezaposlenosti, osobe sa SSS (III i IV stepen) i nižih kvalifikacija, osobe sa invaliditetom, kao i radno sposobne osobe sa lakom i umjerenom retardacijom, članovi šehidskih porodica ili porodica poginulih branitelja, nezaposleni demobilisani branitelji, djeca nezaposlenih demobilisanih branitelja, djeca i supružnici osoba sa invaliditetom od 60% i više, članovi domaćinstva u kojem ni jedan član nije zaposlen, Romi, samohrani roditelji, staratelji i hranitelji, njihova djeca, roditelji djeteta sa posebnim potrebama i roditelji teško bolesne djece, žrtve nasilja: civilne žrtve rata i žrtve nasilja u porodici, liječeni ovisnici, bivši štićenici doma za nezbrinutu djecu.	Šest mjeseci	400,00 KM
4.Periodično/sezonsko zapošljavanje 2017 PLUS	Zapošljavanje nezaposlenih osoba, bez obzira na radno iskustvo, dob i stepen obrazovanja, prijavljenih na evidenciju nezaposlenih osoba prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv.	Šest mjeseci	330,00 KM

Kriteriji za zapošljavanje sufinansirane osobe po poticajnim mjerama za 2018. godinu

Naziv mjere	Kriterij za sufinansiranje nezaposlene osobe	Period sufinansiranja	Iznos sufinansiranja po osobi za jedan mjesec
1	2	3	4
1.Prvo radno iskustvo 2018	Mlade nezaposlene osobe dobi do 30 godine sa SSS (III i IV stepen), prijavljene na evidenciju prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv, bez obzira na dužinu trajanja nezaposlenosti, Sa VŠS (VI stepen) i VSS (VII stepen), ukoliko su prijavljene na evidenciju prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv.	Šest mjeseci 12 mjeseci	330,00 KM 360,00 KM
2.Zapošljavanje žena 2018	Nezaposlene žene, prijavljene na evidenciju službi za zapošljavanje u FBiH prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv, bez obzira na stepen obrazovanja, radno iskustvo i dob sa SSS, Sa VŠS (VI stepen) i VSS (VII stepen), bez obzira na radno iskustvo i dob.	Šest mjeseci 12 mjeseci	390,00 KM 390,00 KM
3.Prilika za sve 2018-mogućnost produženog sufinansiranja	Nezaposlene osobe, prijavljene na evidenciju službi za zapošljavanje u FBiH prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv bez obzira na radno iskustvo, spol, dob i stepen obrazovanja, na duži period, i to u trajanju od šest ili 12 mjeseci, uz podršku poslodavcu i to isključivo kod poslodavaca u privatnom sektoru. Poslodavac se odmah prilikom prijavljivanja na Javni poziv odlučuje za varijantu perioda sufinansiranja i broj osoba. Produženo sufinansiranje refundiranjem ½ subvencije nakon šestog do 12 mjeseca perioda sufinansiranja.	Šest mjeseci 12 mjeseci	330,00 KM Produženo suf. 165,00KM
4.Doprinos 500 – 2018	Nezaposlene osobe, bez obzira na radno iskustvo dob i stepen obrazovanja, prijavljene na evidenciju službi za zapošljavanje u FBiH prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv.	Šest mjeseci	500,00 KM
5.Periodično/sezonsko zapošljavanje 2018	Nezaposlene osobe, bez obzira na radno iskustvo, dob i stepen obrazovanja, prijavljene na evidenciju službi za zapošljavanje u FBiH prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv.	Šest mjeseci	330,00 KM
6.Javni radovi 2018	Nezaposlene osobe, prijavljene na evidenciju službi za zapošljavanje u FBiH prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv, bez obzira na radno iskustvo, dob i stepen obrazovanja sa evidencije nezaposlenih sa područja FBiH .	Tri mjeseca	390,00 KM
7.Tražim poslodavca 2018	Nezaposlene osobe, bez obzira na radno iskustvo, dob i stepen obrazovanja, prijavljenih na evidenciju nezaposlenih osoba prije dana preuzimanja Obrazaca za traženje poslodavaca - TP.	Šest mjeseci 12 mjeseci	400,00 KM produženo suf. 200,00 KM
8.Služba u zajedničkim projektima 2018	Zapošljavanje i obuka za povećanje kompetencija i sticanje dodatnih znanja i vještina osoba, bez obzira na radno iskustvo, spol, dob i stepen obrazovanja, prijavljenih na evidenciju nezaposlenih osoba, kroz partnerstvo Službe sa poslodavcem i drugim organizacijama i institucijama.	12 mjeseci Tri mjeseca	500,00 KM 150,00 KM

Izvor: Kompilacija podataka iz programa sufinansiranja zapošljavanja FZZZ-a iz perioda 2015-2018. godine

PRILOG 5. Primjerak obrasca „Vaučer za posao“

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNI ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE
SARAJEVO

BOSNIA AND HERZEGOVINA
FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA
FEDERAL EMPLOYMENT INSTITUTE
SARAJEVO

VAUČER ZA POSAO

Ovaj obrazac predstavlja instrument za iniciranje realizacije mjere „Vaučer za posao 2017“ u sklopu *Programa sufinansiranja zapošljavanja 2017*, čiji je cilj sufinansiranje zapošljavanja nezaposlenih osoba:

- u dobi preko 40 godina, prijavljenih na evidenciju nezaposlenih najmanje šest (6) mjeseci prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv,
- žena u dobi od 30 do 40 godina prijavljene na evidenciju nezaposlenih najmanje šest (6) mjeseci prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv,
- osoba srednje stručne spreme (III i IV stepen) i nižih kvalifikacija,
- osobe sa invaliditetom, kao i radno sposobne osobe sa lakom i umjerenom retardacijom (dokaz - uvjerenje instituta za medicinsko vještačenje),
- dugotrajno nezaposlenih osoba u dobi od 30 do 40 godina prijavljene na evidenciju nezaposlenih najmanje 12 mjeseci prije dana podnošenja prijave poslodavca na Javni poziv,
- članovi šehidskih porodica ili porodica poginulih branitelja (dokaz -uvjerenje BIZ-a),
- djeca nezaposlenih demobilisanih branitelja (dokaz - uvjerenje BIZ-a),
- djeca i supružnici osoba s invaliditetom od 60% i više (dokaz - uvjerenje općine),
- članovi domaćinstva u kojem ni jedan član nije zaposlen (dokaz - uvjerenje općine i uvjerenje biroa za zapošljavanje),
- Romi (dokaz - ovjerena izjava o pripadnosti romskoj nacionalnoj manjini),
- samohrani roditelji, staratelji i hranitelji i njihove djece (dokaz - uvjerenje centra za socijalni rad),
- roditelja djeteta sa posebnim potrebama (dokaz - uvjerenje centra za socijalni rad),
- žrtve nasilja: civilne žrtve rata, žrtve nasilja u porodici i dr. (dokaz - uvjerenje centra za socijalni rad, MUP-a, suda, te sigurne kuće),
- liječenih ovisnika (dokaz - uvjerenje specijalizovane medicinske ustanove, uvjerenje komune),
- bivših štićenika doma za nezbrinutu djecu (dokaz - uvjerenje doma za nezbrinutu djecu, uvjerenje centra za socijalni rad).

Zaključivanjem ugovora o radu na određeno vrijeme u trajanju od šest mjeseci omogućava se prekid dugotrajne nezaposlenosti i integracija na tržište rada.

Iznos sufinansiranja se utvrđuje u visini od 2.400 KM bruto, a realizuje se po principu mjesečne refundacije nakon što poslodavac podnese Prijavu na Javni poziv i ispuní uvjete definisane Programom.

PODACI O KORISNIKU VAUČERA

(Ime i prezime)	(Zvanje)
(JMBG)	(Potpis)
(Stručna sprema)	(Mjesto i datum)

Đoke Mazalića 3
71001 Sarajevo

www.fzzz.ba
info@fzzz.ba

Tel. +387 (33) 562 900
Fax. +387 (33) 208 257

PRILOG 6. Drugačije prakse u definisanju kriterija za učešće poslodavaca u programima zapošljavanja

Služba Kantona Sarajevo, u svojim programima sufinansiranja zapošljavanja, odredila je kriterije koji su više ciljani na dugoročnije zapošljavanje nezaposlenih osoba. Naime, poslodavci koji koriste sredstva programa imaju obavezu da poslije isteka perioda sufinansiranja u radnom odnosu zadrže minimalno 50% osoba koje su bile obuhvaćene programom.

Kriterijima za učešće poslodavaca u programima koji se finansiraju iz Budžeta FBiH, definisanim Uredbom Vlade FBiH,¹³¹ nastojalo se osigurati da se sredstva za sufinansiranje zapošljavanja dodjeljuju samo onim poslodavcima koji nisu smanjivali broj uposlenika prije perioda sufinansiranja, kao i određeni vremenski period nakon perioda sufinansiranja. Važno je istaći da je pomenutom Uredbom, također, precizirano da u programima mogu učestvovati samo poslodavci iz privatnog sektora. Za razliku od ovog uslova, postavljenog u programima finansiranim iz Budžeta FBiH, FZZZ svoje programe sufinansiranja nije ograničio na privatni sektor.

Član 4. Uredbe o poticanju zapošljavanja: „poslodavac kojem se odobravaju sredstva programa nije smanjio broj zaposlenih osoba u posljednjih osam (8) mjeseci do dana potpisivanja ugovora o poticanju zapošljavanja“.
Član 6. Uredbe o poticanju zapošljavanja propisuje da: „poslodavac koji koristi subvenciju¹³² ne može tokom perioda korištenja subvencije i nakon isteka dvostrukog perioda od dana novog zapošljavanja za koje je koristio subvenciju, smanjiti broj zaposlenih u odnosu na broj zaposlenih koji je imao na dan 31.03.2015. godine, uvećan za broj novozaposlenih lica.

¹³¹ Uredba o poticanju zapošljavanja („Službene novine FBiH“, br. 95/15) i Izmjene Uredbe o poticanju zapošljavanja („Službene novine FBiH“, br. 32/16 i 48/16).

¹³² Prema Uredbi o poticanju zapošljavanja, koju je donijela Vlada FBiH na 32. sjednici, održanoj 3. 12. 2015. godine, određeno je da je subvencija oblik finansijske pomoći iz Budžeta FBiH koja se daje poslodavcu u privatnom sektoru na ime refundiranja obaveza po osnovu doprinosa, plaće i poreza na dohodak novozaposlenih osoba ili osobi koja se sama zapošljava na ime refundiranja obaveza po osnovu doprinosa, plaće i poreza na dohodak.

PRILOG 7. Poslodavci iz privatnog sektora kojima je isplaćen najveći iznos sredstava iz programa sufinansiranja zapošljavanja u periodu 2015-2018. godine

R/br.	Naziv poslodavca	Ugovoreni iznos sredstava u periodu 2015-2018.	Isplaćeno u periodu 2015-2018. prema analitičkim karticama
1.	BINGO D.O.O. TUZLA	663.683,20	591.921,42
2.	AGENCIJA SECURITAS D.O.O. SARAJEVO	439.956,00	275.946,00
3.	CAR TRIM BH D.O.O. ŽEPČE	368.603,40	315.274,31
4.	ADNA-COMMERC BOSANSKA KRUPA D.O.O.	347.979,70	299.379,66
5.	ZIKO D.D. ZAVIDOVIĆI	307.578,00	304.806,00
6.	MAXI D.O.O. ORAŠJE	289.888,70	214.219,82
7.	PAVIĆ D.O.O. LIVNO	284.168,30	254.132,46
8.	SINKRO D.O.O. SARAJEVO	227.114,60	184.324,59
9.	TEHNOGRAD-COMPANY D.O.O. TUZLA	253.667,70	195.896,80
10.	ARCELORMITTAL D.O.O. ZENICA	217.800,00	108.900,00
11.	EŠ-COMPANY D.O.O. SARAJEVO	213.495,20	174.989,18
12.	POBJEDA- RUDET D.D. GORAŽDE	211.896,96	145.077,96
13.	ENA-TEX D.O.O. ZAVIDOVIĆI	207.076,50	188.926,50
14.	SIK D.O.O. MOSTAR	199.690,90	148.145,14
15.	GS-TMT D.O.O. TRAVNIK	198.841,00	96.482,00
16.	MALAK JANJ D.O.O. DONJI VAKUF	186.873,00	121.212,00
17.	MS & WOOD D.D. SARAJEVO	180.796,30	108.802,76
18.	SARAJ-KOMERC D.O.O. GORNJI VAKUF	184.051,40	144.451,38
19.	PROMO D.O.O. DONJI VAKUF	170.593,22	131.389,22
20.	LAFAT KOMERC D.O.O. KALESIJA	165.573,40	165.144,36
21.	UNIS - TOK D.O.O. KALESIJA	123.684,00	123.684,00
Ukupno:		5.443.011,48	4.293.105,56

Izvor: Kompilacija podataka koje je dostavio FZZZ

Napominje se da prezentirani podaci u Tabeli ne predstavljaju ukupna ugovorena i isplaćena sredstva, s obzirom na to da su pojedini poslodavci koristili sredstva za sufinansiranje zapošljavanja i iz drugih programa koji nisu bili predmet revizije.

PRILOG 8. Odstupanje u podacima o isplaćenom iznosu sredstava

1	Naziv poslodavca	Isplaćeno u periodu 2015-2018. prema analitičkim karticama	Isplaćeno u periodu 2015-2018. prema podacima dobivenim iz FZZZ-a	Isplaćeno u periodu 2015-2018. prema bazi podataka FZZZ-a	Razlike		
					6=3-4	7=3-5	8=4-5
2	3	4	5	6=3-4	7=3-5	8=4-5	
1	BINGO D.O.O. TUZLA	591.921,42	604.737,42	624.833,50	-12.816,00	-32.912,08	-20.096,08
2	AGENCIJA SECURITAS D.O.O. SARAJEVO	275.946,00	275.946,00	314.556,00	0,00	-38.610,00	-38.610,00
3	CAR TRIM BH D.O.O. ŽEPČE	315.274,31	315.274,30	315.274,31	0,01	0,00	-0,01
4	ADNA-COMMERC BOSANSKA KRUPA D.O.O.	299.379,66	308.439,66	316.674,66	-9.060,00	-17.295,00	-8.235,00
5	ZIKO D.D. ZAVIDOVIĆI	304.806,00	304.806,00	304.806,00	0,00	0,00	0,00
6	MAXI D.O.O. ORAŠJE	214.219,82	192.398,30	232.347,82	21.821,52	-18.128,00	-39.949,52
7	PAVIĆ D.O.O. LIVNO	254.132,46	254.462,46	255.986,88	-330,00	-1.854,42	-1.524,42
8	SINKRO D.O.O. SARAJEVO	184.324,59	184.324,55	184.324,59	0,04	0,00	-0,04
9	TEHNOGRAD COMPANY D.O.O. TUZLA	195.896,80	185.648,14	205.470,52	10.248,66	-9.573,72	-19.822,38
10	ARCELORMITTAL D.O.O. ZENICA	108.900,00	108.900,00	122.100,00	0,00	-13.200,00	-13.200,00
11	EŠ-COMPANY D.O.O. SARAJEVO	174.989,18	170.051,39	174.659,20	4.937,79	329,98	-4.607,81
12	POBJEDA- RUDET D.D. GORAŽDE	145.077,96	143.831,76	163.024,00	1.246,20	-17.946,04	-19.192,24
13	ENA-TEX D.O.O. ZAVIDOVIĆI	188.926,50	188.926,50	196.186,50	0,00	-7.260,00	-7.260,00
14	SIK D.O.O. MOSTAR	148.145,14	147.085,14	165.935,14	1.060,00	-17.790,00	-18.850,00
15	GS-TMT D.O.O. TRAVNIK	96.482,00	72.556,32	138.758,00	23.925,68	-42.276,00	-66.201,68
16	MALAK JANJ D.O.O. DONJI VAKUF	121.212,00	132.852,00	114.282,00	-11.640,00	6.930,00	18.570,00
17	MS & WOOD D.D. SARAJEVO	108.802,76	108.802,76	81.852,76	0,00	26.950,00	26.950,00
18	SARAJ-KOMERC D.O.O. GORNJI VAKUF VAKUF VAKUF	144.451,38	144.451,38	125.892,00	0,00	18.559,38	18.559,38
19	PROMO D.O.O. DONJI VAKUF	131.389,22	130.669,20	132.577,22	720,02	-1.188,00	-1.908,02
20	LAFAT KOMERC D.O.O. KALESIJA	165.144,36	165.144,40	165.144,36	-0,04	0,00	0,04
21	UNIS -TOK D.O.O. KALESIJA	123.684,00	123.684,00	123.684,00	0,00	0,00	0,00
	Ukupno:	4.293.105,56	4.262.991,68	4.458.369,46	30.113,88	165.263,90	195.377,78

Izvor: Kompilacija podataka iz analitičkih kartica o isplatama poticaja, podataka dobivenih od FZZZ-a i podataka do kojih je došao Ured za reviziju pregledom baza podataka dostavljenih od FZZZ-a.

PRILOG 9. Status zaposlenja sufinansiranih osoba po poslodavcima iz uzorka za mjeru „Prilika za sve 2016“ u periodu 2016-2019. godine

R/br.	Naziv poslodavca	Broj sufinansiranih osoba kod poslodavca	Broj osoba koje su imale prekid radnog odnosa do 30. 6. 2019.	Broj osoba koje su ostale zaposlene kod poslodavca do 30. 6. 2019.
1.	ZIKO D.D. ZAVIDOVIĆI	71	46	25
2.	AGENCIJA SECURITAS D.O.O SARAJEVO	61	44	17
3.	BINGO D.O.O. TUZLA	57	36	21
4.	MAXI D.O.O. ORAŠJE	35	25	10
5.	SINKRO D.O.O SARAJEVO	31	18	13
6.	ADNA COMMERC D.O.O. BOSANSKA KRUPA	29	29	0
7.	PAVIĆ D.O.O. LIVNO	29	20	9
8.	SURTEC EUROSAD D.O.O KONJIC	16	6	10
9.	TEHNOGRAD COMPANY D.O.O. TUZLA	16	16	0
10.	TVORNICA MAŠINA TRAVNIK	16	14	2
11.	UNIS TOK D.O.O. KALESIJA	15	10	5
12.	LAFAT KOMERC D.O.O KALESIJA	11	5	6
13.	MALAK D.O.O. DONJI VAKUF	10	5	5
14.	SIK D.O.O. MOSTAR	9	3	6
15.	ENA –TEX D.O.O. ZAVIDOVIĆI	2	-	2
	Ukupno:	408	277	131

Izvor: Kompilacija podataka dobivenih iz Porezne uprave FBiH

Status zaposlenja sufinansiranih osoba iz uzorka revizije posmatran do 30. 6. 2019. godine

Sufinansirane osobe	Po godinama				Ukupno
	2016.	2017.	2018.	2019.	
Broj osoba koje su imale prekid rada kod poslodavca	73	129	56	19	277
Broj osoba koji nije imao prekid rada kod poslodavca	131				131
Ukupno:					408

Izvor: Kompilacija podataka dobivenih od Porezne uprave FBiH

Prema podacima Porezne uprave FBiH, do polovine 2019. godine¹³³ od ukupno 408 osoba koje su bile zaposlene putem mjere „Prilika za sve 2016“, kod promatranih 15 poslodavaca prestalo je raditi 277 osoba ili 68%. Do posmatranog perioda (30. 6. 2019. godine) ukupno 131 osoba ili 32% nije imalo prekid zaposlenja kod poslodavaca iz uzorka.

¹³³ Period kada je izvršena provjera statusa zaposlenja sufinansiranih osoba.

PRILOG 10. Pregled poslodavaca koji su zapošljavali 10 i više osoba u okviru Programa sufinansiranja zapošljavanja u periodu 2015-2018. godine

R/ br.	Mjera iz programa sufinansiranja zapošljavanja 2015-2018. godine „Prilika za sve“	Ukupno plaćeno 2015-2018. (KM)	Ukupan broj sufinansiranih osoba 2015-2018.
	Poslodavci		
1.	BINGO D.O.O TUZLA	520.288	267
2.	CAR TRIM BH D.O.O. ŽEPČE	315.274	100
3.	ZIKO D.D. ZAVIDOVIĆI	256.806	129
4.	UNIS GINEX D.D.	212.700	88
5.	JZU UNIVERZITETSKI KLINIČKI CENTAR TUZLA	179.826	77
6.	MAXI D.O.O. ORAŠJE	161.398	96
7.	SINKRO D.O.O. SARAJEVO	138.426	68
8.	JADRINA D.O.O	115.235	59
9.	ADNA-COMMERC D.O.O. BOSANSKA KRUPA	113.170	56
10.	AGENCIJA SECURITAS D.O.O.	109.296	61
11.	ŽUVELA HB D.O.O.	104.835	50
12.	AUREUS D.O.O.	86.790	46
13.	LAFAT KOMERC D.O.O. KALESIJA	86.373	45
14.	POBJEDA TECHNOLOGY D.D.	83.863	51
15.	GS TVORNICA MAŠINA TRAVNIK D.O.O. TRAVNIK	83.858	38
16.	ARCELORMITTAL ZENICA D.O.O.	82.500	40
17.	PUD SARAJ KOMERCE D.O.O.	77.959	50
18.	PAVIĆ D.O.O. LIVNO	77.690	37
19.	MRKULIĆ-COMPANY D.O.O.	71.995	37
20.	HOŠE KOMERC D.O.O.	66.540	33
21.	ALPINA-BROMY D.O.O.	65.258	35
22.	SLT ENTERPRISE D.O.O. GRAČANICA	62.370	29
23.	ADNA COMMERC D.O.O.	61.380	29
24.	BENEDICT D.O.O. VELIKA KLADUŠA	61.380	30
25.	PROMO D.O.O. DONJI VAKUF	60.335	30
26.	D.O.O. "OLIMPTEX"	57.779	31
27.	MAKAMA D.O.O. BUGOJNO	57.082	29
28.	ENA-TEX D.O.O. ZAVIDOVIĆI	57.140	27
29.	MS&WOOD D.D. SARAJEVO	55.714	30
30.	RPC SUPERFOS BALKAN D.O.O.	54.889	29
31.	BALEGEM D.O.O.	54.418	16
32.	KALETEX D.O.O. KALESIJA	54.252	25
33.	BFM D.O.O.	53.541	33
34.	UDRUŽENJE "HO MEĐUNARODNI FORUM SOLIDARNOSTI - EMMAUS"	53.324	23
35.	TEMPO PLAST D.O.O.	51.164	27
36.	TURSUNPROM D.O.O.	51.975	25
37.	TEHNOGRAD COMPANY D.O.O. TUZLA	51.216	28
38.	KRIVAJA TVORNICA MONTAŽNIH KUĆA	49.500	21
39.	POBJEDA RUDET	46.365	28
40.	BOXMARK LEATHER LUKAVAC	46.200	20
41.	INDUSTRIJA MESA SEMIĆ D.O.O. VISOKO	44.517	29
42.	IŽAZOV D.O.O. KALESIJA	44.081	30
43.	AGENCIJA SWORD SECURITY D.O.O.	43.619	15
44.	ARTSAN (ARTISAN) D.O.O. TEŠANJ	43.560	22
45.	CENTROTRANS EUROLINES D.D.	43.324	21
46.	SIK D.O.O.	42.240	24
47.	DŽENEX D.O.O. TUZLA	42.075	17
48.	DELTA SECURITY D.O.O.	40.887	21
49.	EUROMASTER D.O.O.	40.348	26
50.	FEAL D.O.O. ŠIROKI BRIJEG	39.798	20
51.	KOTEKS D.O.O. TEŠANJ	39.384	21
52.	MEPROMEX D.O.O.	38.689	42
53.	ATT D.O.O.	38.512	33
54.	EZ ENGINEERINGEZ D.O.O.	37.620	18
55.	JU ZAVOD ZA HITNU MEDICINSKU POMOĆ	37.620	18
56.	KISMET D.O.O.	37.291	20

57.	BOSNALIJEK D.D.	37.260	11
58.	ANTESIL D.O.O. VISOKO, NOVI TRAVNIK	37.014	20
59.	JU SLUŽBA ZA ZAPOŠLJAVANJE TK	36.537	18
60.	ŠTANCERAJ NEW COMPANY D.O.O.	35.838	17
61.	LUCKY TRADE D.O.O.	37.620	18
62.	MBA CENTAR D.O.O.	35.442	17
63.	U.R.CATERING I BISTRO PANNERA	35.282	18
64.	FASHION & STYLE FACTORY DOO SARAJEVO	35.165	19
65.	ČIRO D.O.O	33.971	22
66.	ASI STEEL D.O.O.	33.705	17
67.	TOM-CAT D.O.O.	32.911	18
68.	D.O.O. "RAJČANKA"	32.864	17
69.	RADIAL D.O.O.	32.219	17
70.	TOBACCO PRESS D.O.O. MOSTAR	32.121	17
71.	STOLAR KOMERC D.O.O.	31.350	23
72.	TELEMARK D.O.O.	31.080	12
73.	MOTOREX	29.700	14
74.	SUR TEC EUROSJAJ D.O.O. KONJIC	29.700	15
75.	ADRIJA PRODUKT D.O.O. / PJ LIDER	28.301	16
76.	NOVO-STIL D.O.O.	27.894	15
77.	LAĐANA D.O.O. ZENICA	27.885	13
78.	ČIČKO COMMERCE D.O.O.	27.884	15
79.	BETON GRADNJA D.O.O. LUKAVAC	27.165	16
80.	UNIS TOK D.O.O. KALESIJA	26.664	14
81.	TVORNICA ALATA GORAŽDE D.D.	26.383	13
82.	DDD ZAŠTITA D.O.O. PODRUŽNICA BUGOJNO	26.269	14
83.	VEGA-MIX D.O.O ŽIVINICE	26.147	13
84.	MALAK JANJ D.O.O. DONJI VAKUF	26.070	13
85.	FA D.O.O. GORAŽDE	27.060	12
86.	ŠGD HERCEGBOSANSKE ŠUME D.O.O.	26.033	10
87.	SARAJLIĆ-PROM D.O.O.	26.004	28
88.	EDEKA D.O.O. ILIJAŠ	25.410	13
89.	SANA TEL D.O.O.	25.146	12
90.	PZU APOTEKA IBN-SINA TUZLA	25.021	11
91.	AD HARBI D.O.O. SARAJEVO	24.750	15
92.	EDO SLAD	24.750	10
93.	BONTEX MAGLAJ D.O.O.	24.692	15
94.	AGENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDI I IMOVINE GAMA AA	24.156	12
95.	JKP ČISTOČA D.O.O. ČELIĆ	24.156	12
96.	CARLLATO D.O.O.	24.101	13
97.	AMOSI COMPANY D.O.O. GRAČANICA	23.986	13
98.	MODANOSTRA D.O.O. SARAJEVO	23.562	11
99.	ČADOPREVOZ	23.265	15
100.	DOO ADAB	22.714	12
101.	LAĐA D.O.O.	22.244	12
102.	ARMANI TRADE D.O.O. ŽEPČE	21.780	15
103.	DOMOD D.O.O. SARAJEVO	21.186	10
104.	MADI D.O.O.	21.074	10
105.	INTERKOMERC D.O.O.	20.558	11
106.	NOBIL D.O.O.	20.394	10
107.	SIGMA-SK D.O.O.	20.380	11
108.	MS ALEM D.O.O.	20.196	10
109.	UKUS I MIRIS GUSTO E SAPORE D.O.O.	19.946	10
110.	SUŠA COMMERCE D.O.O.	19.438	10
111.	PLASTOFLEX	19.283	12
112.	AL-TEX	18.920	10
113.	SLATKA VAROŠ D.O.O.	18.506	11
114.	"BT -IL" D.O.O.	18.434	10
115.	SPORT PLUS D.O.O.	17.265	10
116.	EMPRESS DOO ZENICA (BIVŠI FAMS D.O.O. ZENICA)	16.874	15
117.	PAK RAMPART D.O.O.	16.874	13
118.	FAIK D.O.O.	16.500	12
119.	KTM BRINA D.O.O.	16.170	10
120.	WORTMANN METAL D.O.O.	15.917	10

121.	FORUM LIVNO	15.840	10
122.	NEIMAX D.O.O. VISOKO	15.763	12
123.	RENASANS D.O.O.	15.312	11
124.	BRINA D.O.O. LIVNO	15.213	10
125.	DIZAJN COMPANY D.O.O. KALESIJA	15.180	14
126.	RAJZ D.O.O.	14.850	12
127.	KEGI D.O.O TRAVNIK	13.530	22
128.	ZVRKO D.O.O.	11.220	10
129.	ATALIAN GLOBAL SERVICES BH D.O.O. SARAJEVO	10.890	14
130.	PAK CENTAR D.O.O. ORAŠJE	6.101	10
	Ukupno:	6.494.754	3.363

R/ br.	Mjera iz programa sufinansiranja zapošljavanja 2015-2018. godine „Prvo radno iskustvo“	Ukupno plaćeno 2015 -2018. (KM)	Ukupan broj sufinansiranih osoba 2015 -2018.
	Poslodavci		
1	VLADA HERCEGOVAČKO NERETVANSKE ŽUPANIJE	852.734	129
2	OPĆINA ČAPLJINA	300.804	80
3	VLADA HERCEGBOSANSKE ŽUPANIJE	227.736	51
4	JU ZAVOD ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA ZDK	227.168	56
5	OPĆINA KONJIC	210.896	50
6	VLADA ŽUPANIJE ZAPADNOHERCEGOVAČKE	103.248	25
7	OPĆINA POSUŠJE	102.138	32
8	MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA HNŽ	87.696	19
9	STRUČNA SLUŽBA VLADE	70.416	15
10	UPRAVA ZA CIVILNU ZAŠTITU I VATROGASTVO	68.688	15
11	GRAD ŠIROKI BRIJEG	66.960	20
12	OPĆINA TOMISLAVGRAD	50.112	11
13	BINGO D.O.O.	45.773	23
14	ŠPD UNSKO SANSKE ŠUME	43.452	10
15	LAFAT KOMERC D.O.O.	39.600	20
16	ŠGD HERCEGBOSANSKE ŠUME	34.677	10
17	PUD SARAJ-KOMERC D.O.O.	30.492	15
18	ADK D.O.O.	29.700	15
19	JP ŠUME TUZLANSKOG KANTONA	26.664	20
20	SIK D.O.O.	19.998	10
21	ADV PAX LUTEC D.O.O.	19.602	10
22	ŠTANCERAJ NEW COMPANY D.O.O.	18.254	10
23	JU ZAVOD ZA HITNU MEDICINSKU POMOĆ	3.450	10
	Ukupno:	2.680.258	656

R/ br.	Mjera iz programa sufinansiranja zapošljavanja 2015-2018. godine „Vaučer za posao“	Ukupno plaćeno 2015 -2018. (KM)	Ukupan broj sufinansiranih osoba 2015 -2018.
	Poslodavci		
1.	SINKRO D.O.O.	109.400	45
2.	ENA-TEX D.O.O.	105.600	44
3.	ALMA-RAS D.O.O.	72.000	30
4.	TTU ENERGETIK D.O.O.	72.000	30
5.	UNIS GINEX D.D.	69.600	29
6.	ELCHYTEX ŽEPČE D.O.O.	65.377	28
7.	MAKSI D.O.O.	57.600	24
8.	IGMAN D.D.	55.200	23
9.	POBJEDA RUDET D.D.	55.200	25
10.	KOVAN M.I. PJ OLOVO D.O.O.	54.000	21
11.	PAK-RAMPART D.O.O.	50.400	21
12.	ADV PAX LUTEC D.O.O.	49.291	21
13.	PREDUZEĆE ZAŠTITNE ODJEĆE I KONFEKCIJE "ZIKO" D.D. ZAVIDOVIĆI	48.000	20
14.	CAREFUSION BH 335 D.O.O.	48.000	20
15.	BABIĆ D.O.O.	45.600	19
16.	FAMS ZENICA D.O.O.	39.507	17
17.	SETA INŽENJERING ZAVIDOVIĆI D.O.O.	38.400	16
18.	ALKIBIA D.O.O.	38.400	16

19.	OPAL COMERCE-ANEKS D.O.O.	38.400	20
20.	DIV D.O.O.	38.400	16
21.	PROMO D.O.O.	37.466	16
22.	PUD "SARAJ-KOMERC" D.O.O.	36.000	15
23.	DIZAJN COMPANY D.O.O.	35.600	15
24.	DATA - TEL D.O.O.	33.600	14
25.	AVANTIS D.O.O.	33.600	14
26.	BETON GRADNJA D.O.O.	28.800	12
27.	RAMA-TEX D.O.O.	26.400	11
28.	PANDA CONSULTING D.O.O.	25.344	10
29.	OLIMPTEX D.O.O.	24.000	10
30.	TEKSTILNA INDUSTRIJA D.O.O.	24.000	10
31.	KRIVAJA – METALI D.O.O.	23.080	10
	Ukupno:	1.478.265	622

R/ br.	Mjera iz programa sufinansiranja zapošljavanja 2015-2018. godine „Javni radovi“	Ukupno plaćeno 2015 -2018. (KM)	Ukupan broj sufinansiranih osoba 2015 -2018.
	Poslodavci		
1.	KJKP RAD D.O.O.	47.400	40
2.	ČISTOĆA ČELIĆ D.O.O.	37.441	34
3.	KJP SARAJEVO -ŠUME D.O.O.	21.600	18
4.	OPĆINA TEŠANJ	16.453	21
5.	JKP RADNIK	16.380	14
6.	JP KOMUNALNO MOSTAR	13.200	11
7.	DOBROVOLJNO VATROGASNO DRUŠTVO ZENICA	12.870	10
8.	OPĆINA STOLAC	12.000	10
9.	JP KOMUNALNO STOLAC	11.600	10
10.	JP RAD D.D. TEŠANJ	11.154	10
	Ukupno:	200.098	178

R/ br.	Mjera iz programa sufinansiranja zapošljavanja 2015-2018. godine „Periodično zapošljavanje“	Ukupno plaćeno 2015 -2018. (KM)	Ukupan broj sufinansiranih osoba 2015 -2018.
	Poslodavci		
1.	AGENCIJA SECURITAS D.O.O.	200.310	159
2.	EŠ COMPANY D.O.O. SARAJEVO	159.677	41
3.	JZU UNIVERZITETSKI KLINIČKI CENTAR TUZLA	125.950	64
4.	PAVIĆ D.O.O.	124.297	81
5.	UNIS TOK D.O.O.	97.020	49
6.	METALING D.O.O.	77.550	41
7.	MAXI D.O.O.	70.950	38
8.	ADNA COMMERC D.O.O.	68.310	37
9.	MRKULIĆ COMPANY D.O.O.	67.320	34
10.	HO MEĐUNARODNI FORUM SOLIDARNOSTI – EMMAUS DOBOJ ISTOK	66.330	37
11.	MRKALJEVIĆ D.O.O.	57.420	29
12.	HTP "NEUM" D.O.O.HTP "NEUM" D.O.O.	56.716	30
13.	BERINA SHOES D.O.O.	52.202	32
14.	ZABRIŠĆE B&M D.O.O.	51.810	30
15.	ECOCOMFORT D.O.O. ZENICA	51.480	26
16.	ORATIO D.O.O.	49.336	27
17.	DŽENEX D.O.O.	49.258	26
18.	PAK-RAMPART D.O.O.	47.311	24
19.	ŠTANCERAJ NEW COMPANY D.O.O.	46.945	25
20.	BINGO D.O.O.	46.772	25
21.	JKP "PANNONICA"D.O.O. TUZLA	46.024	37
22.	RPC SUPERFOS BALKAN D.O.O.	45.540	23
23.	BFM D.O.O.	44.220	24
24.	FEAL D.O.O.	44.121	23
25.	AUREUS D.O.O.	41.910	30
26.	METALRAD D.O.O.	41.016	21
27.	ARCELOR MITTAL ZENICA D.O.O.	39.600	20

28.	ASI STEEL D.O.O.	39.600	20
29.	LAFAT KOMERC D.O.O.	39.171	20
30.	KRIVAJA-TVORNICA MONTAŽNIH KUĆA D.O.O. ZAVIDOVIĆI	38.159	20
31.	STARNET D.O.O.	38.048	34
32.	MADI TEŠANJ D.O.O.	37.620	19
33.	ALU-KAL D.O.O.	37.389	31
34.	ADEN D.O.O.	36.960	19
35.	VS-TREND D.O.O.	36.960	19
36.	STIVALI D.O.O.	35.640	18
37.	BETON GRADNJA D.O.O.	35.640	18
38.	UNIS GINEX D.O.O.	35.640	18
39.	TARČIN INTER.DEVELOP.COMPANY	34.980	18
40.	TO-MA D.O.O.	33.660	18
41.	UNISGAL D.D.	33.538	17
42.	RAJČANKA D.O.O.	29.700	15
43.	PREVENT VISOKO D.O.O. PJ STOLAC	28.614	15
44.	PIEMONTE D.O.O.	28.490	15
45.	OLIMPTEX D.O.O.	27.720	14
46.	BONTEX D.O.O. MAGLAJ	27.720	14
47.	ALIĆ BAU D.O.O. ŽIVINICE	26.741	15
48.	MS&WOOD D.D.	26.037	16
49.	TER D.O.O.	25.740	13
50.	MEGAPLAST D.O.O.	25.322	13
51.	PAPILON D.O.O.	25.080	13
52.	UGOSTITELJSKO TURISTIČKO PREDUZEĆE "ČVRSNICA" D.D.	25.024	14
53.	DIZAJN COMPANY D.O.O.	24.882	13
54.	HNR D.O.O.	24.618	14
55.	"Č.J." D.O.O.	24.420	15
56.	MONTING-Z ZAVIDOVIĆI D.O.O.	23.903	13
57.	CPA D.O.O.	23.760	12
58.	FORTUNATRADE TOURS D.O.O.	23.760	12
59.	POBJEDA RUDET D.D.	23.760	12
60.	KISMET D.O.O.	23.474	12
61.	BETTER HOUSE - BOLJI DOM D.O.O.	21.780	22
62.	PROMO D.O.O.	21.780	11
63.	ELCHY-TEX D.O.O.	20.108	11
64.	EURO MASTER D.O.O.	19.800	12
65.	JKUP "KOMUNALIJE" D.O.O.	19.800	10
66.	IZAZOV D.O.O. KALESIJA	19.800	10
67.	OPĆINA VAREŠ	19.800	10
68.	DRUMS 3B D.O.O.	19.800	10
69.	GS TVORNICA MAŠINA D.O.O.	19.800	10
70.	OLIP-BOSNA D.O.O.	19.350	14
71.	AGENCIJA "BAKRAČ SECURITY"	19.140	10
72.	GTR D.O.O.	19.140	10
73.	MELI FUNGHI D.O.O.	18.986	10
74.	FINE LIFE GROUP D.O.O. MAGLAJ	18.975	11
75.	ASIM KOMERC D.O.O. BUŽIM	18.480	12
76.	SOR LIBRA NOVI TRAVNIK	17.820	12
77.	INDUSTRIJA MESA "SEMIĆ" D.O.O	16.863	10
78.	GM GRANITMONT D.O.O.	16.500	10
79.	KRIVAJA METALI D.O.O.	15.675	10
80.	UTD TURIST 98	15.510	10
81.	TEHNOGRAD-COMPANY D.O.O. TUZLA	14.377	10
82.	HERCEG SREBRENİK	13.200	17
83.	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD ČELIĆ	10.560	11
84.	ADAB D.O.O.	9.900	15
85.	DEM TEX	9.900	10
86.	NEIMAX D.O.O. VISOKO	7.183	10
87.	RESTORAN STAZA	6.600	10
88.	BLEUTEX 1 D.O.O. BIHAĆ	5.280	16
	Ukupno:	3.327.072	1.906

R/ br.	Mjera iz programa sufinansiranja zapošljavanja 2015-2018. godine „Zapošljavanje žena 2018“	Ukupno plaćeno 2015 -2018. (KM)	Ukupan broj sufinansiranih osoba 2015 -2018.
	Poslodavci		
1.	ADNA COMMERC D.O.O.	69.030	39
2.	ALATUŠA D.O.O. VELIKA KLADUŠA	37.440	16
3.	BRKIĆ A&A D.O.O.	28.860	14
4.	EKSTRA BLIC SARAJEVO	24.180	14
5.	HAS KOMERC D.O.O.	19.799	15
6.	EURO-GALANT D.O.O.	18.700	12
7.	KEGI D.O.O.	9.360	10
8.	TEX DESIGN D.O.O. JAJCE	7.800	10
9.	JU ZAVOD ZA ZBRINJAVANJE MENTALNO INVALIDNIH LICA FOJNICA	7.020	10
	Ukupno:	222.189	140

R/ br.	Mjera iz programa sufinansiranja zapošljavanja 2015-2018. godine „Doprinos 500 – 2018“	Ukupno plaćeno 2015 -2018. (KM)	Ukupan broj sufinansiranih osoba 2015 -2018.
	Poslodavci		
1.	DVOR D.O.O. MOSTAR	48.000	16
	Ukupno:	48.000	16

R/ br.	Mjera iz programa sufinansiranja zapošljavanja 2015-2018. godine „Tražim poslodavca 2018“	Ukupno plaćeno 2015 -2018. (KM)	Ukupan broj sufinansiranih osoba 2015 -2018.
	Poslodavci		
1.	PANERA MELIUS D.O.O. ILIDŽA	25.973	14
	Ukupno:	25.973	14

Izvor: Podaci u Prilogu 10. preuzeti su iz tabelarnih pregleda baze podataka FZZZ-a¹³⁴

Napomena: S obzirom na to da su podaci preuzeti iz baze podataka FZZZ-a, koja ne sadrži potpune i precizne podatke, konstatuje se da prezentirani podaci mogu imati određena odstupanja. Također, nazivi poslodavaca preneseni su iz baza podataka FZZZ-a.

¹³⁴ Prilikom sačinjavanja konačnog teksta Izvještaja izvršena su usklađivanja podataka kod manjeg broja poslodavaca u odnosu na podatke prezentirane u Prilogu 10. Nacrta izvještaja.

REFERENCE

- Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba („Službene novine FBiH“, br. 55/00; 41/01; 22/05; 9/08).
- Zakon o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave („Službene novine FBiH“, br. 58/02; 19/03; 38/05; 2/06; 8/06; 61/06 i 48/99).
- Zakon o budžetima („Službene novine FBiH“, br. 20/98).
- Uredba o poticanju zapošljavanja („Službene novine FBiH“, br. 95/15 i 32/16).
- Pravilnik o evidencijama u oblasti zapošljavanja („Službene novine FBiH“, br. 74/18).
- Strategija zapošljavanja FBiH (2009-2013), oktobar 2008. godine.
- Strategija zapošljavanja BiH 2010-2014, travanj 2010. godine.
- Strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici 2013-2017, („Službene novine FBiH“, br. 22/13).
- Strategija jačanja funkcije posredovanja u javnim službama za zapošljavanje u FBiH, Sarajevo, april 2014.
- Strateški pravci razvoja karijerne orijentacije u FBiH za period 2015-2020. godine, Mostar, novembar 2014. godine.
- Reformska agenda za BiH za period 2015-2018. godine.
- Ažurirani akcioni plan za realizaciju Reformske agende FBiH 2015-2018, decembar 2015. godine.
- Doktrina rada javnih službi za zapošljavanje u FBiH (2011. godina).
- Statut Federalnog zavoda za zapošljavanje („Službene novine FBiH“, br. 27/06).
- Odluka o izmjenama i dopunama Statuta Federalnog zavoda za zapošljavanje, („Službene novine FBiH“, br. 10/16).
- Prvi Izvještaj o realizaciji Programa sufinansiranja zapošljavanja 2016, Sarajevo, septembar 2018. godine.
- Drugi izvještaj o realizaciji Programa sufinansiranja zapošljavanja 2016, Sarajevo, oktobar 2018. godine.
- Informacija o analizi potreba i kretanja na tržištu rada u FBiH 2018/2019. godine, januar 2019. godine, Sarajevo.
- Praktični priručnik za monitorng i evaluaciju aktivnih mjera tržišta rada, Federalni zavod za zapošljavanje, Sarajevo, novembar 2010. godina.
- CCI: Analiza politika zapošljavanja u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, juni 2013. godine.
- Službe za zapošljavanje pred izazovima tržišnih promjena, Ranko Markuš, decembar 2013. godine.
- Analiza poticajnih mjera za samozapošljavanje u Federaciji BiH za period 2015/2016. godine, Institut za razvoj mladih KULT.
- Utjecaj aktivnih i pasivnih politika na tržište rada, mr. sc. Alka OBADIĆ, Ekonomski fakultet u Zagrebu.
- Vanjska evaluacija mjera aktivne politike tržišta rada 2010.-2013., Ipsos Puls iz Zagreba za potrebe Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.
- Evropska komisija: Generalna direkcija za zapošljavanje, socijalna pitanja i inkluziju Jedinica G4 — Evaluacija i procjena uticaja ESF Ex-post evaluacija, Sinteza 2007-2013.
- Evropska komisija – tematski informativni članak o europskom semestru „AKTIVNE POLITIKE TRŽIŠTA RADA“